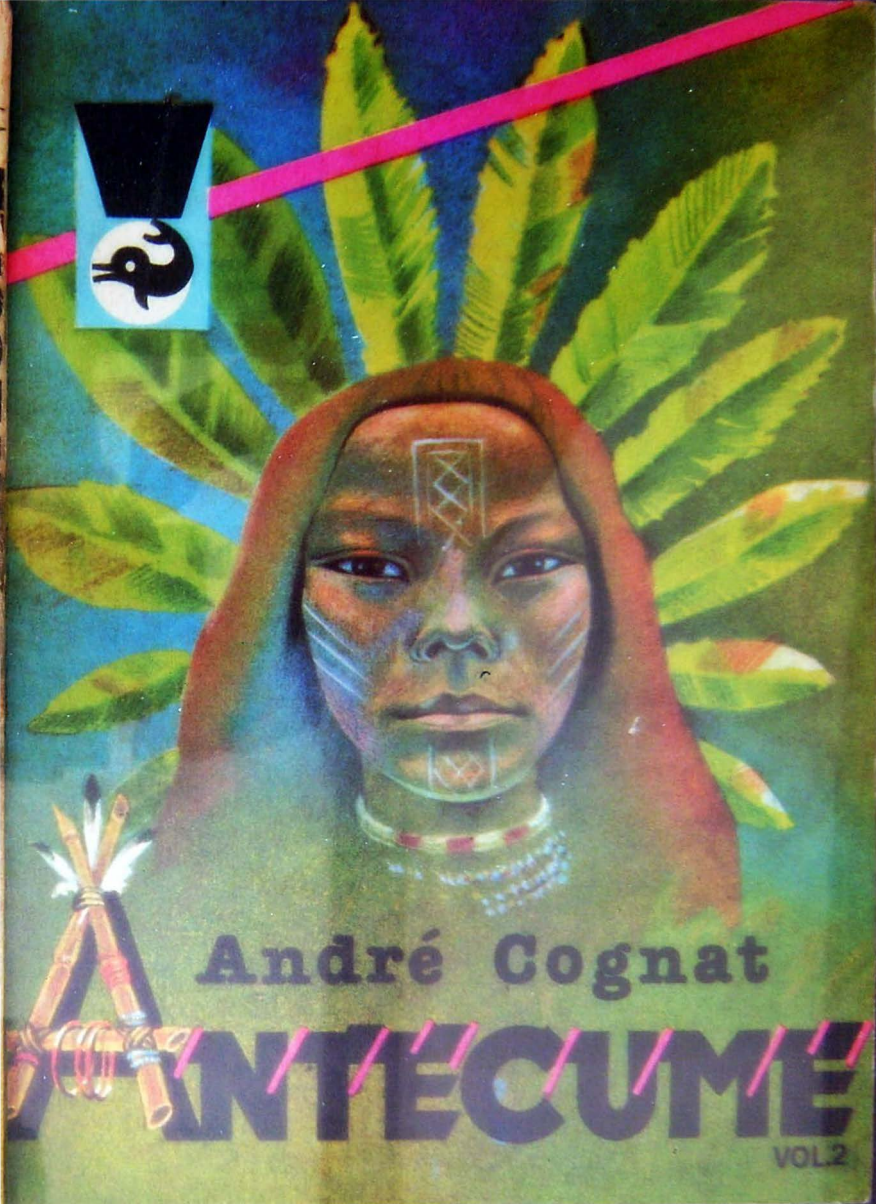
André Cognat
ANTÉCUME
VOL.2

ANDRÉ COGNAT

ANTECUME

În românește de
RADU PONTBRIANT

Volumul II

EDITURA MERIDIANE
BUCUREȘTI, 1981

Coperta de
GEORGETA PUSZTAI

André Cognat
ANTECUME
ou
UNE AUTRE VIE
Récit recueilli par Claude Massot
© Opera Mundi. Paris 1977

MAI TRAGE O DATĂ !

— Copile, nu a mai rămas nimic de mîncat, ar trebui să te duci la vînătoare. Am poftă de cuata.

— Și unde mă sfătuiești să merg ?

— Îți amintești, lîngă cascade, era o potecă pe care obișnuiam s-o urmăm. Te va însoți fratele tău.

Pe lîngă Akaletpe, care nu are decît vreo doisprezece ani, îl mai rog să mă întovărășească și pe Alamitso, fratele lui Mimi-Șiku.

La ora șase dimineața vine să mă trezească.

— Haideți, pornim.

Soarele abia se zărește prin ceață cînd trecem cascadele. Găsim capătul potecii cu puțin mai sus de satul lui Pelea.

— Cunoști drumul ? mă întreabă Alamitso.

— Da, desigur, sare Akaletpe. Cînd satul nostru era așezat ceva mai sus, veneam adesea să vînăm pe aici.

După ce am mers de-a lungul unei mici japșe, ajungem la poalele unei coline acoperită de pădure mai puțin deasă. Aici erau, cîndva, plantațiile lui Twenke. Cu zece ori cincisprezece ani în urmă, pe vremea cînd Maripassoula începuse să devină un punct de atracție pentru wayana, „Marele Bărbat", la îndemnul lui Vignon, se instalase ceva mai jos pe cursul apei. O vegetație de arbuști, tufișuri și ierburi înalte a năpădit locul. Înaintăm cu greu.

Ceva mai tîrziu zărim urme destul de recente de labe:

— E o turmă de pakira*, apreciază Alamitso. A trecut pe aici cu o zi ori două în urmă, nu are rost s-o urmărim.

Multă vreme mergem fără a mai vedea ceva. Nici urmă de vînat, nici un fîlfîit de aripi, nimic, pustietate cumplită. Ne cuprinde proasta dispoziție. Întotdeauna e neplăcut să te întorci cu buzele umflate. În sat nu a mai rămas nimic de mîncare, ne întoarcem cu o foame sporită de umblet și, pe deasupra, am mai și sfătuit femeile să taie lemne multe și să aprindă focul sub oale, de îndată ce vor auzi zgomotul motorului. De pe acum ne închipuim ce nemulțumite vor fi că au muncit atîta, degeaba.

Ajunși pe alt colnic încerc să imit șuieratul duruit pe care îl emit maimuțele cuata, dar acestea, dacă cumva există pe aici, probabil că miros șiretlicul. Alamitso încearcă și el. După cîteva tentative, răspunsul mult așteptat ne parvine dinspre colina din față. Continuă cîtva timp pentru a putea localiza ceata, apoi coborîm povîrnișul alergînd cît ne țin puterile, ori lăsîndu-ne la vale să alunecăm spectaculos pe fund. Ajunși jos, drumul ne este tăiat de cursul unui rîu. Îl străbatem cu apa pînă la piept. În timpul acesta, maimuțele nu încetează să țipe. Începem să urcăm pe coasta dealului. În sfîrșit le zărim depărtîndu-se din cracă în cracă. Alamitso pleacă în urmărirea lor într-o direcție, Akaletpe și cu mine în cealaltă. Auzim un prim foc de armă. Trag la rîndul meu. Maimuța nu este decît rănită, mai trag încă o dată.

— Vino, hai mai repede, mai este una !

Abia l-am ajuns din urmă pe Akaletpe cînd aud bufnitura unei căderi. Desigur că trebuie să fie prima cuata împușcată de Alamitso. Cu aceasta înseamnă că avem două ; astăzi va fi de mîncare în sat.

* Pakira = pecari, porc sălbatic (n. a. + t)

— Uite acolo, acolo ! strigă puștiul.

Pe o ramură, la vreo douăzeci de metri, o maimuță ne privește fără urmă de neîncredere, cu o expresie puțin mirată. Atunci cînd trebuie să vînezi pentru a trăi mila este un lux. Pentru mine, care vin dintr-o lume unde carnea este frumos ambalată în celofan în vitrinele măcelăriilor, în care agonia animalelor se petrece cu ușile închise ochilor și urechilor, a fost o ucenicie grea. Mi-a trebuit mult timp pînă să fiu în stare să suport gemetele răgușite ale maimuțelor rănite de moarte, privirile și țipetele bebelușilor agățați de pîntecul femelelor. Indienii însă, din fragedă vîrstă, sînt insensibili față de suferința animalelor. Este un reflex al supraviețuirii. În același timp, găsesc că este barbar să ucizi un animal pe care l-ai crescut. Cu toate că în sate există nenumărate găini, nimănui nu i-ar trece prin minte să le mănînce. La fel le place foarte mult să domesticească tot soiul de animale din pădure, papagali, maimuțe-veverițe, paca, cabiai, hoccou, depunînd multă răbdare și blîndețe.

— Trage în cap !

Ecoul bubuiturii puștii este repercutat din colină în colină.

Maimuța lovită încearcă să sară pe altă ramură, dar rămîne prinsă în furca arborelui.

— Mai trage o dată !

— N-are rost, privește.

Una din mîini se desprinde, apoi a doua, curînd nu se mai ține decît de coada înfășurată pe ramură.

— Tepu tink me... Tepu tink me ! („Ești grea ca un bolovan, ești grea ca un bolovan !")

Repetăm formula, așteptînd să cadă de la sine. Alamitso mă cheamă. La picioarele sale zace maimuța împușcată de el.

— Privește, mai e încă una, e doar rănită. Împușc-o tu !

Un pretext bun pentru a economisi un cartuș. Dacă lichidezi un animal, fie doar puțin rănit de către un alt vînător, vînatul îi revine acestuia. Trag. În clipa următoare se prăbușește cu zgomot înăbușit.

Abia am pornit că auzim trosnet de crengi. Lăsăm poverile și alergăm în direcția zgomotului. Prin frunziș se desprinde masa întunecată a unui cuata. Împușcătura mea îl ucide pe loc. Ținîndu-l de coadă tîrăsc animalul pînă la picioarele lui Akaletpe.

— Ține, ai și tu ce pune în caturi.

Cu puțin înainte de a ajunge la debarcader, Akaletpe mă cheamă. Îmi arată ceva în iarbă.

— Totu ! totu !... Nu-ți amintește ceva ?

Cum aș putea uita ? La fel ca toate poveștile vînătorești, cea la care face aluzie fratele meu a înveselit nenumărate seri de veghe.

Era în timpul uneia dintre primele vînători făcute în tovărășia tatălui meu, ba poate chiar prima. Mersesem o bucată bună de drum, cînd deodată cîinele pe care îl luasem cu noi s-a oprit lătrînd. Ne-am repezit. Am armat pușca.

— Tragi tu, ori eu ?

— Nu, nu, nu tras, nu tras ! a strigat Malavate, într-o franceză stîlcită.

— De ce ? Ce animal este ?

Cîinele continua să latre. Crezînd că poate este vorba de un agouti, am stăruit :

— Trag în el ?

— Nu, nu, totu, totu, totu !...

Credea că dacă îmi spune numele wayana „kuliputpe" nu voi înțelege și zicea întruna, izbucnind în rîs :

— Nu, nu tras ! Totu, totu...

Întorşi în sat m-a făcut de rîs.

— Mare vînător André, a vrut să tragă într-o broască ţestoasă !...

Fratele meu taie două beţigaşe de lemn şi le fixează bine în carapace, în faţă şi în spate, pentru a împiedica animalul să scoată capul şi labele...

Pe cînd coborîm rîul, zărim o iguană pe un mic arbust. Alamitso pune mîna pe săgeată.

— Nu, lasă-mi-o mie !

— Încearcă, dacă vrei, dar ai fi în stare să-n-o nimereşti.

Iguana este într-o poziţie bună de ochit. Încordez arcul, săgeata porneşte şi îi ţintuieşte o labă. Alamitso şi Akaletpe se tăvălesc de rîs.

— Trunchiul e neted, nimic nu împiedică vederea şi tu îi prinzi o labă !

Oricum, tot trebuia s-o fac. Iguana se zbate dar nu izbuteşte să se elibereze. Alamitso îşi ia arcul şi o nimereşte drept în inimă.

În sat, Alamaka ia în primire caturiul fiului ei, iar Pontsitpe vînatul nostru şi, pe deasupra, şi broasca ţestoasă după care se dă în vînt.

Taie cu macheta carapacea pe sub burtă, de fiecare parte. O scoate şi, cu un cuţit, taie carnea de jur-împrejur astfel încît să poată desprinde partea de jos ca pe un capac. Ţestoasa încă mai trăieşte. Nu mai rămîne decît s-o tragă din carapace şi, după ce i-a scos măruntaiele, s-o taie în bucăţi.

Ca de fiecare dată cînd există o cantitate suficientă de vînat, în seara aceasta vor veni la masă toţi cei din sat.

Mă duc la rîu să mă scald, îmi pun un calimbe curat, în jurul mijlocului îmi înfăşor centura cu mărgele pe care mi-a făcut-o de curînd bunica şi îmi pomădez părul. Ai tot interesul ca atunci cînd te întorci de la vînătoare să te înfăţişezi în veşmintele cele mai frumoase : „Sînt un bun vînător, sînteţi foarte mulţumite că mîncaţi vînatul adus de mine, atunci de ce nu mi-aţi face loc în hamacul vostru... Şi apoi, dacă priviţi bine, nici nu arăt prea rău, m-am pomădat, am două sau trei centuri cu mărgele, un calimbe nou...". Mă strigă Malavate :

— Vino, tu eşti cel care a ucis vînatul, tu vei pofti pe wayàna la masă. (Aşa îşi zic numindu-se pe ei înşişi.)

Luăm loc în mijlocul satului. Mama mea aduce o oală mare şi afumată, plină cu bucăţi de carne de maimuţă, precum şi o împletitură de formă pătrată, pe care aşază pesmeţi din manioc. După ce totul a fost pregătit, mă aşez pe un kololo şi îi chem pe cei din sat..

— Părinţi, fraţi, unchi, prieteni... veniţi, mînca-a-a-aţi.

Mama lui Alamitso şi cea a lui Akaletpe aduc şi ele oale şi pesmet.

După aceea Pontsitpe poftește femeile la masă.

Atmosfera e veselă şi animată.

— Carnea are destulă grăsime !

— Unde le-aţi împuşcat ?

— Şi noi ne vom duce la vînătoare într-una din zile..

Mîncăm pînă ne săturăm, apoi, rînd pe rînd, ne ridicăm şi anunţăm : „maka", („am terminat").

O chem pe Pontsitpe :

— Poţi lua oalele.

După masă ne place să aprindem focuri şi să mai schimbăm cîteva cuvinte, înainte de a intra sub polog. Veghea aceasta poate avea loc fie în partea clanului lui Moloko, fie în partea noastră a satului, după cum apucă unul să fie mai iute decît celălalt.

— Repede, trebuie să aprindem un foc, îmi spune Malavate.

Trec consemnul lui Akaletpe :

— Fugi şi adu lemne ! Ah, la vîrsta ta eram ceva mai inimos, pînă acum toate ar fi fost la locul lor...

— Cînd erai de vîrsta mea nici nu erai cu noi !

Se duce să caute surcele, unul dintre prietenii săi aduce cîteva buturugi...

E plăcut, ochii femeilor lucesc în lumina flăcărilor.

Din păcate în seara asta toţi soţii sînt acasă...

NOAPTEA ABIA ÎNCEPE

Akonsili, soţia lui Moloko, se plînge de mult timp de dureri de cap. Vraciul a intervenit în cursul mai multor şedinţe de vindecare, dar fără folos.

— Copile, îmi spune ea adesea, am ceva la ochi, mi se pare ca şi cum aş vedea aripi de fluturi trecîndu-mi prin faţa ochilor. Am o durere ascuţită înăuntrul capului.

Cel mai potrivit ar fi desigur s-o internăm în spital, dar mai întîi trebuie convinsă, atît ea cît şi soţul ei. Ştiind că medicul va veni pe rîu în sus în zilele următoare, îi vorbesc lui Moloko despre aceasta. În mod ciudat acceptă ideea destul de uşor. Femeia însă şovăie.

După ce a consultat-o, medicul ne sfătuieşte să fie luată sub observaţie la spitalul din Cayenne.

O examinează de asemenea şi pe fata ei, Aikanalu. Aceasta şi-a pierdut pofta de mîncare şi a slăbit mult. Bănuieşte că ar fi vorba de ceva pulmonar.

— Dacă izbuteşti să-i convingi, mă fac luntre şi punte să obţin A.M.G.-ul pentru amîndouă (adică asistenţă medicală gratuită).

În ziua următoare, Akonsili vine singură la mine. Se învoieşte să plece la Cayenne, dar nu vrea să meargă fără fata ei.

— Ştii, aşa ne-am şi înţeles. Vă voi însoţi pentru a nu fi singure. Dacă cumva se vor ivi greutăţi, voi putea sări în ajutor.

Datorită unei grave epidemii de gripă administrația a consimțit să instaleze, la începutul anului acesta, un post de emisie la Antecume Pata, pentru a putea avea în mod rapid legătura cu medicul. Transmit că Akonsili acceptă să meargă la Cayenne cu fiica ei.

Cît timp despărțirea aceasta nu fusese decît o eventualitate îndepărtată, vraciul păruse să fie de acord. Astăzi însă, cînd se vede pus la zid, începe să fie neliniștit.

— Cînd se vor întoarce acasă ?...

— Cît mai repede cu putință. Îndată ce se vor simți mai bine.

— Dacă soția ori fiica mea sînt grav bolnave, trebuie să se întoarcă. Vreau ca ele să moară printre wayana, și nu la Cayenne.

— De ce vorbești în felul ăsta ?

În ziua plecării, Aikanalu și mama ei sînt abătute. Vor părăsi satul, vor lua avionul, vor pătrunde într-o lume care le e străină, de care se tem. Caut să le liniștesc. Moloko ne privește plecînd. Are chipul acela închis și de nepătruns, pe care i-l cunosc prea bine. Îl are alături pe Tom Degețelul.

La Maripassoula facem rost de două rochii, nu prea frumoase. Veștmintele acestea contribuie la neliniștea celor două femei obișnuite din totdeauna doar cu bucata de pînză în jurul șoldurilor.

În avion, se înghesuie una în cealaltă fără a schimba un cuvînt. La aeroport sîntem așteptați de o ambulanță. După o jumătate de ceas sosim la spitalul Saint-Denis. Mă temusem că vor fi internate într-un salon comun, dar le fusese rezervată o mică încăpere. Apreciez gestul acesta. Mai petrec cîteva ceasuri împreună cu ele apoi, moralul părîndu-mi-se ceva mai ridicat, le părăsesc către seară, pentru a-mi căuta o locuință.

Mă întorc să le văd chiar în dimineaţa următoare. Este pentru prima dată că s-au culcat într-un pat şi se plîng că au dormit rău.

— Ştii, Antecume, ne este foame.

— Încă nu v-au dat nimic în dimineaţa aceasta ?

— Nici dimineaţa şi nici seara.

Către ora unsprezece apare o femeie aducînd o farfurie cu puţin pireu şi cîteva rămăşiţe de corned-beef. O farfurie pentru amîndouă !

— Asta-i tot ce le daţi ? Nu au mîncat nimic de cînd au venit aici !

Femeia de serviciu nu se emoţionează, a văzut ea altele şi mai şi.

— Asta-i tot ce a fost prescris pentru ele. Dacă vă place, ori nu, tot un drac.

Îl caut pe medicul internist şi îl chem înăuntru. Reacţia sa nu se lasă aşteptată. Pune mîna pe telefon şi îl sună pe administrator.

— Este inadmisibil ce se întîmplă. Doresc să veniţi aici să vă daţi singur seama, vă aştept !

O undă de panică străbate personalul. După o jumătate de ceas apare bucătarul în ţinută albă şi cu calotă pe cap. Aduce cu mîna lui o tavă cu mîncare pentru cel puţin zece persoane.

— Vă rog să ne iertaţi. S-a neglijat înregistrarea lor, nu au fost puse la socoteală.

Trec cîteva zile. Examinările se succed iar cele două femei se supun resemnate. Amîndouă suferă de febră tifoidă, ceea ce nu explică însă tulburările de vedere ale lui Akonsili.

În ziua următoare în cameră intră un tînăr internist pentru a o supune cîtorva teste. Începe prin a-i închide

un ochi și o întreabă ce vede cu celălalt. Îi arată tot felul de obiecte, iar ea răspunde fără greșeală. Îi astupă apoi vederea celuilalt ochi și duce două degete nu prea departe de fața ei.

— Ce vezi ?...

O lungă tăcere, apoi ea răspunde ceva fără înțeles. Îi pun din nou întrebarea. Tocmai și-a dat seama că nu vede cu ochiul acesta, pentru ea este un moment greu. Încearcă să nege evidența :

— Nu, nu, m-am înșelat, n-am răspuns cum trebuie.

— Dar asta ce-i ?

— Două degete.

— Nu, este o sticlă.

— Da, da, o sticlă !

— Și asta ?

Pare pierdută, fiica îi suflă răspunsul.

— Două degete, îmi arăți două degete.

În spitalul din Cayenne nu există un specialist oftalmolog. La fiecare șase luni vine unul din Guadelupa și rămîne vreo două săptămîni. Iar acum tocmai se află aici !

Diagnosticul său este rapid și aproape că ne liniștește. Femeia are o desprindere a retinei, ceea ce fără îndoială i-a provocat durerile de cap. Poate fi operată foarte ușor și fără nici o primejdie.

— Cînd ați putea opera ?

— Nu rămîn mult timp pe aici. Nu o voi putea opera decît în Guadelupa. Dar nu este cu putință decît în cazul că o veți însoți ca să nu se sperie, explicîndu-i treptat despre ce e vorba. Dacă reușiți să obțineți A.M.G.-ul pentru ea și pentru dumneavoastră, mă oblig să-i fac operația imediat, pentru a vă putea întoarce fără întîrziere.

În aceiași zi mă duc la directorul Serviciului sănătății și îi expun situația. Este pentru prima dată că se află

în fața unui asemenea caz, nu e sigur că va putea să ia o hotărîre pe propria sa răspundere.

— Vorbiți cu cei din administrație, eu voi susține cererea dumneavoastră.

Obțin fără greutate aprobarea prefectului dar ceva mai tîrziu aflu că anumite persoane găsesc că e nefiresc ca André Cognat să ceară A.M.G.-ul pentru a spitaliza o indiană în Guadelupa, cînd nu de mult s-a arătat ostil proiectului de încetățenire a populației wayana. „Trebuie să știe ce vrea !"

Mă duc imediat să pun lucrurile la punct.

Între timp trebuie convinsă soția lui Moloko să facă această călătorie, și s-o facă fără Aikanalu.

— Știi, Antecume, e sigur că voi muri, vreau să fiu cu fata mea și să mă întorc în sat. Nu vreau să rămîn singură...

— Dar voi fi cu tine, nu te voi părăsi. După ce operația se va termina, ne întoarcem acasă.

Fiica se lasă prima convinsă și mă ajută s-o hotărăsc pe mamă. După ce se împotrivi cîteva zile la gîndul acestei călătorii, în cele din urmă acceptă și, într-o după amiază, iată-ne doar noi doi, puțin rătăciți și stîngaci, în îmbulzeala din holul aeroportului. În ajun îi cumpărasem o rochie nouă și încălțăminte.

O voce ireală ne poftește să ne îmbarcăm. Akonsili este înspăimîntată pătrunzînd înăuntrul Boeingului. Este sigură că decolarea va fi un lucru cumplit. Îndată după ce sîntem instalați iar centurile de siguranță sînt fixate, mă întreabă de cîteva ori dacă vom porni curînd. Sîntem de cîtva timp în aer cînd îmi pune încă o dată aceeași întrebare.

— Știi, am decolat de mult...

Mă privește neîncrezătoare, apoi își pierde puțin din încordare. Ceva mai tîrziu, stewardesa ne aduce tăvile

cu mîncare. Surprinsă și puțin intrigată începe să mănînce pui comparîndu-l cu vînatul de la noi. Simt cum reînvie. Cel mai mult o miră faptul că toate se petrec atît de firesc, atît de simplu. Îmi mărturisește că se simte mai în largul ei decît în micul avion ce făcea curse la Maripassoula.

La Pointe-à-Pitre, o mașină ne duce repede la clinică. Aceasta se află într-un sătuleț, chiar în spatele aeroportului.

Doctorul ne prezintă administratorului și infirmierelor, după care ne conduce în camera noastră. Akonsili se culcă aproape imediat, dar în ceea ce mă privește, sînt nervos, îmi este greu să adorm. În mijlocul nopții femeia se trezește.

— Antecume...

— Ți-e rău ?

— Respir greu, mă înăbuș.

— Simți asta mai de mult ?

— Da, încă de la Cayenne, și uneori chiar în sat, dar nu atît de tare.

— De ce nu mi-ai spus nimic la Cayenne ?

— Adevărat, nu ți-am spus...

O aud gîfîind pînă în zori. Se vede silită să stea așezată în pat.

Îi spun doctorului, care îi face în aceeași zi cîteva radiografii. Descoperă o mică pată pulmonară.

— Nu e ceva foarte grav, dar suficient pentru a explica greutățile pe care le are la respirat. Mă întreb însă de ce oare simte aceasta numai în timpul nopții ?

Vine să ne viziteze doctorul Duplessis, specialist oftalmolog. Vrea să știe ce i-ar face plăcere să mănînce.

— Ce i-ar place ?

— Cred că un peşte fiert într-un singur clocot ar fi tocmai potrivit.

Se informează puţin şi despre modul nostru de viaţă. În timpul discuţiei am prilejul să-i spun că la noi un aliment de bază este maniocul, sub formă de pesmeţi ori de terci. În aceeaşi seară, bucătarul ne aduce făină de manioc. În Guadelupa se consumă foarte puţin, au răscolit tot Pointe-à-Pitre pentru a găsi asemenea făină. Trebuie să mărturisesc că amabilitatea şi grija cu care sîntem înconjuraţi constituie pentru noi o mare mîngîiere.

După ce a mîncat, Akonsili se culcă. În aceeaşi clipă de pe aeroportul apropiat decolează un avion. Zgomotul motoarelor reactoare umple încăperea făcînd să vibreze geamurile şi mobila, ne răsună în cap. Şi aceasta se repetă la intervale regulate. De fiecare dată o străbate un fior de panică...

Cîteva ceasuri doarme liniştit, apoi, din nou, în toiul nopţii, reapar sufocările. Cîteodată dă impresia că nu mai respiră. Infirmiera a primit consemn să vină să vadă în timpul nopţii dacă totul e în ordine. Îi aduce calmante. Cu toate acestea va mai trece mult pînă să-şi găsească odihna.

Dimineaţa doctorul îşi face vizita.

— Nu fiţi neliniştiţi. Trebuie să treacă cîteva zile pentru ca tratamentul să-şi facă efectul.

La ora mesei ne aşteaptă o surpriză minunată. Pe lîngă peştele fiert, bucătarul şi intendentul ne aduc pesmet de manioc pe care tocmai l-au preparat. Nu seamănă cu pesmeţii noştri, dar sîntem foarte mişcaţi de această atenţie.

Pe la orele trei sau patru din noaptea următoare se trezeşte brusc.

— Antecume, Antecume !

— Ce ai?

Giffie îngrozitor și are chipul înspăimîntat.

— Nu izbutesc să respir, mă înăbuș !... E cineva în trupul meu.

— Doar știi că așa ceva nu se poate. Sîntem foarte departe de casă, am mers cu avionul, am urcat sus pe cer. Nimeni nu te poate găsi aici. Nu ai de ce te teme.

Pînă în zori avea să se plîngă că este bîntuită de duhuri. Cum nopțile trecute aproape că nu am închis ochii, începe să-mi fie greu să rămîn treaz.

De îndată ce se luminează, sufocările dispar și Akonsili se liniștește

— Antecume vreau să mă îmbăiez.

În cameră nu există decît un cabinet de toaletă cu duș. Chem infirmiera. O conducem pînă la baia de la parter. După un ceas se întoarce, destinsă, liniștită. Dar chiar în după amiaza aceleiași zile moralul ei se prăbușește din nou.

— Antecume, cînd ne întoarcem ?

Între noi intervin tăceri nesfîrșite. Nu mai deschide gura decît atunci cînd este neapărat nevoie...

Un avion uruie în capetele noastre. O simt cum se chircește ca în așteptarea unui cataclism. Tăcerea care urmează ne găsește mai slăbiți, mai vulnerabili...

— Iată, pentru ca timpul să treacă mai ușor.

În cameră a intrat medicul, care îmi împrumută cărți vechi de Crevaux și Coudreau.

— Dacă aveți nevoie de ceva, nu șovăiți să cereți...

Mă scufund în trecutul indienilor wayana. Pentru o clipă uit camera aceasta de spital.

În cea de a patra zi, după o noapte grea, Akonsili refuză să părăsească patul. Nu vrea să se ridice nici măcar pentru a mînca, a se spăla și nici pentru alte nevoi.

Iar cînd se decide să deschidă gura, o face pentru a mă întreba dacă vom pleca curînd. Mă aşez lîngă ea şi mănînc pentru a-i trezi pofta. Devine din ce în ce mai pretenţioasă, aproape capricioasă, ca şi cum ar dori să-mi forţeze hotărîrea de a ne întoarce în sat. Dacă mă duc să iau o gură de aer pe balconaş, mă strigă : „Antecume, dă-mi apă, Antecume dă-mi aia, dă-mi aialaltă". Nu mă lasă s-o părăsesc nici o clipă. Începe să mi se facă lehamite. În mod practic am încetat să mai dorm.

Medicul încearcă să mă liniştească. Crede că tratamentul nu va întîrzia să acţioneze.

În cea de a cincea noapte, se ridică brusc în pat, cu privirile rătăcite.

— E cineva care vrea să mor !

Înăbuşindu-se, îmi spune numele unui vraci pe care îl cunosc.

— El este cel care îmi bîntuie nopţile, el este, sînt sigură !

— Nu are nici un motiv să-ţi dorească moartea.

— El este, îţi spun.

Devine rugătoare.

— Antecume, te pricepi să îngrijeşti aşa cum o fac vracii ?

— Nu, niciodată nu am învăţat asemenea lucruri.

— Chiar dacă nu eşti vraci, îmi poţi lua sînge pentru a îndepărta duhurile rele ! Ai ţigări ?

— Doar ştii că nu fumez.

Este desperată. Pentru o clipă se agăţase de gîndul că aş putea s-o tămăduiesc cu ajutorul fumului şi luîndu-i sînge. Nu mai are încredere în medicii „palassissi". În ciuda tuturor medicamentelor, în ciuda tuturor injecţiilor, se simte din ce în ce mai rău. Cineva vrea s-o facă să

moară, doar puterile șamanilor wayana ar izbuti s-o salveze.

— Antecume, mi-e frică. Cînd plecăm înapoi ? Nu mai vreau să rămîn aici, vreau să mor acasă.

Mă duc lîngă ea, încerc s-o liniștesc cît de cît, s-o calmez, dar pentru mine este un adevărat chin. Nu mă mai țin nervii, îmi este din ce în ce mai greu să aud cum se înăbușă. Eu însumi am impresia că mă sufoc, că îmi lipsește aerul. Are unele scurte momente cînd pare ceva mai potolită, după care, însă, teama o cuprinde și mai rău.

— Oare fata mea e vindecată ? Nu cumva a murit ? S-a întors în sat ?

— Doar știi că atunci cînd am părăsit-o se simțea mult mai bine. Desigur că în curînd va pleca sus la noi în sat.

— Da, ai dreptate... Dar noi cînd plecăm ?

— Trebuie neapărat să fii mai întremată. Chiar dacă nu vrei să te opereze, trebuie ca starea ta să-ți îngăduie să faci călătoria... Vezi doar că toți cei de aici sînt atît de buni cu tine, trebuie să te străduiești și tu puțin.

— Da, dar aș prefera să fiu în sat...

Pierzîndu-mi cumpătul, îi răspund destul de răstit, lipsit de blîndețe :

— La naiba, doar nu mai ești o fetiță ! Trebuie să fii înțelegătoare !

Dimineața are o expresie închisă, încăpățînată. Nu mai vrea să știe de nimic, vrea ca totul să se isprăvească.

Îi vorbesc medicului :

— Mă gîndesc că poate ar fi mai bine să abandonăm partida și să ne întoarcem.

— Vă repet că, din punct de vedere fizic, nu există nici un motiv de neliniște, dar trebuie să-i ridicăm moralul cu orice preț.

— Eu nu mai izbutesc.

— Mai încercați. Dacă în două-trei zile nu apare nici un progres, veți pleca.

A șasea noapte trece mai ușor. S-a odihnit cîteva ceasuri bune, iar dimineața o aud fredonînd o melopee. Dintr-odată mă simt tare vesel, fericit.

— Vezi, e grozav, trebuie mers înainte așa. Curînd ne vom putea întoarce !

Găsind-o în starea aceasta și medicul pare că își pierde temerile.

— Tratamentul a început să-și facă efectul. Dacă lucrurile continuă în felul acesta, vom putea s-o operăm marți sau miercuri.

Îi traduc imediat.

— Bine, dar să nu mă lași singură.

— Doar ți-am mai spus că ne vom întoarce împreună în sat.

De fapt este prima zi bună de la sosirea noastră la spital. Nu mai simt oboseala, iar acum abia dacă mai dau atenție vacarmului produs de reactoare. Vin să ne viziteze cei din camerele învecinate. Niciodată nu ne-au văzut atît de destinși.

Cu toate acestea, mă tem de seara ce va urma. Aș vrea din toată inima ca sufocările ei să înceteze, să se poată odihni cu adevărat. Noaptea, auzind din nou lîngă mine respirația ei grea, încerc să mă conving că totuși îi merge ceva mai bine.

Luni la prînz i se aduc faimoșii pesmeți de manioc, pește și banane. Mă roagă să-i strivesc doi sau trei pesmeți cu mîna și să-i amestec cu apă, o băutură obișnuită la noi. Pare că îi face plăcere s-o bea. Și, cu toate că s-a

cam lăsat rugată cu mîncarea, găsesc că este într-o formă destul de bună.

După masă mă cufund din nou într-o carte de Coudreau. Deodată simt că se petrece ceva anormal. Ochii ei mă cheamă lîngă ea. Mă reped și o cuprind în brațe.

— Ce ai ?

Cu toate că se zbuciumă cumplit, de pe buze nu-i iese nici un sunet. Alerg după infirmieră. O rog să-l anunțe imediat pe medic.

Cînd revin în cameră, ochii ei mă fixează cu o expresie de nesuportat. În ea doar ochii mai trăiesc. Mă imploră să nu o părăsesc. O strîng cît pot de tare la piept.

Nu sînteți de vină... Nu purtați nici o vină... Ați făcut tot ce se putea face... Nu vi se poate reproșa nimic... Tremur și hohotesc de plîns fără a mă mai putea opri. În jurul meu oamenii se agită, vorbesc, dar nu izbutesc să înțeleg ceea ce încearcă să-mi spună. De pe acum sînt în altă parte, la noi acasă, în sat. O strîng la piept.

A mai venit cineva. Este acoperită cu un cearșaf nou. Mi s-a spus să părăsesc camera, că mi se va da alta pentru a mă putea odihni. Am spus că nu doresc s-o părăsesc. Am vorbit încetișor, cu blîndețe. Mi s-a părut că aud un glas foarte slab, cerîndu-mi apă. Au venit să-i ia măsura pentru sicriu. Intendentul m-a condus la primărie să obțin un petec de pămînt în care să fie îngropată. Am semnat unde mi s-a spus să semnez. Întorcîndu-mă la spital m-am dus s-o văd. A fost adus sicriul și a fost așezată în el. Apoi au coborît-o la parter, în locul unde sînt depuși morții. Am rămas întreaga noapte lîngă ea. Dimineața am pus în sicriu toate lucrurile ei, tot ce îi aparținuse, rochia, încălțările, o oglindă, un pieptene... Au venit s-o ia cu o camionetă... La cimitir ploua mărunt. Cîțiva

copii mă priveau într-un fel ciudat. Am prezentat groparilor o hîrtie ce mi s-a spus că trebuie să le-o înmînez pentru a dovedi că aveam dreptul la toate acestea. Am depus sicriul pe fundul gropii. Din pricina ploii, pămîntul se lipea de lopeți. S-au adăpostit sub un cavou. După ce totul s-a încheiat, am fost dus înapoi la spital cu camioneta.

OCHII EI MĂ CHEAMĂ

Ar fi murit, oricum ar fi murit. Ar fi murit aici ori altundeva, aici sau în sat. Era bolnavă. Ar fi murit oricum... Gîndurile acestea mi se roteau prin cap, aducîndu-mă în pragul nebuniei... Dar știu că acolo, în sat, vor gîndi altfel. Ea a murit aici și nu în ținutul wayana. Astfel încît a murit de două ori.

— Vă este teamă ? Oare „ei" ar putea să vă facă vreun rău ?

Abia dacă pot înțelege întrebarea. În clipa de față am trecut de teamă. Ceea ce mă împiedică să mănînc, să dorm, să fac orice ar fi, este un fel de spaimă, spaima că am lipsit-o de ceva sacru. Nu din pricina mea a murit, dar din pricina mea a murit aici, în cearceafurile unui spital, în camera aceasta anonimă, departe de familia ei, departe de bocetele întregului sat. Știu că niciodată nu mă voi putea împăca cu gîndul că trupul ei se odihnește aici, în cimitirul acesta și mai știu că gîndul acesta mă va urmări precum un coșmar toată viața.

Sînt condus la aeroport cu cuvinte de mîngîiere. Mă trezesc, nici nu știu prea bine cum, la ospiciul Saint-Paul din Cayenne. Prima cursă de avion spre Maripassoula va fi peste trei zile. Nu părăsesc camera. Îmi tai părul.

În ziua a doua, bate la ușă o soră.

— Am aflat că în spitalul Saint-Denis sînt cîțiva indieni wayana.

Simt nevoia să-i văd. Trebuie să-i văd. Mi se spune unde îi pot găsi. Acolo dau de Alanau și de soțul ei, Paliminon. Alanau este înrudită cu clanul meu. Văzîndu-mi părul scurtat, înțelege pe loc. Ieșim împreună din spital și, pe trotuar, ne luăm de umeri și bocim, dar încetișor, cu sfială, pentru a nu ajunge de rîsul trecătorilor.

Sîmbătă, îndată ce sosesc la Maripassoula, mă duc să-l văd pe medic și îl întreb dacă mă poate duce pînă în sat.

— Dacă vrei, îmi pot începe vizitele chiar de mîine.

— Nu poți s-o faci chiar de astăzi ?

Probabil își dă seama cît sînt de descumpănit, că e vorba de ceva însemnat, așa încît acceptă. Sosim la Antecume Pata în cursul după amiezii. Cum nivelul apelor este foarte scăzut, acostăm pe insulița alăturată și nu direct la debarcader. Astfel că Moloko mă vede de departe sosind. Stă la umbra colibei. A înțeles. Mi se înmoaie picioarele. Iau loc lîngă el. Ne cuprindem de umeri și începem să plîngem și să ne văităm. Obiceiul de aici cere ca durerea să fie exprimată într-un fel ritual, printr-o melopee bocită. În vaietele lui Moloko revin neîncetat unele cuvinte care mă dor. De zece zile nu am mai închis ochii, sînt vlăguit, fiecare cuvînt mă străpunge. „Femeia mea a murit, doar îți spusesem s-o aduci acasă, doar îți spusesem că doream să moară aici, tu ești acela care ai hotărît s-o duci la Cayenne..."

Cei înrudiți cu mătușa mea, Mimi-Siku, Puptu, Alamaka, Kisai... vin pe rînd să plîngă împreună cu mine, apoi cu Moloko.

Moarta are în sat și un frate. În cadrul legăturilor de familie acesta ocupă un loc de frunte. Coliba lui se află în spatele școlii, mă duc într-acolo. Durerea lui mă mișcă profund. Ne cuprindem de umeri și plîngem îndelung împreună.

Ceva mai tîrziu, vine la mine bunica. Mă conduce pînă la coliba mea, mă ajută să mă întind în hamac. Bocetele lui Moloko și ale clanului său mă urmăresc pînă aici. Plîng cu hohote...

Mă cheamă, glasul ei mă strigă, chipul ei este lîngă mine, îmi apare foarte limpede. Mă trezesc tresărind. O clipă mă cred în camera noastră din Guadelupa... Dau deoparte pologul. E întuneric. Dincolo bocetele nu au încetat. Și reîncep să gem și să plîng.

În zori aud vocea îndepărtată a lui Moloko. Vorbește de cîtva timp. Freamătul torentului acoperă în parte cuvintele sale, dar deslușesc destul pentru a înțelege că adesea cele rostite îmi sînt adresate, iar restul îl ghicesc. Neîncetat revin frazele de ieri.

— Tu ești de vină, tu ești cel care a stăruit ca ea să plece la Cayenne, niciodată nu am consimțit, dar într-atîta ai stăruit încît în cele din urmă s-a dus. Doream să moară aici, doar ți-o spusesem. Ai grijă, multe se pot întîmpla!

În sat toți ciulesc urechile către coliba lui. Dacă mai tîrziu mi se va întîmpla ceva, fiecare își va aduce aminte de amenințarea vraciului.

— Acolo unde locuiai înainte, cu siguranță că trebuie să fie femei, trebuie să-mi dai altă soață, sau o mulțime de lucruri pentru a umple golul... Doar știi că nu m-am învoit să plece...

Aș fi putut, așa cum îngăduie obiceiul, să iau o bănuță, să mă așez lîngă coliba mea și să răspund la fiecare din învinuirile sale. I-aș fi putut răspunde că soția lui nu ar fi plecat niciodată dacă el nu ar fi fost de acord, că suferea de multă vreme și că nici el însuși, în ciuda tuturor ședințelor de vindecare, nu izbutise s-o lecuiască... Dar nu mă simt în putere să fac aceasta.

Întreaga zi se va scurge în bocete și gemete. Moloko își rade lungul său păr. Exemplul lui e urmat de rudele apropiate. De asemenea și de Manantin, care a fost crescut de către vraci și de soția lui. Iar ceilalți, fiecare după gradul de rudenie cu moarta, își taie o lungime mai mare sau mai mică din păr. Aikanalu, fiica lui Akonșili, s-a întors vindecată de la spitalul Saint-Denis. Ciudat lucru, nu-și scurtează părul decît cu cîțiva centimetri. Mai tîrziu aveam să aflu de ce. „Dacă voi muri, îi spusese mama ei ultima oară cînd s-au văzut, nu vreau să te razi pe cap, ești prea tînără și te-ai urîți. Plînge, dacă vrei, dar nu prea mult..."

A doua zi este rîndul fratelui lui Akonșili să se așeze pe o băncuță pentru a-și striga durerea, dar numai atît. Mîhnirea lui pare mai vie, mai adîncă decît cea a lui Moloko.

— Surioară, biata mea surioară, ești moartă, niciodată nu vom mai fi împreună. Mai am o soră pe Jari, dar nu o iubesc mai mult, cu tine îmi plăcea să fiu. Surioară, ai murit, nu te voi mai vedea niciodată, niciodată nu vom mai fi împreună.

Vorbește de mine, dar cuvintele sale mă îmbărbătează. Spre deosebire de Moloko, care în ajun mi-a adus învinuiri grele, spune că am încercat tot ce se putea pentru a-i vindeca sora, dar că cineva i-a dorit moartea și a trimis împotriva ei duhul rău. Doar aceluia îi poartă pică.

Cei din familia mea, Malavate, Pontsitpe, Nanuk, fac tot ce le stă în putință pentru a-mi ridica moralul.

— Vino cu noi, nu trebuie să plîngi atîta. Nu face să te chinui atîta. Uită-te la Moloko, e mai puțin mîhnit decît tine, cu toate că e soția sa. Nu e vina ta că a murit, doar nu ești șaman, să-i fi putut trimite duhul rău.

Tatăl meu caută să micșoreze gravitatea amenințărilor.

— Ți-a zis cuvinte grele, răutăți, deoarece abia a aflat vestea morții femeii sale. Dar a spus mai mult decît gîndea. Curînd va uita... Dar acum trebuie să mîncăm.

E noapte, mă cheamă Akonsili. Mă trezesc. Este aici lîngă mine. E aici și mă privește. Ochii ei mă cheamă în tăcere. Timp de ani de zile, în fiecare noapte, de mai multe ori pe noapte, mă va urmări imaginea aceasta. E lîngă mine, ochii ei mă fixează, strigîndu-mă să n-o părăsesc.

A MURI CÎND EȘTI WAYANA

Cu două sau trei luni mai tîrziu, mă aflu în coliba mea cînd aud țipete. Alerg să văd ce se petrece. Tocmai a sosit Yalukana cu soția sa. Urcă pe cărare, strigînd cuvinte fără de înțeles. Bărbatul își zmulge părul, lacrimile îi șiroiesc pe obraz. Mînuiește o suliță. Soția lui îl urmează zbierînd. Și-a pus un șorț foarte murdar și părul îi este vîlvoi. După ce a plîns împreună cu cîteva din rubedeniile lor, perechea pleacă. Mă duc să-l văd pe Malavate.

— Ce se întîmplă ?

— Se duc la Anapaike să-i ceară socoteală infirmierei. Fiul lor a murit de curînd la Paramaribo.

Cu un an în urmă fusese internat cu tuberculoză în spitalul din capitala Surinamului. După cîteva luni de tratament s-a întors complet refăcut, vindecat. După un timp, infirmiera din Anapaike i-a cerut să se întoarcă la spital, pentru a fi supus unui control.

— Nu, nu, mă simt bine, nu mai sînt bolnav, nu am chef să mă duc din nou.

— Trebuie să mergi. Ai fost bine îngrijit, o spui chiar tu, dar trebuie să fim absolut siguri că nu mai ai nimic. Oricum, te vei întoarce foarte curînd. Dacă va fi nevoie ca tratamentul să fie continuat, aceasta se va putea face și aici.

Tipoye s-a lăsat convins cu greu. La puțin timp după aceasta, infirmiera a fost anunțată printr-un mesaj, că toate analizele fiind mulțumitoare va fi trimis înapoi în

două-trei zile. În ziua în care era prevăzută întoarcerea, sosește un nou mesaj, cu vestea că fiul lui Yalukana a murit.

La Antecuma Pata, toată lumea vorbește despre cele petrecute. După părerea generală, medicii sînt cei care l-au ucis, fie otrăvindu-l, fie în alt fel. Malavate își exprimă neliniștea :

— A plecat la infirmieră cu o suliță... Era tare înfierbîntat, dacă lucrurile se încurcă, i-o va înfige în pîntec.

A doua zi, strigăte ascuțite și vaiete se înalță dinspre fluviu. Este luntrea lui Pidima, avînd la bord pe Yalukana și soția sa. Amîndoi au capul ras. Își urmează calea fără a se opri în sat, lăsîndu-ne pradă neliniștei. Imaginea suliței obsedează toate spiritele. Va trebui să mai așteptăm încă o zi pentru a afla ce se petrecuse !

Abia acostaseră la Anapaike, că s-au și năpustit amîndoi spre dispensar. Yalukana, cu sulița în mînă, năvăli pe ușă, proferînd amenințări. Din fericire însă, infirmiera nu era acolo. Profund tulburată de vestea decesului, plecase în ajun la Paramaribo pentru a primi lămuriri. Furia bărbatului nu mai cunoștea margini. Alergă pînă la locuința pastorului american, pe care îl găsi în tovărășia soției și a celor două fiice ale sale.

— Mi-ați ucis băiatul ! Voi l-ați ucis ! Din vina voastră a murit !

Cuprinsă de spaimă, femeia și-a luat copiii, ducîndu-i în camera alăturată. Pastorul rămase singur.

— Unde-i infirmiera, vreau s-o văd pe infirmieră !

Cu sulița îl amenința pe misionar care încă nu își deslipise buzele.

— Ea l-a trimis la Paramaribo, ea l-a silit, el nu a vrut să se ducă, ea a stăruit, ea mi-a ucis băiatul. Spune-mi

unde e! Vreau să-mi explice. Dacă nu-mi dă lămuriri, o omor! Fiul meu e mort, nici ea nu trebuie să trăiască!

— ...

— Nu vrei să-mi spui unde se află?... Îi voi lua motorul de la pirogă, va trebui să vină chiar ea să-l caute!

Au plecat. Pastorul, încremenit, a rămas mut și i-a lăsat să se ducă. Ceea ce nu-i semăna deloc. De obicei era autoritar și punea cu ușurință oamenii la locul lor. După cum susțin martorii, tăcerea l-a salvat. Dacă ar fi încercat să intervină, furia și desperarea lui Yalukana erau atît de cumplite, încît fără îndoială că i-ar fi înfipt sulița în pîntec, chiar dacă mai tîrziu ar fi regretat gestul.

Yalukana luă motorul, îl aruncă în luntrea sa și se porni să-l lovească cu sete cu tot ce îi cădea în mînă, fără a înceta să strige că i-a fost ucis fiul, că se va răzbuna. Alături de el, soția lui își ridică șorțul arătîndu-și sexul și zbierînd către toți străinii:

— Mi-ați ucis băiatul! De aici a ieșit, de aici din pîntecul meu, nu-i copilul altei femei! Voi l-ați ucis!

Apoi perechea plecă să petreacă noaptea în satul „Marelui Bărbat" Twenke, unde și-au ras capul în semn de doliu.

În întreg tribul discuțiile reveneau neîncetat la întîmplarea aceasta. Din cînd în cînd, cîte un vizitator se oprea și ne aducea noi informații. Am aflat astfel că infirmiera se întorsese la Paramaribo. După cele povestite de ea, fiul lui Yalukana privea la spital programul televizat, în tovărășia unei indience. S-a ridicat spunînd că-i este somn și s-a dus la culcare. Nu s-a mai trezit. La prima versiune a morții sale s-a adăugat imediat o a doua: poate că indianca avusese motive întemeiate să-l otrăvească. Infirmiera a mai aflat că în timpul după-amiezii

fusese plecat după cumpărături și întîlnise cîțiva wayana care lucrau la Paramaribo. Mîncaseră împreună. Poate că aceștia erau vinovații. O ultimă versiune a dat-o indianca în cauză, atunci cînd s-a întors printre wayana: Tipoye avusese asupra sa ceva bani. Un-culi pare-se văzuse banii, îl urmărise iar noaptea îl ucisese la spital, pentru a-l fura. „Cînd l-am revăzut a doua zi, declară ea, avea pe piept urme vineții, ca după lovituri".

Timp de luni de zile nici nu s-a mai putut pune problema vreunei spitalizări la Cayenne sau la Paramaribo. Toți aveau mereu în minte moartea soției lui Moloko și cea a fiului lui Yalukana. Și nu caracterul misterios, inexplicabil al acestor morți — socotit astfel doar de medicii „palassissi" care nu credeau în puterile șamanilor — tulbura tribul; insuportabil era gîndul că muriseră în afara pămîntului sacru. Pentru un wayana nu poate fi posibilă altă agonie, decît cea care îl leagă pentru o ultimă dată, într-un vîrtej de durere, de strigăte și lacrimi, de toate sufletele pe care le-a iubit. Acestei violențe insuportabile care este moartea, i se răspunde, pe meleagurile de aici, printr-o descătușare a violenței. Te tăvălești pe jos, îți zgîrii obrazul, îți zmulgi părul, îți sfîșii trupul, îți strigi durerea pînă îți pierzi glasul, pînă rămîi sleit de puteri. Nimic nu ne este mai străin ca acele morți rușinate, anonime și cu ușile zăvorîte, cum pot fi văzute în occident.

După trei ani, un alt wayana avea să moară departe de satul său.

Pastorii americani, care de mult depășiseră metodele meșteșugărești de creștinare ale părintelui Bindault, au organizat un mare seminar în interiorul teritoriului Surinamului. Au plecat într-acolo, cu avionul misiunii, cîteva familii din Anapaike. Pe lîngă cursurile de catehism pe

care le țineau de cîteva ori pe zi, îi învățau să citească și să scrie în limba lor, pornind de la texte religioase.

În afara acestor adunări, viața indiană își urma cursul. După cîtva timp, aventurile amoroase, intrigile, neînțelegerile au apărut în mod inevitabil între membrii diferitelor familii constrînse la această promiscuitate nefirească.

Către sfîrșitul seminarului, Panek a băut cachiri dintr-o oală pe care i-a oferit-o cineva. A băut doar el. Puțin mai tîrziu s-a simțit obosit și s-a dus să se culce. Abia s-a întins, că trupul i-a fost scuturat de convulsii și ticuri cumplite. Dintre buze îi curgea salivă. Muri după o oră. Cum pastorii erau în legătură permanentă prin radio cu infirmiera din Anapaike, iar la fiecare transmisie în jurul postului se aflau numeroși indieni wayana, vestea exploda ca o bombă. Aputu, fratele victimei, era plecat la vînătoare. Cînd s-a întors au alergat să-l prevină. Nebun de durere, se năpusti în clădirea în care se găsea postul de radio și strigă pastorului :

— Trupul fratelui meu trebuie adus înapoi imediat, vreau să-l văd, vreau să-l plîng, trebuie adus neapărat înapoi.

— Nu se poate ; pentru asta ar trebui o autorizație specială, de la Paramaribo.

— Dacă fratele meu nu este adus înapoi, dau foc colibelor voastre, ard biserica voastră ! Nu a vrut să meargă, voi ați vrut să plece. Chiar dacă nu l-ați omorît voi, din vina voastră a murit acolo ! N-avem nevoie de dumnezeul vostru, vreau trupul fratelui meu astăzi, iar dacă nu, nu veți mai găsi nimic aici, totul va fi ars ! Și să nu vă mai întoarceți vreodată, că e vai de voi !...

Pastorii au luat amenințările în serios și bine au făcut. În aceiași zi, trupul lui Panek a fost adus acasă.

„PAGUBELE VOR FI ÎNGRĂDITE"

Anul care a urmat după moartea soției lui Moloko a fost greu. Nu izbuteam să-mi revin, în mine se rupsese ceva. Mă temeam de apropierea nopții, mă temeam de acele întîlniri cu moarta.

Eram pentru prima dată amestecat direct și în mod strîns într-un eveniment grav din viața tribului. Odată cu trecerea timpului, singura mea mîngîiere a fost să-mi dau seama, mai limpede decît în perioadele fericite ale relațiilor mele cu indienii wayana, cît de mult mă integrasem acum în familia mea. În aceste împrejurări foarte grave, oamenii din sat se purtaseră față de mine ca și cu unul dintre ai lor. Eu însumi, pentru a-mi exprima tristețea, găsisem în mod spontan gesturile și vorbele pe care le-ar fi făcut și rostit oricare dintre wayana...

Parcă pentru a-mi mări amărăciunea, 1970 a fost un an al turismului. Cu cîtva timp înainte de plecarea mea în Guadelupa, primisem o scrisoare de la Vignon: „Stimate domn, cred că în cursul lunei august vom putea începe sezonul nostru turistic. În realitate week-end-urile nu vor putea permite decît unui număr destul de mic de turiști să ajungă pînă în satele indiene și mă gîndesc să limitez activitatea noastră la vizitarea satului lui Aloike, îngrădind astfel în mod considerabil pagubele..."

„Îngrădind astfel în mod considerabil pagubele!" Cuvintele îmi dansau în fața ochilor. A trebuit să le recitesc

de o sută de ori. Un adevărat model de cinism. Prin urmare, „pagubele vor fi îngrădite", limitîndu-le la un singur sat. Mi se comunica în mod foarte cordial că va fi sacrificat un întreg sat vițelului de aur al turismului, că vor fi sacrificați Aloike, fiii săi Jean-François și Mayau, va fi sacrificat Tartala, va fi sacrificată astfel nepoata lui Aloike, cea care îl îndrăgea atîta pe Mimi-Siku, precum și bunica ei pe care duhurile rele o trezeau în timpul nopții cu mîinile lor reci... Îmi și închipuiam cum se vor plimba turiștii ca prin grădina zoologică, pătrunzînd peste tot cu acea privire lipsită de tandrețe cu care te uiți la animalele ciudate, acea privire care umilește și murdărește, care te face să încovoi spatele. Cît e anul de lung, vor defila, unele după altele, grupele de turiști. Banii vor cumpăra totul. Nici o tigvă, nici o împletitură, arc, săgeată, ori șirag de mărgele nu vor mai rămîne în sat. Pentru o monedă, o țigară, vor poza în fața obiectivelor fotografice, bărbații cu arcul în mînă, femeile întinse în hamacuri, așa cum se poate vedea pe ilustrate. Clinchetul aparatelor fotografice va deveni la fel de obișnuit precum orăcăitul boului bălții. Încet, încet, din obișnuința de a întinde palma pentru a primi bănuțul ori țigara, se va ajunge, în mod firesc, la a întinde palma cu zîmbetul acela moale al cerșetorului. La ce bun să muncești ? De ce să defrișezi plantații, să mergi la vînătoare, cînd banii cerșiți ori primiți din vînzarea arcurilor sau săgeților proaste ajung pentru a te duce în prăvălia lui Abdallah să-ți cumperi o cutie de corned-beef sau de iahnie de Toulouse. Iar dacă după acestea toate resimți o tristețe apăsătoare în suflet, o înghițitură de tafia va face minuni...

„„Mă gîndesc să limitez activitatea noastră la vizitarea satului lui Aloike, îngrădind astfel în mod considerabil pagubele..." Dar după ce țința va fi atinsă ! Atunci cînd

turiștii, în fața spectacolului acestor cîțiva indieni decăzuți, sacrificați, se vor plînge organizațiilor marelui turism că doar pentru atîta lucru au dat banii degeaba! Ei bine, atunci, vor fi îngrădite pagubele la un al doilea sat! de pildă al lui Mekuanali, apoi la al treilea, cel al lui Elahe... Mă simțeam dezgustat, umilit laolaltă cu frații mei wayana.

Dar, după întoarcerea din Guadelupa, nu mai eram în stare să reiau lupta. Oricum, în cadrul Consiliului municipal, o știam pierdută dinainte și nu se mai putea pune problema să fiu folosit drept paravan pe scena acestui teatru de marionete. Pentru mine episodul se încheiase definitiv. Iar dacă voi mai încerca să fac ceva, va fi sub o cu totul altă formă.

Pentru moment mă mulțumesc să trăiesc de pe o zi pe alta, încercînd să-mi refac, cît de cît, moralul. Malavate și Pontsitpe mă îmboldesc să mănînc, să mă duc după vînat, să trăiesc.

Țineam în continuare lecțiile în fiecare dimineață. Mimi-Siku, Alamitso, Siksili, fiul lui Palanaewa, Tom Degețelul, Kukù precum și alții veneau cu regularitate la școală și se părea că le place. Nu veneau din obligație, învățau în joacă.

Uneori în cursul dimineții, zăream pe deasupra parapetului silueta subțire a lui Moloko. Lipsit de părul său superb, lipsit de podoabele, șiragurile, penele, jartierele sale, fără roucou, părea gol, dezarmat. Constrîngerile acestea impuse de doliu par a fi un adevărat chin pentru el. Se mai întîmplă și acum să urce treptele către școală și să rămînă cîteva clipe nemișcat în golul ușii, pentru a-și putea privi fiul. Privirile noastre se încrucișează în tăcere... Nu îl simt dușmănos, dar cine ar putea citi gîndurile lui Moloko?

Într-o dimineață mă aflu în clasă, cînd se aude zgomotul unui motor de pirogă. Ca de fiecare dată, capetele se înalță. Vizitatorii își fac în sfîrșit apariția, în partea de sus a potecii.

— Asaukili ! Asaukili !

După luni de absență, Asaukili, împreună cu familia sa, vine să-l viziteze pe Malavate, tatăl său adoptiv. Face lucrul acesta din cînd în cînd, petrece o noapte aici, apoi se întoarce. Mă duc să-i urez bun venit. Seara cinăm sub acoperișul colibei lui Malavate.

— Cînd vii să te instalezi pentru totdeauna la noi ? îl întreabă Malavate. Și fratelui tău i-ar place să rămîi.

Niciodată nu i-am spus ceva în sensul acesta, deoarece îl cunosc prea puțin pe Asaukili. A trăit o vreme îndelungată la părinții primei sale soții, apoi a plecat să muncească pe Oulemali pentru cei din Surinam. Dar Malayate nu se încurcă în asemenea fleacuri. Cum Pontsitpe nu i-a putut dărui copii, întreaga sa dragoste părintească și-a trecut-o asupra noastră, fiii săi adoptivi. Și dorește să fim amîndoi lîngă el.

Povestea acestei adoptări datează din epoca marilor călătorii făcute în urmă cu vreo douăzeci de ani. Malavate plecase atunci pe Palomeu, la unele rude îndepărtate. Acolo tatăl meu îndrăgise copilul și se hotărise să-l ia cu el pe Itany.

— Cînd îl vei aduce înapoi ? a întrebat mama lui.

— Îl voi aduce...

Cum Asaukili nu mai avea tată, Malavate îl adoptă.

S-au scurs săptămîni, luni, ani întregi, ce importanță avea timpul. Copilul devenise bărbat. Un călător ce se întorcea de pe Palomeu i-a transmis din depărtări mesajul mamei și sorei sale : „Întoarce-te să te vezi, chiar dacă nu

poți rămîne la noi." Asaukili își tot punea în gînd să se ducă, dar, de fiecare dată, împrejurările, întîmplarea l-au făcut să amîne plecarea. Și apoi, sînt doi ani de atunci, un vizitator i-a adus vestea morții mamei sale. Îmi amintesc cum se tînguia :

— Mamă, sînt un fiu rău. Dacă te-aș fi iubit cu adevărat aș fi plecat să te văd, ți-aș fi adus daruri, ți-aș fi adus vînat, ți-aș fi făcut o plantație, o colibă, sînt un fiu rău, ticălos...

Malavate venise și plînsese împreună cu el. Se copleșea la rîndul său cu învinuiri :

—-E vina mea, eu te-am adus aici. Din cauza mea nu te-ai mai întors niciodată. Nu ți-am spus „haide, să mergem să o vedem pe mama ta". Sînt un tată rău... Plînge, copile, mama ta a murit.

Astăzi e rîndul său să se plîngă că nu-l vede suficient de des pe Asaukili.

— Negreșit trebuie să rămîi. Sau dacă într-adevăr vrei să pleci din nou, cel puțin lasă-mi-l pe Yoiwet, se va putea duce la școală, va învăța cîte ceva.

Yoiwet, fiul celei de a doua soții a lui Asaukili e un băiețel de vreo doisprezece ani, ce pare destul de rezervat, aproape sfios. Dacă rămîne el, va rămîne și bunica sa, bătrîna Ikakane. Ea îngrijește copilul de ani de zile și nu se va învoi nici în ruptul capului să se despartă de el. Iar pentru Malavate aceasta ar însemna siguranța de a-și vedea, după cîteva săptămîni, fiul și nora stabilindu-se la rîndul lor în sat

A doua zi dimineață, piroga lui Asaukili pleacă avînd doi pasageri mai puțin. Tatăl meu nu-și poate ascunde mulțumirea.

Intimidat poate de faptul că se află într-un sat străin, Yoiwet rămîne retras timp de cîteva zile, nu se amestecă

cu ceilalți copii. Foarte curînd însă se dovedește a avea o fire bătăioasă și agresivă, sfidînd și provocînd colegii pentru orice fleac. În clasă arată calități de netăgăduit, dar ar vrea să știe să citească și să scrie în două săptămîni. Și cum i se pare că lucrurile tărăgănează prea mult, lasă totul baltă. S-a așezat alături de Kuku, făcînd pe măscăriciul pentru a-i distrage atenția, îmboldindu-l la tot felul de trăsnăi. Bietul Kuku, care muncește cu evidentă sîrguință, trebuie să se apere de atacurile sale neîncetate... După un timp, ocupîndu-mă de el ca de propriul meu fiu, am învățat să-l cunosc mai bine, găsindu-l atrăgător, dar au o dată avea să ne dea bătaie de cap.

„Palassissi ! Palassissi !..." Antecume Pata va avea parte de prima vizită a unor turiști. „Palassissi ! Palassissi !..." Copiii i-au văzut de departe. Debarcă în chip de cuceritori, bărbații cu întreaga panoplie a omului obișnuit cu jungla, șapcă de cercetaș, rangers, pușcă pe umăr, pumnal la curea, aparat fotografic atîrnat de umăr, toate scoase în ajun din cutie, mirosind a nou. Femeile și ele în jeans și cămăși cazone, cu fulare neglijent înnodate în jurul gîtului, pentru a le da un aer aventuros. În mai puțin de cinci minute jumătate din locuitori sînt preluați pe peliculă. Cei care răspund de această aventură organizată au prevăzut un popas de o oră. Nu e timp de pierdut !

Cu totală lipsă de jenă, merg din colibă în colibă, mutînd lucrurile din locul lor, scotocind prin toate colțurile pentru a găsi cît mai multe amintiri de luat acasă. Observ toate acestea de departe. Puptu, Mimi-Siku și alții se tocmesc pentru cîteva săgeți și cîteva împletituri. Sub acoperișul colibei tatălui meu se află două femei. Discută cu Pontsitpe. Văzînd că mă apropii, mama pare puțin stînjenită. Înțeleg imediat de ce. Una dintre femei ține în

mînă un evantai pe care l-am dăruit lui mamak Pontsitpe. Era prima împletitură făcută de mine și fusesem tare mîndru de ea...

Cele două femei „palassissi" schimbă o privire între ele. Desigur că la Maripassoula li se vorbise de acel alb niţeluş cam ciudat care trăieşte printre indieni. Mama însă este în încurcătură. I-ar place mult să primească ceva bani, dar nu îndrăzneşte s-o facă de faţă cu mine. Nu va putea să-mi spună că evantaiul a fost pierdut de vreun copil.

— Antecume, vor să-l cumpere...

— Faci ce vrei, doar e al tău. Poate că îţi voi face altul. Poate...

Şovăie încă puţin, apoi se hotărăşte să-l vîndă, pentru o bancnotă de zece franci. Nu-mi displace humorul situaţiei. Gîndul că femeia aceasta se va împăuna în salonul ei cu prima mea împletitură în chip de capodoperă a artizanatului wayana mă amuză foarte mult şi în acelaşi timp îmi satisface orgoliul de meşteşugar.

După plecarea turiştilor se aud cîteva comentarii ironice şi crude despre felul cum s-au purtat „palassissi", iar povestea cu evantaiul va fi un nimerit prilej de batjocură.

Cu toate acestea, s-a întîmplat o dată, o singură dată, ca indienii wayana din Antecume Pata, cel puţin în ceea ce îi priveşte pe bărbaţi, să fie la un pas de a se împăca cu turismul.

Într-o dimineaţă, o pirogă boni depune la debarcader o tînără destul de frumuşică. E neînsoţită. Judecînd după bagajele de pe fundul bărcii, are de gînd să rămînă mai mult decît o singură zi. Puţin surprins, mă duc s-o întîmpin.

— Bună ziua, dumneata eşti André Cognat ?

— Eu sînt.

— Pot rămîne aici cîteva zile ?

Înainte de a-i răspunde, adaugă :

Colecționez fluturi, aș vrea să prind cîteva exemplare...

— Să știți că ospitalitatea este o tradiție la indienii wayana, firește că puteți rămîne.

A doua zi, femeia mă întreabă dacă vreunul dintre tineri s-ar învoi s-o însoțească. Se teme că se va rătăci prin pădure. Nu ducem lipsă de voluntari. Tawanaka, fiul lui Pidima, este cel mai iute. Mai puțin norocoși, ceilalți cîțiva tineri care se oferiseră îi privesc cum se îndepărtează, exprimînd lucruri care ar fi făcut-o pe tînără să roșească, dacă le-ar fi putut înțelege. La întoarcere, Tawanaka avea să vorbească cu entuziasm despre coleoptere, iar ea despre indienii wayana.

— Într-adevăr o rasă superbă, mi-a spus, cu ochii lucind.

Flăcăul indian nu e zgîrcit la vorbă. Ne povestește că și-a încercat norocul, iar frumușica „palassissi" nu s-a împotrivit. Pe loc, toți cei tineri și mai puțin tineri au fost cuprinși de o nouă patimă „vînătoarea de fluturi" și se înghesuie să-i fie călăuză. Pînă și beteagul Galimon visează s-o însoțească.

Cînd, după o săptămînă, vizitatoarea va trebui să plece, femeile vor fi singurele care nu o vor regreta.

Mult timp avea să se mai vorbească despre acei „fluturi palassissi" și nu era chip să vezi trecînd un fluture fără să izbucnești în rîs.

SUNĂ GOARNA ADUNAREA

Tocmai am încheiat o transmisie pe calea undelor, cînd un copil vine pînă sus la coliba mea, cu un picior zdrelit. În timp ce îl îngrijesc, aparatul de emisie-recepție continuă să funcționeze și ascult, distrat, convorbirile dintre diferitele stații. Subprefectura din Saint-Laurent expediază o telegramă jandarmului din Maripassoula. Ascult ceva mai atent. La celălalt capăt, glasul urmează : „Iată textul : «Vă rugăm să binevoiți să organizați un dans în ținutul wayana, pe cît posibil într-un sat foarte îndepărtat (satul lui Epoya), cu cît mai mulți participanți, la data de... și să prevedeți același lucru pentru ziua următoare, în ținutul negrilor boni, cu prilejul vizitei de rămas-bun a prefectului, care părăsește Guiana.»"

Suficient pentru a mă înfuria chiar și în timpuri obișnuite, dar acum cu atît mai mult, căci subprefectul venise să mă vadă nu de mult. Își lua funcția în primire și dorea să-și dea seama, la fața locului, de problemele populațiilor din interiorul țării. Profitasem de prilej vorbindu-i despre toate învinuirile pe care le aduceam fostei ocîrmuiri, semnalizîndu-i totodată, printre alte chestiuni, și aceste „dansuri folclorice" organizate din cînd în cînd în cinstea unor persoane oficiale, serbări ce cuprindeau distribuirea de băuturi și țigări pentru a-i răsplăti pe dansatori de a se fi pretat la mascaradă.

— Aveți perfectă dreptate, dar vă pot asigura că, odată cu venirea mea, asemenea lucruri nu vor mai avea loc.

Părea deschis și simpatic, și nu mă puteam îndoi, a priori, de buna lui credință. Auzind astăzi textul acestei telegrame din partea subprefecturei, mă cuprinse o furie oarbă. Dornic de scandal, mă reped la aparatul de radio dar după ce mă liniștesc timp de două minute, chem stația din Saint-Laurent.

— Către Saint-Laurent, de la Antecume Pata.

— Antecume Pata, recepționat, vă ascult.

— Am o telegramă oficială pentru dumneavoastră...

— O.K. ! puteți începe.

— De la André Cognat, către subprefectul din Saint-Laurent pe Maroni. Text : Onoare a vă informa că indienii wayana nu au — încă — grup folcloric pentru primirea personalităților oficiale — stop — Ar fi regretabil să fie reluate greșelile fostei administrații — stop și sfîrșit.

— Bine, înțeleg, nu am nimic să vă comunic, terminat.

Furios, închid aparatul și mă duc la Malavate, să-i spun ce se petrece.

— Îți cer să faci tot ce îți stă în putere pentru ca nici un wayana de aici să nu accepte să se ducă să danseze acolo. Subprefectul sau prefectul să vină atunci cînd la noi are loc o sărbătoare, foarte bine, dar nu există nici un motiv ca wayana să meargă să danseze ca nătărăii în fața lor, doar pentru a le face plăcere, cînd lor nici nu le pasă de necazurile noastre.

Tatăl meu îmi făgăduiește să intervină.

Prevăzusem să mă duc la Cayenne pentru unele materiale. În timp ce cobor rîul pentru a lua avionul, îl previn pe „Marele Bărbat" Twenke și pe Aloike asupra festivităților ce se pregătesc. La Maripassoula mă așteaptă o surpriză. A și sosit aici secretarul general al subprefecturii, pentru a organiza totul.

— Ei bine, ați venit să vă plimbați prin ținut ?

— Nu am venit să mă plimb, cum spuneți, sînt aici pentru a pregăti vizita prefectului.

Misiunea pe care o are nu pare să-l încînte prea mult.

— Și sînteți însărcinat să găsiți și dansatorii ?

— Da, și mai am o mulțime de alte sarcini, mi se cer lucruri cu adevărat imposibile, noul subprefect a dat instrucțiuni precise ca la Epoya să aibă loc un dans, cere prezența a cel puțin două sute de persoane...

— Două sute ! ?...

— Da, două sute, dintre care cel puțin patruzeci de dansatori, nici nu știu cum voi proceda. Abia a venit subprefectul acesta tînăr și vrea să răstoarne totul, crede că își poate îngădui orice ! Sînt douăzeci și cinci de ani de cînd lucrez în administrație, am peste cincisprezece ani de serviciu în Africa, pe mine să nu mă învețe meserie bobocul ăsta !

— Ați aflat de telegrama pe care i-am expediat-o ?

— Da, da... Sînt de acord cu dumneata, voi lăsa totul baltă, să se ducă să-și caute singur dansatorii !

Puțin mai tîrziu îl întîlnesc pe doctorul Barrio. Coboară pînă la Saint-Laurent, iar de acolo se înapoiază la Cayenne cu mașina. Îmi propune să-l însoțesc.

Către seară ajungem la micul port Grand Santi. Pe drum i-am vorbit de viitoarea vizită a șefului departamentului. Arunc ideea de a trimite o telegramă subprefectului, ceea ce îi surîde lui Barrio ; o redactăm împreună și ne ducem la jandarm.

— Am putea trimite o telegramă subprefectului ?

— Desigur, nu e nici o problemă.

Ia hîrtia, o citește, după care ne privește surprins.

— Doriți s-o expediez în întregime ? ne întreabă cu un formidabil accent al oamenilor din sud.

Imitîndu-l, doctorul Barrio răspunde :

— Da, ținem s-o transmiteți integral.

— Bine, cum doriți... Locul de expediere, Grand Santi. „Onoare a vă anunța sosirea noastră astăzi în jurul orei 16 sau 17 la Saint-Laurent — stop — Vă rugăm a binevoi să prevedeți primirea la debarcader dacă e posibil cu fanfară apoi cină și cazare la subprefectură — stop — salutări — André Cognat — doctor Barrio."

Reîntors la Maripassoula, mă duc să-l întreb pe jandarm dacă dansurile au avut loc...

— I-am însoțit chiar eu pe dansatori la Epoya. Nu erau decît locuitorii din sat. Nu s-a ținut nici un dans. Nici măcar nu și-au petrecut noaptea acolo, s-au întors chiar în aceeași zi.

Fapt confirmat și de Malavate la Antecume Pata.

Trec două sau trei săptămîni. Auzim zgomotul unui motor... ba chiar al mai multor motoare, judecînd după vacarm. Suficient de ciudat pentru ca toți cei din sat să-și întrerupă pe loc activitățile și să se ducă să vadă despre ce este vorba. Pirogile încă nu se văd cînd ne parvine sunet de goarnă !... Recunosc notele „Adunării" din timpul milităriei... Ascunsă pînă acum de vegetația malului, prima luntre își face apariția avînd în față un militar care își scuipă bojocii suflînd în instrumentul său... urmată de a doua, apoi de a treia luntre. Trag la mal. Recunosc pe subprefect care sare pe debarcader urmat de un căpitan, un locotenent și vreo treizeci de soldați cu puști. Trompetul încheie plutonul. Mă duc în întîmpinarea subprefectului, încercînd să-mi ascund veselia de care sînt cuprins.

— Să știți, faptul că ne-am trimis reciproc cîteva telegrame dulci-acrișoare nu trebuie să vă oblige să veniți

însoțit de forța armată ! Fiți liniștit, Antecume Pata nu este o fortăreață !

— Nu, nu-i vorba de asta. Am hotărît doar ca militarii să vină la fiecare două sau trei luni să exercite o prezență franceză pe Maroni, drept răspuns prezenței militare surinameze.

— Bine, aș dori să vă vorbesc.

— Îmi închipui că este în legătură cu telegrama aceea... Primisem instrucțiuni de la prefect, care mi-a spus : „Voi pleca, nu cunosc nici Maripassoula și nici pe indieni, aș dori să dau o raită prin interiorul ținutului și mi-ar place să asist la dansuri pentru a mă întoarce cu unele amintiri".

— Eu însă găsesc că este dezolant ca prefectul, în momentul plecării sale și în scopul cîtorva fotografii drept amintire să binevoiască să-și amintească că indienii există. Oricum, dumneavoastră știți ce gîndesc despre aceste mascarade, doar vă vorbisem despre ele și ați fost de acord cu mine.

— Bine, a fost o greșeală, să discutăm despre altceva.

Nu am mai revenit la acest subiect, dar incidentul m-a făcut oarecum sceptic în privința bunăvoinței pe care funcționarul o manifestase totuși cu prilejul primei sale vizite.

Ni se alătură și căpitanul.

— Zăresc cîteva colibe pe insula de peste apă. S-ar putea să mă duc pînă acolo ?

— Da, dar de ce ?

— Pentru ca băieții noștri să mănînce.

Întreg satul urmărește, cu amuzament și curiozitate, ciudatul ritual la care sînt supuși militarii. Întorcîndu-se de pe insulă, trompetul sună încă o dată „Adunarea". Îl întreb pe căpitan :

— Aveți de gînd să veniți mai des ?

— Da. Nu știu cît de des, poate cam la două-trei luni o dată.

— Și veți aduce întotdeauna trompetul cu dumneavoastră ?

— Bineînțeles, chiar de ar fi numai pentru ridicarea drapelului. De ce mă întrebați ?

— Doar pentru ca data următoare să-l învățăm o melopee indiană, va fi mai melodioasă, iar mie nu îmi va trezi amintiri dureroase.

Căpitanul nu gustă gluma și se îndepărtează către pirogi cu chipul întunecat...

DEPARTE DE „PALASSISSI"

Întîi turiștii, apoi oficialitățile, iar acum și armata, mă săturasem. La Antecume Pata începusem să fim plictisiți de aceste vizite. După fiecare trecere, oamenii din sat și mai ales copiii tușeau la nesfîrșit.

În perioadele acelea, Moloko, Kisai, Puptu, Alamaka, Lapiu și alții propuneau să ne retragem către interiorul țării. Pragurile de pe Itany, atît în anotimpul secetos cît și în timpul ploilor, sînt greu de trecut. Pentru a veni să ne vadă, trebuiau să-și rişte pielea. Turiștii — care pînă acum nu aveau decît să plătească serviciile unor luntrași experimentați, lăsîndu-se conduși prin repezișuri pentru a ajunge la Antecume Pata — vor fi siliți să intre în apă, să pună umărul la tragerea pirogilor, să-și asume oarecari riscuri. Nu va mai fi suficient să ai bani. Cu alte cuvinte, numărul amatorilor s-ar micșora. Pe lîngă aceasta, retrăgîndu-ne către interior eram siguri că vom găsi mai mult vînat. Chiar dacă nu se rărise în împrejurimile satului, uneori ne vedeam siliți să vînăm la depărtări destul de mari.

În serile de veghe ni se întîmpla să visăm la acest proiect, iar atunci aveam tendințe să exagerăm cele cîteva neajunsuri ale așezării satului Antecume Pata. Ne găseam pe o insulă, iar pentru a ajunge la plantații trebuia să traversăm fluviul. În perioada cînd apele erau umflate și curentul violent, era cu neputință să te duci neînsoțit. În satul ideal la care ne plăcea să ne gîndim, o potecuță ne va duce la terenurile defrișate din imediata apropiere. Vî-

nat, peşte, manioc, le vom avea pe toate la îndemînă. Vom cunoaşte belşugul, viaţa uşoară, pacea. Dar, după cîteva zile, nimeni nu se mai gîndea la visul acesta, ca să renască după fiecare vizită a străinilor. Preocupările de moment ne făceau să-l uităm. Totuşi, simţeam din ce în ce mai puternic nevoia să-mi revin, să depăşesc perioada aceasta de îndoială şi de nesiguranţă în care pluteam de mai mult de un an.

Proiectul avea să prindă viaţă pornind de la o vînătoare organizată de mine, împreună cu Mimi-Siku şi Alamitso.

În momentul plecării sîntem copleşiţi cu sfaturi.

— Aveţi grijă de Kuku, să nu-l muşte vreun şarpe !

— Să vă întoarceţi cu vînat mult !

— Aduceţi cuata, am chef să mănînc cuata !

Alamaka, mama lui Alamitso şi a lui Mimi-Siku, îşi face griji :

— Supravegheaţi bine afumătoarea ! Bărbaţii şi copiii nu sînt în stare nici să afume cum trebuie. Mai bine mergeam şi eu cu voi.

Curînd nu mai vedem satul. Aştept să ajung mai sus de pragurile de pe Itany pentru a-i împărtăşi lui Mimi-Siku intenţia mea de a căuta o aşezare potrivită pentru un sat. Ideea îl entuziasmează. Se întîmplă că ştie un loc care ar putea corespunde. Ne îndreptăm imediat într-acolo. Dezamăgire, apele au inundat totul.

— Priveşte, acolo, ridicătura aceea !

— Hai să vedem.

Terenul se dovedeşte inaccesibil. Ne urmăm drumul înaintînd cu încetineală în timp ce examinăm amîndouă malurile. Către seară, cum nu am găsit nimic, căutăm un loc pentru a înălţa o colibă. Ceva mai sus, în punctul geo-

logic Levaud, dăm peste cîteva adăposturi în stare destul de bună.

— Ai văzut stîncile acelea frumoase, de pe partea cealaltă a fluviului ?

În dimineaţa zilei următoare mă duc pînă acolo, împreună cu Mimi-Siku, în recunoaştere. În mai multe locuri stîncile sînt chiar la nivelul apei.

— Ar putea fi folosite foarte bine drept debarcadere.

— Hai să vedem terenul.

Pare destul de neted şi de întins pentru a se putea înălţa un sat mare. În amonte dăm peste o japşă mică umflată de ape. După ce mai urcăm încă vreo sută de metri, descoperim o mulţime de frunze de malalia, cu care s-ar putea face zeci de acoperişuri de colibă.

— Cînd ne apucăm să tăiem ?

Mimi-Siku este atît de pornit, încît e gata să înceapă chiar acum.

— Aşteaptă, trebuie să mergem să vedem cum este mai sus. Poate găsim ceva şi mai potrivit.

Înainte de a ne continua drumul traversăm pentru a-i lua pe Alamitso şi pe Kuku. Şi ei par cuprinşi de o înflăcărare cel puţin la fel de mare ca a noastră.

— Am pescuit opt pirai * şi cinci somni ! Nu ai decît să arunci năvodul şi să-l tragi. A prins pînă şi Kuku !

Kuku, care are vreo treisprezece ani, îşi arată triumfător captura. Ne strîngem hamacurile şi pornim în susul apei. Atît pe malul francez cît şi pe cel surinamez, terenurile, întinse şi înălţate, ar putea fi foarte potrivite pentru plantaţii.

Urcăm pe fluviu de cîteva ore cînd arim o coloană de fum înălţîndu-se deasupra copacilor de pe mal.

* Pirai : piranha (n. a.).

— Trebuie să fie tatăl tău, îmi spune Mimi-Siku.

Într-adevăr, Malavate plecase cu cîteva zile mai înainte la vînătoare. Împreună cu el sînt mamak Pontsitpe și Akaletpe dar și Asaukili, cu soția și fiica sa care se instalaseră de două sau trei săptămîni la Antecume Pata. Vînătoarea fusese izbutită.

— Ce ați vînat ?

— Fratele tău a ucis un jaguar uriaș !

Nu au adus decît capul. Este de o mărime neobișnuită.

— De ce nu l-ați jupuit de blană ?

— Fata lui Asaukili este prea mică, putea să i se facă rău.

Părinții copiilor de vîrstă fragedă se supun unor numeroase opreliști alimentare precum și de altă natură. Încălcîndu-le, pot pune în primejdie viața celor mici.

— Lăsăm capul aici, îmi spune Malavate. Dinții îi vom lua data următoare cînd vom reveni.

Apoi, către Pontsitpe :

— Servește-l pe fiul nostru.

După ce am mîncat cîteva bucăți de carne de maimuță-păianjen, ne despărțim de ei pentru a ne urma cercetările.

Mimi-Siku îmi face semn să opresc motorul.

— Privește, o ceată de alimi * !

Începe să le imite țipetele iar maimuțele răspund imediat. Între ei se înfiripă un soi de dialog ciudat.

— Mergem ?

— Mai așteaptă puțin.

Căpătînd încredere, maimuțele se apropie. Virtuozitatea lui Mimi-Siku le va fi fatală. Opt dintre ele nu vor mai avea timp să scape tirului puștilor noastre.

---

* Alimi . maimuță-păianjen. (n. a.)

— E destul de tîrziu, trebuie să găsim repede un loc de înnoptat unde să putem pregăti afumătoarea.

Stă să plouă. Locul pe care îl alegem nu este prea grozav, dar nu avem vreme să căutăm altul mai bun. În timp ce Alamitso și Kuku pleacă să adune frunze de koumou și de bananier sălbatic pentru acoperișul adăpostului nostru, mă duc împreună cu Mimi-Siku să tăiem trunchiuri pentru stîlpi. Cînd ne întoarcem, piroga a dispărut.

— Nu ați legat-o la mal ?

— Nu, am uitat.

Purtată de curent, ambarcațiunea se și află la două sau trei sute de metri mai la vale. Rîul este destul de adînc pe aici și ar putea fi o zonă cu piranha. Pe lîngă aceasta, unele vîrtejuri de la suprafața apei îi îngrijorează pe tovarășii mei, chiar dacă nici unul nu ar recunoaște lucrul acesta. Vîrtejurile ar putea trăda prezența unui „ipo", un duh al apei, încarnat într-un animal acvatic destul de rar, ce poate fi întîlnit în apele mîloase, lamantinul. Se spune că „ipo" își trage victimele la fundul rîului. Ne privim nehotăriți.

În cele din urmă Mimi-Siku se decide să plonjeze. Înotînd cu o forță impresionantă, izbutește să ajungă luntrea din urmă, se cațără în ea și se întoarce cu ajutorul motorului. Asupra fluviului se abate o ploaie torențială. Suprafața apei clocotește. În mare grabă punem cîțiva butuci la adăpost și începem să înălțăm colibele. Apa curge șiroaie pe noi, orbindu-ne. După ce am așezat acoperișul, aprindem focul folosind o bucată de smoală, un soi de tămîie care arde foarte încet. Mai rămîne să pregătim cele opt maimuțe și să facem afumătoarea.

— Sînt obosit, mă duc la culcare, vestește Kuku și se instalează în hamac.

— Pe mine mă dor șalele de nu mai pot, face Alamitso, smiorcăindu-se.

— Nu se poate ! Sînteţi cei mai tineri dar s-ar zice că aţi fi doi babalîci !

Continuăm resemnaţi treaba în doi. Seara tîrziu, după ce am aşezat carnea de maimuţă şi peştii peste grămada de surcele, urcăm şi noi la adăpostul poloagelor noastre.

— Ne vom schimba cu rîndul, să întreţinem focul.

— Bine, s-a făcut.

Ploaia nu a încetat. Biciuie în rafale acoperişul din frunze de bananier. Mă mai gîndesc cîtva timp la amplasamentul lui Lavaud, la alinierea frunzelor de malalia, la debarcaderele stîncoase, la terenurile pentru plantaţii, apoi mă cuprinde somnul, un somn adînc şi lipsit de vise urîte.

Cînd mă trezesc e ziuă.

— Mimi-Siku ?

— Da.

— Te-ai sculat să ai grijă de foc ?

— Nu, dar tu ?...

Ieşim cu toţii de sub pologurile noastre. Bucăţile de carne de maimuţă care la ora asta ar fi trebuit să fi prins o culoare închisă, sînt albicioase. Sîntem osîndiţi să pierdem o mare parte a dimineţii afumînd carnea în aşa fel încît să poată fi păstrată măcar pînă seara.

După alte două zile de căutări căpătăm convingerea că nu vom găsi un loc mai bun decît cel de la punctul lui Lavaud.

— Hai pînă acolo să mai petrecem o ultimă zi, apoi ne întoarcem la Antecume Pata.

Abia am ajuns în tabără că ne şi ducem să tragem o raită pe malul celălalt al fluviului, pentru a cerceta amănunţit locurile.

— Vezi, tu, Mimi-Siku, aici mi-aş construi coliba.

— Îl voi ruga pe tata să o înalțe și pe a noastră foarte aproape de a ta, pentru a rămîne împreună. Acasă stăm prea departe unul de celălalt.

Am și început să ridicăm, în gînd, viitorul sat. Colo tukusipanul, dincolo școala, livada, ceva mai încolo plantațiile.

Seara, pe cînd supraveghem afumătoarea pe care s-a adunat vînatul din ultimele trei zile, vorbim despre proiectul nostru încercînd să ghicim pe cei care s-ar învoi să ia parte la el... Deodată, ne atrage atenția un zgomot slab dinspre apă. Ne ducem să vedem, luînd cu noi lanterna. În fasciculul de lumină descoperim un caiman pe cale să se ospăteze din mărunțaiele unei maimuțe roșii, care au rămas agățate pe ramurile de pe mal.

— Să-l împușc !

— Nu, îmi spune Mimi-Siku, e un caiman mic, lasă-mă pe mine să-l ucid cu sabia. Peste cinci minute, caimanul este opărit, răzuit, tranșat și se alătură maimuțelor roșii de pe afumătoare.

Pe drumul de întoarcere mai facem un ultim pescuit. Încercăm să prindem pești koumarou, folosind semințele pe care le-am culeș în pădure. Peștii aceștia pot cîntări pînă la cinci kilograme și sînt foarte puternici. Kuku își încearcă norocul în partea din față a luntrei.

— Nu e bine. Dacă mușcă unul mare, te va trage după el în apă.

Kuku se încăpățînează. Îi lăsăm o undiță. După un timp strigă că are o mușcătură.

— Înțeapă-l, trage brusc !

Trage cu amîndouă mîinile.

— L-am prins !

Abia a rostit cuvintele că brațele îi sînt trase peste bord și, curînd, și jumătate din trup îi este aplecată în afară, dar ține bine. Chiar dacă ar fi tras la fundul apei, nu

va da drumul. Mimi-Siku se află în spatele lui şi îl prinde înainte de a trece complet peste marginea bărcii. Tăvălindu-se de rîs, Alamitso îşi ia arcul şi o săgeată pentru peşte.

— Aşteaptă, Kuku, îţi vin în ajutor.

— Nu, nu, lasă-mă în pace, e peştele meu, eu l-am pescuit !

Koumaroul se zbate violent. Din cînd în cînd, despică suprafaţa apei, înaintînd în zig-zag, apoi dispare. Alamitso îşi încordează arcul. Săgeata îşi ia zborul. Pe loc tensiunea slăbeşte, firul se înmoaie. Kuku străluceşte de fericire, este primul său koumarou şi primul din pescuitul de astăzi. Îl tachinează pe Mimi-Siku.

— Ai văzut, sînt mai bun pescar decît tine, tu nu ai pescuit încă nici unul.

Cînd ajungem în sat, ne întîmpină o mare parte dintre locuitori. Alamaka vine să ia hamacurile băieţilor ei, iar Pontsitpe pe al meu şi pe cel al lui Kuku.

— Priviţi, am pescuit cel mai mare koumarou !

— Dacă nu aş fi fost eu, nu l-ai fi prins niciodată !

— Cum aşa ?

— Pentru că te-ar fi tras în apă şi ai fi devenit tu însuţi un koumarou.

Sfada lor stîrneşte veselia celorlalţi.

— Aţi adus mult vînat ? se neliniştește Alamaka.

— Da, desigur, o grămadă de maimuţe !

Împletisem mai multe caturi pentru a putea împărţi în patru vînatul şi peştele prins. Pontsitpe vine să ia partea ce ni se cuvine.

— Miroase urît...

— Sigur, exagerează Alamaka, doar v-am spus-o, nu sînteţi în stare nici să afumaţi cum trebuie vînatul.

Deschide pe loc coşurile fiilor ei. Primele maimuţe sînt pe jumătate putrezite iar în peştii-pisică pe care Alamitso îi păstrase pentru mama sa colcăie viermi groşi cît degetul.

Chiar în aceiaşi seară, le vorbesc lui Nanuk şi lui Malavate despre proiectul unui sat aşezat pe locul lui Lavaud. Le transmit cu uşurinţă propriul meu entuziasm. Mă duc apoi să-i vorbesc lui Puptu. Băieţii lui, Mimi-Siku şi Alamitso, au pregătit terenul dinainte.

— Cînd plecăm ? mă întreabă.

— Înainte de toate trebuie să aflăm ce gîndesc şi ceilalţi despre treaba asta.

— Ceilalţi nu contează. Neapărat trebuie să plecăm. Fără îndoială că întreg clanul nostru va fi de acord.

Ni se alătură şi Moloko. Este şi el la curent dar, de formă, se arată mai reţinut decît ginerele său.

— Mai întîi să mergem să vedem locul, pentru a fi siguri că este atît de bun precum susţin ei. Sînt încă prea tineri.

Împreună cu Mimi-Siku ne ducem să dăm o raită prin satul învecinat, pentru a afla ce gînduri au Kuliaman şi Palanaewa. Primul dintre ei se plînsese, nu o dată, că după fiecare trecere a unor străini copiii săi tuşesc astfel că îşi dă imediat încuviinţarea. În ceea ce îl priveşte pe Palanaewa, acesta şi-a păstrat intact entuziasmul de constructor. Tot el fusese cel care participase cel mai activ la întemeierea lui Antecume Pata. Şi e gata să reînceapă aventura cît mai curînd.

Ne ducem şi la Pidima.

— Aşteptăm ca satul să fie început, apoi vă vom urma. Dacă lucrurile vor ajunge pînă acolo, venim şi noi.

La scurt timp după aceasta am prilejul să plec pe Marouini pentru a verifica un aparat al O.R.S.T.O.M-ului.

Mă însoțește Kuku și Yoiwet. În drum ne oprim la Epoya, pe care mă duc să-l salut.

— Ne poate da cineva o mînă de ajutor să trecem pragurile ?

— Rămîneți să mîncați cu noi, după care vom vedea ce e de făcut.

Îmi arată un kololo. Alături de mine se află o femeie tînără, pe care am mai întîlnit-o de două sau de trei ori, Alasawani. Epoya îmi oferă o tigvă mare cu cachiri. Așa cum îngăduie obiceiul, o trec femeii, după ce am băut cîteva înghițituri.

— Ține, bea puțin.

Alasawani ia tigva ; o privesc în timp ce bea. E frumoasă. Copiii s-au depărtat, iar Epoya este la cîțiva metri.

— Știi, mi-ar place să fim împreună.

O clipă continuă să bea, apoi îmi înapoiază recipientul.

— Oare e adevărat ce spui ?.

— Da, te doresc, ești foarte frumoasă.

Surîde vag.

— Așa ți se pare ție...

— Nu-ți bate joc...

Se apropie Epoya.

— Se spune că aveți de gînd să mutați satul.

— Cine ți-a zis ?

— Unii care au urcat pînă aici să pescuiască. Cînd începeți ?

— Cît mai curînd, imediat după ce se isprăvește anotimpul ploios.

— Dacă o faceți într-adevăr, voi alege un loc nu prea departe de al vostru...

Intru în vorbă și cu ceilalți locuitori ai satului. Pe Alasawani am uitat-o de tot. Trebuie să spun că schimbul

de cuvinte dintre noi nu înseamnă cine știe ce. Este un lucru pe care îl faci în mod obișnuit, atunci cînd poposești într-un sat, o formă de curtoazie specific wayana. De altfel, manevra noastră nu a scăpat lui Kuku și lui Yoiwet.

— Ce i-ai spus ?

— Am rugat-o să bea puțin cachiri.

Schimbă între ei un zîmbet plin de subînțelesuri... Astăzi nici nu pot bănui măcar că peste cîteva luni îmi voi lega viața de cea a tinerei femei, la bine și la rău, dar cel puțin la început, mai ales la rău. Pentru moment însă, singurul lucru care îmi face inima să bată mai repede nu este zîmbetul ei minunat, ci gîndul că proiectul acestui sat, în care nici eu nu credeam decît pe jumătate, a întrunit pînă acum adeziunea tuturor.

După ce efectuăm verificarea aparatelor, coborîm pînă la Maripassoula. Aici ne întîlnim cu locuitori de prin satele învecinate. Unii sînt înrudiți cu Puptu și cu oamenii de pe Jari. Mimi-Siku le-a și povestit totul. Văzînd în proiectul nostru un prilej de a strînge legăturile cu familiile venite din Brazilia, de care se simt despărțiți, sînt gata să ne urmeze. Mi-e greu să cred că toate acestea sînt adevărate, căci cei care își dau astăzi consimțămîntul de a se retrage către interiorul ținutului sînt tocmai cei care, cu cîțiva ani în urmă, părăsiseră satele de pe Itany pentru a se așeza în preajma postului Maripassoula. De atunci sînt în contact aproape permanent cu „palassissi", iar turismul a avut timp să opereze primele „pagube". Tafia a intrat din ce în ce mai mult în obiceiuri și nu rare ori poți întîlni indieni morți de beți. De asemenea și cerșitul are tendința de a se generaliza. De fiecare dată cînd poposesc în satul lui Mekuanali sau în cel al lui Alcike, sînt izbit de atmosfera grea ce domnește acolo. În ei pare

că s-a rupt un resort nevăzut. Sînt cu atît mai impresionat cu cît ceea ce îi caracterizează cel mai bine pe indienii wayana este tocmai veselia aproape copilărească, care te poate face să uiți că viața lor, la fel ca toate viețile, este și ea străbătută de neliniști și de drame. Simțindu-i astăzi gata să părăsească micile „avantaje" pe care le oferă postul administrativ, mi se pare ceva nesperat. Chiar și în clipele mele de mare optimism nu mi-aș fi putut închipui asemenea lucru. Proiectul acesta e pe cale de a cristaliza visele, mai mult ori mai puțin conștiente, ale multora dintre noi.

A doua zi, în satul lui Tedamali, sînt de față cînd debarcă un turist. Face turul colibelor, avînd aerul că este în căutarea unui anumit lucru.

— Nu există vreun arc și săgeți ?

Indianul îi face semn că nu.

— Îmi trebuie neapărat. Nu vreau să părăsesc Maripassoula fără un arc și săgeți.

Își urmează căutările, sfîrșind prin a găsi cinci ori șase săgeți.

— Iată ce-mi trebuie, dar mai vreau și un arc. Plec poimîine, va trebui să-mi faci unul.

— E mult de lucru, îi răspunse Tedamali, nu se poate face într-un timp atît de scurt.

— Ba da, ba da, îmi trebuie neapărat. Descurcă-te cum știi și adu-mi-l la han, te voi plăti bine.

Îmi petrec ziua următoare în tîrgușor. Tedamali se înfățișează cu un arc și patru săgeți. Se îndreaptă direct către han. Turistul este pe terasă, mă apropii și eu pentru a putea auzi ce se vorbește.

— Ai văzut ce bine am făcut că am stăruit. Cît vrei ?

— Douăzeci și cinci de franci.

— Douăzeci și cinci de franci, ai înnebunit, e prea scump. Cincisprezece franci.

— Nu, douăzeci.

— Bine, fie douăzeci.

Scoate două hîrtii de zece franci și intră în salon. Îl aud cum se laudă :

— Băieți, am făcut o afacere strălucită...

Restul îl pot ghici cu ușurință. Tedamali este și el încîntat, douăzeci de franci pentru a tăia un lemn oarecare din pădure și a-i fixa o simplă coardă ! Socotește că a meritat. Pentru a-l face „autentic" l-a mînjit peste tot cu roucou. Ceea ce a însemnat probabil o muncă de o jumătate de ceas, pe cînd pentru un arc adevărat ar fi fost nevoie de două pînă la trei zile. Pînă să găsești arborele potrivit, să tai trunchiul, să-l despici în lung, să degroșezi, apoi să-l freci și să-l lustruiești, toate acestea reprezintă o muncă îndelungată și grea.

Din ziua aceea Tedamali nu mai are griji, face arcuri „pentru turiști".

ULTIMELE TREI FAMILII DE PE JARI

Plouă neîncetat de zile în şir. Pe deasupra marilor arbori se rostogolesc norii, revărsîndu-se în averse violente. Copiii aleargă rîzînd printre băltoace uriaşe. Din cînd în cînd, bărbaţii se întorc de la vînătoare, şiroind de apă şi amorţiţi de frig. Sub acoperişurile colibelor, femeile tinere pîndesc cîte o înseninare, pentru a coborî la rîu. Violenţa rafalelor acoperă glasurile şi rîsetele. Va trebui să mai aşteptăm cîteva săptămîni, înainte de a putea defrişa cu macheta, tăia şi arde terenul viitorului sat.

Cam pe la mijlocul lui iulie 1971, jandarmul din Camopi îmi transmite, prin intermediul radioului, că ultimele trei familii de pe Jari tocmai au sosit pe Oyapock şi că în curînd se vor îndrepta către Ouaqui pe drumul indienilor emerillon.

— Ce s-a întîmplat ?

— Bănuiesc că au avut încurcături mari cu brazilienii.

— Din ce cauză ?

— Nu ştiu... Au de gînd să se aşeze undeva pe cursul lui Itany. Lipo-Lipo cere ca Aloike să vină să-l caute pe drumul indienilor emerillon.

Aceste trei familii aparţin clanului vraciului care a fost ucis acum cîţiva ani de către indienii apalai. Sosirea lor va avea urmări adînci în viaţa tribului. Va pune capăt uneia dintre tradiţiile vitale, anume cea a marilor călătorii către interiorul ţării, pe Jari în sus şi în bazinul Parou-

ului de est. Într-adevăr, indienii wayana porneau în mod destul de regulat să facă troc cu rudele lor depărtate din Brazilia, revenind cu hamacuri, coroane de pene, păsări domesticite... în schimbul mărgelelor de sticlă, al săbiilor, puștilor și cartușelor. Mai închise în ele și mai puțin în contact cu lumea din afară, familiile acestea păstrau aproape neatins modul lor tradițional de viață. Pentru călători era un fel de întoarcere la viața din leagăn. Timp de cîteva săptămîni, sau cîteva luni, uneori chiar mai mult, se adăpau la izvoarele vechilor tradiții și se întorceau de acolo întăriți moral. Chiar dacă au mai rămas cîteva familii pe Parouul de est, ele devin în mod practic inaccesibile deoarece Jariul, ce servise drept punte de legătură, va fi de acum înainte complet lipsit de locuitori.

Pentru cei tineri, călătoriile către Saint-Laurent și ocean vor lua locul celor către interior, iar rezultatul lor va fi cu totul opus, căci vor grăbi descompunerea tradițiilor wayana.

Aloike este rudă de sînge cu Lipo-Lipo. Cobor să-i vestesc sosirea. Ni se spune că șeful satului este plecat să taie frunze de malalia.

— Este pe japșa Inini, la pescuit, ori la vînătoare, nu se va întoarce prea curînd.

Urc apoi la Antecume Pata și încerc să găsesc voluntari. Clanul lui Moloko nu pare prea încîntat să meargă în întîmpinarea familiilor de pe Jari, cu toate că printre acestea se află și sora lui Akonsili. Îl întreb pe Malavate care este cauza reținerii.

— Știi, unii din ceata lor sînt oameni foarte duri. Îndată ce vor da cu ochii de ai noștri, îi vor măcelări.

În ținutul wayana lucrurile se exagerează și se deformează cu ușurință, dar nu izbutesc să aflu de unde pornesc

zvonurile acestea. Este adevărat că uciderea unui mare șaman atrage după sine blestemul său. Se întoarce asupra întregului clan și apasă precum o grea amenințare pe întreg tribul. De ajuns pentru a înflăcăra mințile și a face să circule zvonurile cele mai trăznite.

— Cum vor coborî pe cursul apei ? Acolo sus nu mai există nici o pirogă...

Pe vremea cînd drumul indienilor emerillon era folosit în mod regulat pentru a face legătura pe uscat între Ouaqui și Oyapock puteai fi sigur că găsești o luntre la celălalt capăt al lui. Iar cea pe care o lăsai la venire era folosită de un wayapa ori un emerillon ce călătorea în sens opus, împrumutînd-o la rîndul tău pe a sa, atunci cînd ajungea la capătul drumului. Niciodată nu trebuia să aștepți prea mult. Astăzi, însă, trecerile acestea aveau loc din ce în ce mai rar.

— Își vor construi o luntre.

— Durează mult. Nu vor avea destul pesmet de manioc pentru a rezista atîta timp.

— Nu.

— Și atunci ?...

Cum nimeni nu se oferă, mă hotărăsc să merg eu însumi să-i întîmpin. Îl iau cu mine pe Yoiwet, dar ne-ar mai trebui încă cineva pentru a putea trece pragurile. Aflînd vestea, Palanaewa vine să-mi vorbească.

— E adevărat că te duci după Lipo-Lipo, pe Ouaqui ?

— Da, peste două-trei zile.

— Bine, merg și eu cu tine.

— De ce vrei să vii ?

— O știi pe Kiwa ; i-am dat, de foarte mult timp, un cuțăr. În schimb, văduva vraciului care a fost omorît trebuia să-mi dea două hamacuri. Le aștept și acum!

Cu siguranță că au cu ei multe lucruri, hamacuri, coroane de pene, bumbac, porumb; înainte de a sosi aici se vor opri și în alte sate, s-ar putea să împartă totul.

Alături de Malavate. Palanaewa este unul dintre cei de care mă simt cel mai legat. Accept propunerea sa cu multă plăcere, cu atît mai mult cu cît humorul și veselia lui ne vor face viața mai ușoară. Fără să vreau mă tem puțin de întîlnirea cu cele trei familii de pe Jari.

În ziua plecării, cei din clanul lui Moloko ne aduc două coșuri cu pesmet de manioc și o cutie mare cu couac.

— Toate acestea sînt pentru ei.

Pe cînd mă pregătesc să pornesc motorul, vine la mine o femeie din clanul meu.

— Ascultă, Antecume. Cînd vei ajunge pe calea indienilor emerillon, încarcă-ți pușca și, atunci cînd îi vei vedea, trage în ei. Dacă nu, vă vor măcelări ei pe voi...

În cursul după-amiezii ajungem la Degrad Roche. Mă duc să arunc o privire asupra turnului O.R.S.T.O.M. și aparatelor.

— Toate bune, „Hîrtie de scris" ? îmi aruncă Palanaewa.

— Toate bune, „Sfredel"...

Izbucnim în rîs. Seara, lungiți în hamac, evocăm amintirea frumoasei Kuliwalilu.

Chiar din ziua a doua, motorul dă semne de oboseală. Nu mai funcționează decît într-un singur cilindru. Demontez, curăț, fără rezultat. Ne urmăm drumul șchiopătînd.

— Pakira, pakira !

Tragem piroga la mal. Palanaewa sare pe pămînt și se năpustește în urma lor. Auzim o împușcătură. Se întoarce cu un purcel pe care îl aruncă în partea din față a luntrei.

Seara ridicăm în grabă un adăpost. În timp ce Palanaewa are grijă de afumătoare, aşez hamacurile împreună cu Yoiwet. Pe al meu îl plasez la margine.

— Tu te vei aşeza la mijloc.

Palanaewa ni se alătură.

— Nici vorbă, eu voi sta acolo.

— Nu se poate ! Doar eşti o căpetenie, un „căpitan" şi ţi-e frică !

— Da, adevărat, mai bine îl las pe Yoiwet pradă jaguarului, spune rîzînd.

Şi, fără a mai aştepta, îşi agaţă hamacul la mijloc. Copilul se bosumflă dar nu îndrăzneşte să spună ceva.

Pentru masa de seară am fiert o iguană.

— Îi dăruiesc arcul acesta lui Puptu !

Palanaewa alege un os de formă curbată şi îl depune pe stîncă.

— Eu îi dăruiesc un pieptene !

E vorba de şira spinării pe care, la rîndul meu, o aşez pe stîncă. Este un mic ritual, mai degrabă un joc, cu care ne distrăm adesea în timpul mesei. Darul simbolic poate fi un os în formă de săgeată, o falcă în chip de rîndea etc. Darurile sînt închinate de cele mai multe ori lui Puptu... Asta, fără îndoială, pentru că el însuşi este o fire poznaşă şi mare specialist în asemenea treburi ; este modul nostru de a-l pedepsi... La plecare legăm cu o liană cîteva baterii uzate agăţîndu-le sub acoperişul colibei.

— Iată cum, datorită arcului, pieptenului şi bateriilor, Puptu va avea de ce să vină pînă aici !...

Buna noastră dispoziţie se topeşte cînd auzim zgomotele neliniştitoare pe care le scoate motorul. Yoiwet, care nu a apreciat deloc faptul de a fi fost oferit drept momeală jaguarilor, găseşte în aceasta încă un motiv de nemulţumire. La rîndul său Palanaewa întoarce mereu neliniştit

capul. Oprim la mal. Cu ajutorul celor cîteva scule pe care le-am luat cu mine, demontez volantul magnetic şi reglez şuruburile platinei.

— Veţi vedea cum va porni de prima dată !

Trag cablul de pornire, nimic. Încă o dată, nimic. Cînd motorul se hotărăşte, în sfîrşit, să pornească, zgomotul este şi mai suspect. Ne deschidem drumul cu macheta. Apoi, după cîteva ultime rateuri, motorul îşi dă duhul. Peste noi se închide tăcerea plină de zumzăitul milioanelor de insecte. Nu ne mai rămîne decît să ne urmăm drumul cu pagaia şi takariul. Înaintăm puţin în felul acesta, iar vegetaţia ne închide din ce în ce mai mult trecerea şi sîntem nevoiţi să mînuim fără încetare macheta. Palanaewa se porneşte să vîslească cu furie. Se opreşte scîrbit

— Sîntem încă destul de departe, mai bine să ne întoarcem.

— Tu ai vrut să vii, nu ţi-am cerut-o eu.

— Dar motorul e stricat.

— Dacă ne întoarcem nu vei mai căpăta niciodată hamacurile...

Vrînd, nevrînd se lasă convins.

Peste două zile, adică la o săptămînă de cînd am plecat la drum, ajungem, în sfîrşit, la începutul căii indienilor emerillon. Printre arbori pluteşte un puternic miros de porc. Pătrundem în pădure. Un zgomot ca de castaniete, de zeci de fălci care se deschid şi se închid cu un clănţănit sec, ne călăuzeşte în direcţia cea bună. Într-un luminiş mocirlos zărim vreo sută de animale. Palanaewa se îndepărtează pe o parte, Yoiwet şi cu mine pe cealaltă. Primul foc tras de Palanaewa provoacă panică în turma care se pune greoi în mişcare. O urmăresc şi trag la rîndul meu. Un porc se rostogoleşte la pămînt. Îmi urmez goana, dar

de două zile am febră și de cîteva ori greșesc ținta. Mă las păgubaș. Am împușcat fiecare cîte unul. Se apropie noaptea. Ducîndu-se după vreascuri uscate, Yoiwet observă urme de jaguar. Ne cheamă pentru a ni le arăta. Sînt proaspete, pesemne că fiara a fost atrasă de prezența turmei de porci.

— În noaptea aceasta vei fi cu adevărat prada jaguarului ! îi aruncă Palanaewa lui Yoiwet.

Copilul nu gustă gluma. Prăjim o halcă de porc pentru masă. Carnea e gustoasă, minunat de grasă. Am uitat de febră iar tovarășii mei își regăsesc buna dispoziție. Ghiftuiți tocmai bine pentru a fi pe placul jaguarilor, ne retragem în hamacuri. Ca de obicei, Palanaewa s-a așezat la mijloc. În noaptea aceasta Yoiwet va închide cu greu ochii.

După două zile de așteptare, văzînd că nu apar cele trei familii de pe Jari, pornim în întîmpinarea lor, pînă la Tamouri. Poteca e ușoi de urmat. Către seară aud zgomot. Cineva pășește către noi. Rămînem nemișcați. Pașii se apropie. La capătul potecii apare un bărbat înconvoiat sub un caturi uriaș, un caturi ce depășește cu cincizeci de centimetri înălțimea capului său și ajunge pînă în dreptul genunchilor. Zărindu-ne se oprește pe loc. Este Tukano. Îl urmează încă un bărbat, Lipo-Lipo, apoi un al treilea, Yamo, purtînd și ei poveri considerabile. Ne apropiem unii de ceilalți.

— Ați venit ?

— Da.

Au pornit primii pentru a transporta o parte din lucruri, înainte de a aduce și restul. Femeile și copiii au rămas la debarcaderul de pe Tamouri. Cum este tîrziu ne decidem să așezăm tabăra chiar aici, în apropiere de o răstoacă mocirloasă. Între noi s-a lăsat o tăcere de

moarte. Flăcările focului ilumineză slab chipurile închise și obosite ale bărbaților. Fără a schimba măcar o vorbă, mîncăm o prepeliță pe care m-am oferit s-o împărțim. Cîntecul trist al nenumăraților boi de baltă se înalță din mlaștinile care ne înconjoară.

— Maka, am terminat.

— Maka.

Ne retragem fiecare sub adăpostul propriu. Este pentru prima dată că Palanaewa își agață hamacul în margine, astfel încît să fie cît mai aproape de Lipo-Lipo.

SE SPUNE CĂ AR FI MURIT ÎN GUADELUPA

Noaptea abia a început, va fi o veghe îndelungată. Ne-am dat poloagele deoparte.

Prima întrebare o pune Lipo-Lipo adresîndu-se lui Palanaewa :

— Cum o duce mama ? (Vorbește de cea de a doua mamă, Akonsili, sora mamei sale adevărate.)

— Mama ta nu mai e printre noi...

Mi s-a tăiat răsuflarea, tăcerea ce urmează îmi pare fără sfîrșit.

— Ce s-a întîmplat ?

— A murit...

Cu glas foarte liniștit, aproape monoton, întreabă :

— Unde a murit ? În ce sat ?

— Nu s-a prăpădit pe Itany, ci undeva foarte departe de aici. A murit pe cînd se afla împreună cu cel care e cu mine. Se spune că ar fi murit în Guadelupa.

Lipo-Lipo cere amănunte.

— „El" a dus-o pentru că era bolnavă. Era vorba să fie îngrijită, dar a murit acolo, nu s-a mai întors.

Omul întreabă apoi despre alți membri ai familiei sale, printre care și Moloko. După ce isprăvește, este rîndul lui Palanaewa :

— Ce vi s-a întîmplat ? De ce ați ales drumul pe Oyapock în loc de Itany ?

Mult timp Lipo-Lipo pare că se ferește să răspundă. Dă tot felul de amănunte lipsite de importanță despre

drumul pe care l-au străbătut, despre cei care îl însoțesc, despre faptul că au cu ei doi copii wayapi-puku... Palanaewa va trebui să aștepte pînă cînd se va hotărî să vorbească cu adevărat. Se mulțumește să confirme „da, da, desigur", dar nu îl întrerupe. Oricît de mare i-ar fi curiozitatea, va aștepta cît va fi nevoie. În cele din urmă, Lipo-Lipo atacă adevărata problemă :

— Am avut necazuri cu brazilienii. Nu a lipsit mult să fim măcelăriți. Aceasta este cauza pentru care am fugit de pe Jari...

Ne dăm prea bine seama că aceste cîteva fraze ascund o poveste mai lungă, dar va trebui să-i respectăm tăcerea. În noaptea asta nu ne va spune mai mult.

Fiecare își reia apoi locul sub pologul său. După cîtva timp aud plînsete și gemete înăbușite. Se vor prelungi pînă dimineață. Lipo-Lipo plînge moartea mamei sale a doua. Mă regăsesc cu gîndul la sute de kilometri de aici, într-o cameră mică de spital. În urletele motoarelor de avion revăd ochii ei...

Dimineața, străinii ne anunță că vor pleca înapoi, pînă la Tamouri, să aducă restul lucrurilor. Ne lasă coșurile lor uriașe să le cărăm pînă la debarcader.

Cum Yoiwet nu este în stare să ducă o sarcină atît de mare, va trebui să facem două drumuri. Palanaewa recunoaște faimosul cufăr de aluminiu.

— Uite-l ! Dacă nu îmi dă hamacurile, îl iau înapoi și îl duc la mine în sat.

— Dacă e al tău, n-ai decît să-l duci !

Cufărul este uriaș și plesnește de plin. Îl ridică cu greu. Ne întrebăm ce ar putea fi înăuntru.

Pe drumul de întoarcere sîntem nevoiți să trecem pe un trunchi de copac peste o rîpă adîncă de cinci sau șase metri. Scoarța este alunecoasă, iar poverile atîrnă greu.

Ne trebuie mii de precauții pentru a străbate cei cîțiva metri care ne despart de marginea opusă. Palanaewa bombăne :

— A fost nevoie să venim pînă aici, trebuie să le cărăm coșurile, iar acum ne vom zdrobi și oasele ! Nădăjduiesc că pe lîngă hamacuri îmi vor da și niscaiva lucruri !

Începînd chiar de a doua zi, Palanaewa are, la rîndul său, febră. În timpul celor cinci-șase zile pe care le vom petrece așteptînd, se va plînge mereu că are dureri de stomac și că simte o mare oboseală. Nu își mai părăsește hamacul.

Yamo, cel de al treilea bărbat din ceată, sosește primul cu soția și cei trei copii ai săi. Repune în stare de plutire o pirogă veche complet putrezită și pleacă fără să mai aștepte și celelalte familii.

În dimineața zilei următoare apare, în sfîrșit, și Lipo-Lipo, urmat de Tukano și de un băiețel de vreo zece ani, unul dintre cei doi copii wayapi-puku pe care i-au culeș de pe Oyapock. Pornim în întîmpinarea celorlalți. După două ore de mers zărim înaintînd spre noi o femeie de vreo treizeci de ani, ducînd în spate un caturi mare, într-o parte are un sugaci prins în ham, iar un puști de șase-șapte ani, ce pășește în urma ei, cară un coș mic cu băieri. Ceva mai departe, o fetiță și o femeie, cam de cincizeci de ani, Kiwa, sora mai mare a lui Akonsili. E gîrbovită sub povara coșului și răsuflă zgomotos. Le facem loc să treacă.

— Mai e un copil în urmă, ne spune femeia, e un tîrîie brîu, veșnic rămîne ultimul...

Un zgomot ciudat de cratițe și oale ce se ciocnesc între ele vestește apropierea băiatului. Ajungînd în dreptul nostru ne privește abătut. E puțin sașiu, slab și cu burta umflată, nefiresc de țuguiată. Este cel de al doilea copil wayapi-puku, aproape că nu vorbește deloc wayana.

Schimbăm doar cîteva cuvinte și pornește din nou la drum. Mersul îi este însoțit de clămpănitul uneltelor de bucătărie agățate în partea de jos a unui caturi destul de mare.

— L-au lăsat la urmă pentru a-l folosi drept momeală jaguarului, aruncă Palanaewa pentru a mai însenina frunțile...

Ne continuăm drumul pentru a aduce lucrurile lăsate ceva mai încolo de Lipo-Lipo.

Întorcîndu-ne la debarcader găsim întreaga ceată. Kiwa se așază pe pămînt și începe să geamă. Palanaewa se duce întîi să bocească cu ea, apoi cu fata ei. Mă apropii la rîndul meu de sora lui Akonsili, o iau pe după gît și plîng un timp cu capul lipit de al ei. Durerea ei, lacrimile ei mă chinuiesc. După ce se ridică mă trag puțin deoparte, neputîndu-mi stăpîni plînsul.

Hotărîm să pornim pentru a ne petrece noaptea într-o mică tabără în aval. Încărcăm piroga care se afundă în apă într-un mod neliniștitor. Încărcătura este prea mare, mă tem dinainte de coborîrea celor cîteva praguri de pe Ouaqui.

Cum apele au început să scadă, în unele locuri ambarcațiunea se împotmolește. Bărbații și femeile sînt siliți să coboare pentru a ușura încărcătura și a împinge luntrea. Cînd sosim în tabără e noapte de-a binelea. Fiecare își instalează hamacul, atmosfera este apăsătoare. Palanaewa s-a așezat lîngă Kiwa și mă alătur lor. Femeia se întoarce către mine :

— Cum a murit sora mea ?

Mă ascultă într-o tăcere deplină, fără a interveni. Cuvintele parcă îmi ard buzele. Noaptea tîrziu, după ce am încheiat, se ridică și se lungește în hamac. Facem și noi la fel.

Sînt de cîteva minute sub pologul meu... cînd lîngă mine izbucnește un lung strigăt de durere, făcîndu-mă să mă înfior. Kiwa strigă, își strigă mîhnirea. Bocetele ei mă vor chinui pînă la ziuă. Cîteodată glasul ei seamănă cu cel al sorei sale. În minte mi se perindă imagini, cuvinte, zgomote, cu o limpezime de nesuportat. „Antecume, dă-mi apă, Antecume..." Mă cheamă între două sufocări, îi revăd ca și cum ar fi înaintea mea expresia de spaimă la gîndul că cineva vrea s-o ucidă... În mine totul se amestecă, glasul ei, vacarmul reactoarelor, pereții mohoriți și anonimi ai camerei noastre, pămîntul lipit pe lopata groparilor, noaptea petrecută lîngă coșciugul ei în încăperea aceea albă și rece unde sînt păstrați morții spitalului... „Antecume, vreau să mă întorc în sat, vreau să mor în mijlocul familiei mele..." Îi revăd gura, gura osîndită, de pe acum pecetluită de moarte, gura care nu mai poate rosti nici un cuvînt, în timp ce ochii ei mă imploră să nu o las să plece singură...

— Surioară, biata mea surioară, ai murit fără să te mai pot reveda. Nu ai murit printre wayana, ci departe, tare departe de aici... Surioară, niciciînd nu ne vom mai duce împreună, niciodată nu vom mai mînca împreună.

Mîhnirea trezește în ea amintirea soțului, vraciul wayana care a fost ucis. Bocetele ei devin și mai sfîșietoare, mai patetice. Pădurea din jurul nostru rămîne tăcută. Sub pologuri nimeni nu doarme. Moartea e aici, s-a strecurat în gîndurile fiecăruia, amenințătoare, nesfîrșită, de nepătruns.

În zori ne reluăm locurile în luntre. Apa ajunge pînă la cîțiva centimetri sub marginile bărcii. Le călăfătuim cu zdrențe rupte din șorțuri vechi.

De mai multe ori coborîrea noastră este oprită de trunchiuri pe jumătate scufundate, care zac de-a curme-

zişul japşei. Încărcătura fiind mult prea mare nici nu poate fi vorba de a încerca să trecem pe deasupra lor. Palanaewa, care este aşezat în faţă, trebuie să le taie cu toporul. În urma accesului său de febră a slăbit mult şi nu şi-a mai regăsit buna dispoziţie. Dealtfel, febra nu poartă singură vina. Din prima seară o căutase pe Kiva pentru a-i aminti de datorie.

— Nu, nu voi putea să-ţi dau ce-ţi datorez, i-a răspuns ea. Înţelegi, am plecat în grabă, am lăsat o mulţime de lucruri, nu am hamac. Mai tîrziu, voi vedea ce pot face.

Palanaewa încă nu şi-a revenit în urma acestui refuz. Îl macină gîndul că a făcut drumul degeaba. Să urci curentul cu pagaia, să aştepţi timp de mai multe zile, să ajuţi la ducerea coşurilor, iar acum să tai trunchiurile prăbuşite, la naiba, e prea de tot !

Înaintăm cu o încetineală înnebunitoare. Lipo-Lipo şi Tukano profită de aceasta şi împuşcă cîţiva hocco şi cîteva iguane. După o zi nesfîrşit de lungă, sub soarele care dogoreşte datorită reverberaţiei apei, ne oprim pentru a înnopta. Nu avem nimic de mîncare. Fiind ocupaţi în timpul coborîrii, Palanaewa cu deschisul drumului iar eu cu trasul la pagaie şi condusul luntrei, nu am putut să mai şi vînăm. Întinşi în hamacuri, aşteptăm să fim poftiţi la masă. O zi lungă de vîslit ca aceasta îţi deschide pofta de mîncare. Aşa se face că privim, puţin cam neliniştiţi, cum încep să mănînce fără să le pese de noi. În sfîrşit, Lipo-Lipo ne strigă.

Ne arată farfuria.

— E pentru voi...

Capul, cîteva coaste de iguană, bucăţile cele mai puţin bune de mîncat, iată ce ne pun în faţă. Ne privim cam îmbufnaţi. După ce am ronţăit la repezeală puţina carne de pe coaste, Palanaewa anunţă :

— Am isprăvit, sînt sătul.

Revenind la hamacuri, comentăm cu amărăciune :

— Ce zici, nu s-ar spune că sînt prea mărinimoşi. Şi-au păstrat toate bucăţile bune. N-am avut parte nici măcar de coadă sau de ouă !... (Este epoca în care iguanele îşi depun ouăle, astfel încît găsim adesea ouă în burta femelelor).

Ne luăm locul sub poloage, continuînd să bombănim. La celălalt capăt al taberei, Kiwa reîncepe să boceăscă. Yoiwet e furios.

— Nu ne-au lăsat decît bucăţile cele mai rele, iar acum ne împiedică să dormim.

Ajungem la primul prag. Sînt neliniştit deoarece apele au scăzut şi mai mult. Ca măsură de prevedere femeile şi copiii coboară din barcă. Merg de-a lungul malului urmînd să ne întîlnească în aval. Şovăim dacă să descărcăm sau nu, căci în felul acesta vom pierde timp mult. În cele din urmă, ne hotărîm să trecem aşa cum sîntem. Diferenţa de nivel este cam de vreo doi metri, curentul foarte violent, iar piroga e grea şi se lasă anevoie mînuită. În locul cel mai greu de trecut, partea din spate este prinsă într-un virtej şi pe deasupra bordului trece o mare cantitate de apă. Abia avem timp să coborîm pragul şi să eşuăm pe mal. S-a udat mare parte din lucruri. Descărcăm imediat pentru a încerca să uscăm cît mai bine conţinutul coşurilor. Femeile ne-au ajuns şi ele. Dintr-un sac vechi, Kiwa scoate trei hamacuri wayana şi două hamacuri wayapi. Palanaewa o priveşte. Are întipărită pe faţă o expresie atît de uluită, încît nu mă pot împiedica să nu zîmbesc. Vine la mine şi-mi spune furios :

— Îţi dai seama, şi mie mi-a spus că nu are hamacuri ! Iar eu am venit degeaba, sînt bolnav, mi-am stricat stomacul... şi toate acestea pentru ce ? !

Razele soarelui pătrund cu greu prin bolta deasă a copacilor. Toate lucrurile au fost răspîndite pe stînci, dar va mai trece mult timp pînă să se usuce.

Ne aflăm iar pe fluviu şi ne aşteaptă altă zi nesfîrşită. Către prînz zărim înaintea noastră piroga lui Yamo, care plecase mai devreme cu trei zile. Ne oprim cu toţii pe o plajă mare de nisip. Ca de obicei, grupul lui Lipo-Lipo se instalează de o parte şi începe să mănînce. Yamo şi familia sa vin la noi.

— De cînd sîntem împreună cu ei, se plînge Palanaewa, e mereu la fel. Ne poftesc în ultima clipă şi nouă nu ne rămîn decît cele mai rele bucăţi. Ultima oară ne-au dat o bucăţică de pesmet de manioc, cu care nu s-ar fi săturat nici măcar un prunc.

Nici nu şi-a terminat bine vorba, că ne cheamă Lipo-Lipo. Ceea ce găsim în farfurie nu ne mai miră... Cei doi copii wayapi stau singuri în colţul lor.

— Nu vin să mănînce cu noi ?

— Nu, nu, îmi răspunde Tukano, sînt sfioşi, vor să rămînă deoparte.

— Chiar crezi că sînt atît de sfioşi ?

Mă întorc către ei :

— Veniţi să mîncaţi !

Nu se lasă rugaţi.

— Ai văzut...

Copiii primesc două bucăţi de pesmet de manioc şi mai mici decît ale noastre, dacă se poate spune, cu cîteva fărîmituri de carne de iguană deasupra. Destul de scîrbiţi ne alăturăm lui Yamo şi familiei sale, care ne oferă cîteva ouă.

Pe cînd ne apropiem de cascada Macaque, Palanaewa povesteşte că la venire, în acelaşi loc, Yoiwet şi-a pierdut echilibrul în timp ce împingea takariul, plonjînd magistral. Toţi izbucnesc în rîs. Palanaewa îşi regăseşte pentru o clipă buna dispoziţie, dar eroul acestei întîmplări se îmbufnează şi mai mult...

— Un caiman !

Pînă să-şi ia Lipo-Lipo puşca, reptila s-a aruncat de pe mal dispărînd în apă.

— Oricum nu am fi gustat prea mult din el, bombăne Yoiwet, consolîndu-se singur.

Ceva mai jos, Yamo ne semnalează prezenţa unor porci. Plecăm toţi în urmărirea lor. După ce am doborît trei dăm peste un loc năpădit de hăţişuri şi mărăciniş. Restul turmei profită de aceasta pentru a se face nevăzută. Întorcîndu-ne la pirogi, observăm că porcul împuşcat de Yamo are părul complet alb, ceea ce stîrneşte rîsul tuturor.

— Un moşulică !

— Ai împuşcat un bătrîn, un tată-mare !

— Cu siguranţă că e cel mai venerabil dintre porci.

După alte trei zile sosim la Elahe. Nu întîrziem prea mult aici. Împreună cu Yoiwet cobor pînă la Maripassoula pentru a da motorul la reparat. Palanaewa însă, care nu se simte bine, preferă să se întoarcă acasă la el cît mai repede cu putinţă. Va lăsa la Twenke cele trei familii de pe Jari. În clipa plecării zărim pe decana de vîrstă a indienilor wayana, o bătrînică de şaptezeci de ani, cu faţa boţită şi zbîrcită, care, sprijinindu-se într-un baston, coboară în pas vioi către debarcader, alegînd drumul cel mai abrupt.

Satul a dispărut după un cot al fluviului cînd auzim în depărtare primele bocete. Trăim de zile întregi într-o permanentă încordare, astfel încît acum scoatem un oftat de ușurare. Din ceata lui Lipo-Lipo se degajă ceva nelămurit, amenințător. Cred că prezența sa pe Itany va ridica, în săptămînile și lunile ce vor urma, probleme grave în sînul tribului, dar tot ce îmi închipui acum va fi mult depășit de realitate.

BLESTEMUL VRACIULUI

După un scurt răstimp petrecut la Maripassoula, în drum spre Antecume Pata, ajungem în satul ui Palanaewa. Îl găsim în hamacul său. Alături de el este soţia lui, Poika, care geme uşor.

— Bărbatul meu s-a dus pe Ouaqui şi s-a întors bolnav. Acum trage să moară.

Palanaewa a slăbit şi mai mult. Are febră, e sleit de puteri şi cu toate că în cele din urmă a primit de la Kiwa hamacul, lucrul acesta nu i-a uşurat suferinţa.

Ceata lui Lipo-Lipo s-a instalat pentru început la „Marele Bărbat" Twenke. După primele cincisprezece zile, mai mulţi locuitori s-au îmbolnăvit. Curînd s-a răspîndit zvonul că văduva Kiwa şi fiica ei duc cu ele duhul vraciului ucis. Domneşte o stare de încordare.

Ceata se duce apoi la Aloike, care este unul din fraţii lui Kiwa. Şi în satul acesta mai multe îmbolnăviri sînt puse pe seama prezenţei văduvei şamanului.

Cele trei familii nu rămîn niciodată prea mult timp în acelaşi loc. Se perindă dintr-un sat într-altul pentru a boci împreună cu rudele pe care nu le-au mai văzut de ani de zile. Pretutindeni se întîmplă acelaşi lucru. Unii au observat că fiecare din peregrinările lor sînt însoţite de rafale de vînt de o putere înspăimîntătoare. Fapt cu totul neobişnuit în anotimpul acesta.

Ba chiar o furtună a depăşit tot ceea ce cunoscusem pînă acum. S-a aflat că în ziua aceea Kiwa, împreună cu

nepoata ei, părăsise satul lui Twenke, pentru a se duce la Aloike. Plecate cu luntrea înainte de ivirea zorilor, sosiseră la pragurile Awara-Soula pe cînd se înserа. În loc să se lase ajutate, au încercat să treacă singure şi au eşuat. Cu toate că au izbutit să ajungă înot la mal, au pierdut o parte din lucruri. Pentru mulţi dintre wayana furtuna aceasta cumplită nu era decît răspunsul vraciului, nemulţumit de necontenitul du-te-vino al femeii sale. De atunci, de fiecare dată cînd vreo vijelie scurtă se abate pe undeva, se găseşte întotdeauna cîte cineva să zică :

— Aha, iar a plecat Kiwa pe rîu. De ce nu poate pricepe că trebuie să stea locului !...

Cum starea sănătăţii lui Palanaewa nu se îmbunătăţeşte, au loc mai multe şedinţe de lecuire. S-a cerut ajutorul lui Moloko şi al altor şamani, precum Pleike. În privinţa originii bolii, explicaţia dată cel mai des era următoarea : cufărul lui Kiwa, pe care Palanaewa l-a transportat pe drumul indienilor emerillon, conţine oasele calcinate ale vraciului. Şi toată lumea ştia că simţise chiar de a doua zi că are febră şi fusese nevoit să stea întins în hamac...

În satele în care ceata rămîne un timp locuitorii sînt grăbiţi s-o vadă plecată cît mai repede cu putinţă împreună cu blestematul de cufăr.

În fine s-a încheiat şi anotimpul ploios. Vom putea defrişa aria viitorului sat.

La sfîrşitul lui iulie 1971 pornim pe apă în sus, cu şapte sau opt luntre, adică vreo şaizeci de oameni, cu femei şi copii cu tot. Cum avem de gînd să rămînem mai mult timp ducem cu noi mari cantităţi de pesmet de manioc. Ne însoţeşte şi Palanaewa, care acum este aproape întremat. Pînă şi Moloko a ţinut să ia parte. Malavate însă

a preferat să rămînă acasă pentru că nu se simţea prea bine.

Cînd sosim acolo sus ne aşezăm tabăra în faţa terenului ce urmează a fi defrişat.

Chiar de a doua zi, parte din bărbaţi încep tăiatul cu macheta, în timp ce ceilalţi pleacă să vîneze sau să pescuiască.

Ne trebuie o săptămînă pentru a curăţa vegetaţia mărunţă, după care doborîm primii arbori. Muncim împărţiţi în mici grupe. Siksili, fiul lui Palanaewa, e în echipă cu Iakatila, Mimi-Sicu şi cu mine. Dispare din ce în ce mai des şi de fiecare dată mai mult timp. Profită de faptul că bărbatul lui Aikanalu este plecat la vînătoare sau la celălalt capăt al locului, pentru a se întîlni cu ea. Şi alţi tineri fac la fel cu soţiile rămase singure. Faptul nu scapă nimănui, iar vîrstnicii devin posomoriţi.

— Flăcăii ăştia, numai la prostii le umblă mintea. Munca nu-i atrage !

Se iscă neînţelegeri, ceea ce taie oarecum pofta de lucru a bărbaţilor. E adevărat că nu-i uşor să dobori trunchiuri gîndind că poate între timp cutare sau cutare petrece clipe plăcute împreună cu soţia ta.

Parcă pentru a spori şi mai mult necazurile, în tabără a izbucnit de vreo cîteva zile o epidemie de rujeolă. Rînd pe rînd sînt atinşi de boală întîi copiii, apoi şi părinţii lor. Medicul din Maripassoula mi-a indicat tratamentul ce trebuie urmat pentru a evita complicaţiile pulmonare. Administrez pilule, siropuri şi injecţii, dar cu toate astea rămînem din ce în ce mai puţin numeroşi cei care muncim.

Atunci cînd epidemia ajunge la apogeul ei, cînd erupţiile pe piele sînt mai puternice iar febra i-a doborît aproape pe toţi, Moloko anunţă că va face o mare şedinţă de vindecare.

Vraciul oficiază pînă noaptea tîrziu.

Bolnavii trec pe rînd pe sub coliba sa. Moloko a descoperit de unde a pornit epidemia. În regiunea aceasta a Itanyului au fost cîndva sate indiene care astăzi au dispărut. Chiar lîngă locul pe care îl defrişăm au fost îngropaţi indieni wayana, iar aceştia sînt nemulţumiţi că facem prea mult zgomot. Ei sînt cei care ne-au trimis duhul rău.

Chiar a doua zi, febra scade la mare parte din bolnavi, iar erupţiile slăbesc în mod evident. Sînt ţinta cîtorva săgeţi nemiloase :

— Ai văzut, ne faci injecţii, ne dai hapuri, ne pui să înghiţim sirop zile întregi, iar lui i-a trebuit doar o singură şedinţă pentru a ne scoate din necaz.

Nu cred că este cu totul întîmplător faptul că Moloko a aşteptat ca febra şi erupţiile să atingă punctul culminant pentru a interveni. Desigur că de mai multe ori avusese prilejul să observe desfăşurarea unei epidemii de rujeolă şi, fără îndoială, că şi-a dat seama că faza critică odată depăşită, atît febra cît şi bubele scad cu repeziciune. Grijuliu să-şi întărească din ce în ce mai temeinic faima de mare vrăjitor, nu a lăsat să-i scape un succes pe cît de spectaculos pe atît de uşor. Eficacitatea artei sale depinde de încrederea pe care o au bolnavii în el. Astfel că... Nu îmi rămîne decît să suport glumele cu resemnare. Dealtfel cel mai important lucru este ca bolnavii să fie vindecaţi.

După ce toată lumea s-a însănătoşit doar entuziasmul nostru pare atins. Profit de starea aceasta şi cobor pînă la Antecume Pata după manioc. Mă însoţeşte Siksili. Întîlnindu-mă în sat cu Malavate şi cu Nanuk resimt o neliniştе ciudată. Ceva nu este în regulă, dar nu ştiu

ce anume. Preocupat însă de cele ce se petrec în satul de sus dau repede uitării aceste impresii.

Ne întoarcem la punctul lui Lavaud. Atmosfera este ceva mai bună, spiritele s-au calmat. După o lună, isprăvind defrişarea suprafeţei pe care am delimitat-o, ne întoarcem în satele noastre pentru a aştepta ca totul să se usuce cît trebuie pentru a-i putea da foc.

Malavate pare că nu-i mai pasă de proiect. Ba chiar am ciudata impresie că atunci cînd vine vorba de planul nostru devine stînjenit.

În cursul săptămînii următoare cobor pînă la Maripassoula. În drum mă opresc la „Marele Bărbat" Twenke, care mă descoase :

— E adevărat că vrei să întemeiezi un sat nou ?

— Da, doar ştii bine.

— De ce vrei să te depărtezi ? Dacă cumva cad bolnav, nu vei veni să mă îngrijeşti. Înseamnă că nu mă iubeşti.

— Dacă vrei, poţi foarte bine să vii să te stabileşti la noi...

— Oare ocîrmuirea ţi-a dat consimţămîntul ?

— Asta nu priveşte decît pe mine şi pe wayana.

La Maripassoula mă întîmpină jandarmul.

— Se aude că faceţi un nou sat ?

— Da.

— Şi de ce ?

— Pentru a găsi mai mult vînat şi mai mult peşte, pentru a avea pămînt mai bun pentru plantaţii, şi apoi pentru a ne depărta de turiştii care ne năpădesc din ce în ce mai mult.

După ce petrec noaptea în tîrguşor plec înapoi la Antecume Pata. Abia am tras la mal că sînt asaltat.

— Ştii, au fost jandarmii pe la noi !...

— Au urcat pînă aici ?

— Da, da.

— Şi ce au făcut ?

— Au rămas aproape toată vremea împreună cu Malavate.

— Ce i-au spus ?

— Nu ştim...

Puptu, Alamaka şi Moloko par stînjeniţi. La rîndul său Malavate ai spune că mă evită. Se pregăteşte ceva grav, dar nu izbutesc să aflu ce anume.

S-au scurs două săptămîni cînd văd o pirogă avînd la bord pe directorul de cabinet al prefecturii, gestionarul din Maripassoula şi un căpitan al jandarmeriei din Cayenne. Nu merg pe căi ocolite.

— Am venit să vă cerem explicaţii.

— Ce fel de explicaţii ?

— Aparatul de emisie-recepţie al prefecturii este aici ?

— Da, atît aparatul de radio, cît şi grupul electrogen. Pentru ce această întrebare ?

— Am aflat că aţi mutat fără să aveţi autorizaţie materialul administraţiei.

— Vă puteţi convinge singur că totul mai este aici. Nu aş fi mişcat nimic din loc fără a lua în prealabil legătura cu prefectura.

— Se pare că vă veţi stabili pe malul surinamez ?

— Ştiţi doar că indienilor wayana puţin le pasă de frontiere. Acestea spuse aflaţi că sînteţi rău informaţi. Întîmplarea face ca terenul să se afle pe teritoriul francez.

— La Cayenne circulă foarte multe zvonuri despre dumneavoastră. Se spune că îi stîrniţi pe indieni.

— Cred că glumiți afirmînd că aș putea „stîrni" între o sută și o sută cincizeci de oameni să-mi urmeze o idee care mi-ar aparține doar mie. Îi subapreciați pe wayana.

Pleacă toți trei să facă înconjurul satului punînd unele întrebări locuitorilor. Luntrașii boni le servesc drept tîlmaci. Revin către mine.

— Văzute la fața locului, lucrurile par mai puțin evidente ca la Cayenne.

Vizitele acestea mă uluiesc. Și apoi, nu înțeleg atitudinea tatălui meu.

În septembrie, pe cînd mă găsesc la Maripassoula, împreună cu Mimi-Siku, aflu că primarul tocmai a părăsit tîrgușorul îndreptîndu-se către teritoriul indian. Hotărît lucru, indienii wayana nu au primit niciodată atîtea vizite oficiale.

Pe drumul de întoarcere, cîteva zile mai tîrziu, trecem pe la Aloike. Căpetenia satului se împăunează cu o splendidă pușcă cu două țevi.

— Antecume, privește ce mi-a dăruit Vignon !

Poposim și la Twenke. Într-un exces de subită generozitate Vignon i-a făcut un dar identic. Dar mărinimia lui nu s-a oprit aici. La Antecume Pata descopăr al treilea dar, a treia pușcă ce i-a fost oferită tatălui meu adoptiv. Malavate mă întîmpină cu multă răceală. Abia dacă răspunde la cele ce-i spun. Nu stărui și urc pînă la coliba mea. Puțin mai tîrziu vine la mine Mimi-Siku.

— Tata mi-a spus că Vignon a stat mult de vorbă cu Malavate.

— Ai aflat ce i-a zis ?

— Lucruri nu prea bune.

— Ce anume ?

— Să nu se ducă nimeni acolo sus pentru a clădi satul. Ba, dimpotrivă, trebuie să ne apropiem de Maripassoula. A zis că nu trebuie să-l urmaţi pe André pentru că toţi vor fi împotriva lui şi nu veţi mai căpăta benzină, cartuşe, cîrlige şi nici cratiţe, nu veţi mai căpăta nimic. Va fi luat şi postul de radio, va fi vai de voi. Dacă însă mutaţi satul mai jos pe rîu, veţi primi tot ce aveţi nevoie.

— Iar tatăl meu ce a spus ?

— Încuviinţa mereu, a spus da la toate.

Ceva mai tîrziu, veştile îmi sînt confirmate de către un luntraş boni, care l-a însoţit pe primar pînă aici şi i-a servit drept tîlmaci. Îl cunosc de mult, ne avem bine unul cu celălalt. Vignon nu ştie aceasta şi deci nu şi-a putut închipui că îmi va repeta totul pentru a mă preveni.

— Are pică pe tine, nu ştiu de ce, dar îţi poartă pică.

— Ce i-a spus lui Malavate ?

— I-a spus : „Nu trebuie să fii niciodată de acord cu André, pentru a putea găsi astfel un mijloc care să-l facă să plece, să părăsească ţinutul. Dacă pleacă, toate căpeteniile satelor vor căpăta cîte un motor de barcă, aşa cum au primit cîte o puşcă...

— Şi Malavate ce spunea ?

— Încuviinţa mereu...

Tatăl meu s-a întors împotriva mea luînd partea administraţiei. M-a trădat pentru o puşcă, pentru un motor făgăduit. S-au folosit de el, ştiind că era cel mai nimerit mijloc de a mă lovi... În proiectul satului acesta îmi regăsisem puterea de a făuri planuri şi de a mă lupta din nou. Mă simt mai desperat, mai demoralizat, mai scîrbit ca niciodată. Caut să înţeleg motivele lui Malavate, să mă conving singur că nu şi-a dat seama de rostul şi însemnătatea acestora toate. Vignon este un personaj care de mult timp exercită o mare influenţă asupra indienilor wayana.

El este cel care, pe vremea cînd era prefect de Guiana, îl numise pe Twenke „Grand Man" şi desemnase cîte un „căpitan" în fiecare sat, alocîndu-i şi o soldă trimestrială... Şi, cu toate acestea, sînt supărat pe tatăl meu că nu a avut curajul să i se împotrivească. Sînt mîhnit.

În zori mă aşez pe un kololo lîngă coliba mea şi îi vorbesc de amărăciunea, decepţia şi mînia care au pus stăpînire pe mine. Îi amintesc de ziua în care, pentru prima dată, mi-a zis „kami", copile, şi mi-a dat un nume indian, îi amintesc de toate cîte le-am trăit împreună de atîta amar de ani, de toate dovezile de afecţiune pe care le-am avut unul faţă de celălalt.

— Şi eu ţi-am dăruit cîndva o puşcă pe care o cumpărasem pentru mine. Ţi-am dat-o pentru că îţi plăcea şi fără a-ţi cere ceva în schimb. Ţi-am dat-o din dragoste, iar astăzi tu accepţi să te întorci împotriva mea.

Tatăl meu rămîne nemişcat în hamacul său. Mai tîrziu aveam să aflu de la Pontsitpe că mă ascultase plîngînd.

PREȚUL SÎNGELUI VĂRSAT

Cu prilejul unei vînători pe Itanyul de Sus, Palanaeva a dat foc terenului defrișat. Se oprește în sat și mă anunță că focul a prins bine, că totul este complet ars.

— Cînd continuăm ?

— Știi, sînt unele probleme, mai bine să mai așteptăm puțin...

Sub presiunile din afară, proiectul acesta, care mobilizase pe mulți dintre noi și ar fi îngăduit comunității să se adune în număr cît mai mare, este pe cale să aibă urmări opuse. Tot soiul de zvonuri continuă să circule semănînd neliniște și confuzie în suflete. Ușor impresionabili, indienii wayana le amplifică și le dramatizează. Mereu e vorba de aproape același lucru : apropiați-vă de Maripassoula și veți fi copleșiți de bunuri, depărtați-vă și veți cunoaște nenorocirea și lipsurile. Tribul este împărțit în două. Unii se lasă convinși, alții nu. Cum s-a avut grijă ca eu să fiu desemnat drept cel vinovat de toate aceste nenorociri viitoare, pentru mulți am devenit mărul discordiei. Să încerc într-un asemenea climat a duce la bun sfîrșit proiectul nu ar însemna decît să aprind și mai tare pasiunile, cu atît mai mult cu cît recenta sosire a celor trei familii de pe Jari se adaugă tuturor acestor greutăți.

Către sfîrșitul acelui an m-a vizitat un indian wayana din Brazilia, venit în Guiana în același timp cu clanul lui Moloko, dar care preferase să rămînă la Epoya. Și astăzi

încă îmi este foarte greu să-i pomenesc numele... După ce m-a salutat, „omul" mi-a spus :

— Epoya își părăsește satul. Se va duce să locuiască la Twenke. Mi-ar place să mă așez aici. E cu putință ?

— Insula este destul de mare, loc este, dar va trebui să te duci să vorbești cu Malavate și cu Moloko.

Sînt mai mult sau mai puțin la curent cu certurile și discuțiile care au dus la destrămarea satului lui Epoya. Nu știu în ce măsură a participat omul acesta și ai lui, dar sînt puțin neliniștit. Înainte de a pleca consider că e bine să-l previn.

— Trebuie să știi că aici noi trăim în continuare ca pe Jari. Atunci cînd hrana și băutura sînt din belșug au loc mese comune la care ia parte toată lumea. Nimeni nu păstrează vînatul sau maniocul pentru sine, așa cum se obișnuiește uneori acum pe Itany... Și apoi nu ne plac bîrfele și certurile. Gîndește-te la toate acestea și, dacă totuși vrei să vii, eu unul nu am nimic împotrivă...

După cîteva zile se întoarce la Atecume Pata, însoțit de data aceasta de soție, cei doi fii și nora sa, Alasavani. De la scurtul nostru schimb de cuvinte din satul lui Epoya, cu cîteva luni în urmă, am mai avut prilejul s-o revăd de două sau trei ori. Relațiile noastre nu depășiseră nicidecum obișnuita galanterie wayana. Dar, începînd din ziua venirii, sînt aproape necontenit cu privirile asupra ei. Din nefericire ocaziile de a mă putea apropia și de a-i vorbi sînt rare. Se poate spune că mai niciodată nu e singură. Cum e frumoasă și nici un bărbat nu rămîne nepăsător la farmecele ei, soțul lui Alsawani a devenit ținta criticilor tuturor celor care au pus ochii pe ea.

— Îți poți închipui una ca asta, nu se duce niciodată la vînătoare ori la pescuit !

— Adevărat, tatăl lui vînează pentru el...

— Un băiat tînăr ca el... Cum face să-şi hrănească nevasta ?

— E nevoit s-o ia mereu cu el peste tot unde se duce !

Stă pe marginea hamacului lucrînd la un obiect cu mărgele. De data asta soţul nu este lîngă ea.

— Cînd îmi faci şi mie o brăţară ?...

Mă priveşte zîmbind.

— Chiar asta e pentru tine.

— Glumeşti, nu-i adevărat.

La cîtva timp, se apropie de mine şi mi-o strecoară în mînă...

Alasawani îmi ocupă din ce în ce mai mult gîndurile. Lucrul acesta s-a petrecut uşor, pe nesimţite, fără să-mi dau prea bine seama. De atunci brăţara e veşnic la încheietura mîinii mele.

Altă dată mă aflu pentru o clipă singur cu ea.

— Ştii, mi-ar place să-mi încerc norocul cu tine...

Zîmbetul ei mă tulbură. Întotdeauna conţine o urmă de ironie şi e greu de ştiut dacă îşi bate joc ori e serioasă. Îmi răspunde :

— Da, dacă vrei tu...

N-a apucat să-mi spună mai mult căci s-a apropiat mama ei. Oricum a fost destul pentru a mă pune pe jăratec.

Îmi amintesc cum, cu cîţiva ani în urmă, Malavate mă rugase să-l însoţesc în satul lui Elahe unde avea loc o sărbătoare.

— Nepoata mea (vorbea de Idiu, mama lui Alasawani) trebuie să fie şi ea acolo. Îi voi cere să vină să locuiască la noi în sat pentru a fi mai mulţi din clanul nostru. Aş vrea s-o dau drept soţie lui Manantin.

Idiu era văduvă. Punînd la cale căsătoria aceasta, tatăl meu avea şi un gînd ascuns : să-l facă pe tînărul wayapi să intre în familia noastră.

— Da, ai dreptate, o idee foarte bună, i-am răspuns.

— Oricum, dacă Manantin nu o vrea, va deveni soţia ta, devreme ce este nepoata mea.

Pe atunci, Idiu trebuie să fi avut vreo patruzeci de ani şi era cam plinuţă.

— Ştii, nu prea îmi place ideea ta...

— De ce ? Îi voi vorbi de tine, va fi foarte mulţumită. Nu eşti un wayana, dar nici Manantin nu este, aşa că e acelaşi lucru.

— Dacă vrei într-adevăr să-mi dai o soţie, oricum aş prefera-o pe fata ei !

O văzusem o dată sau de două ori, şi încă de pe atunci îmi plăcuse mult... Din fericire, Manantin s-a însurat cu Idiu şi astfel nu s-a mai pus problema.

O.R.S.T.O.M. mi-a încredinţat construirea unui nou turn pe malul lui Marouini. Întovărăşit de Siksili, Mimi-Siku şi Yoiwet lipsesc cîteva zile din sat.

Către sfîrşitul lucrărilor, pe cînd stau aplecat deasupra golului de sub mine, bătînd o scîndură pe vîrful construcţiei, brăţara mi se desface şi cade în fluviu.

— Mimi-Siku, prinde-o !

— Să prind ce ?

Înainte de a înţelege despre ce e vorba, brăţara s-a dus la fund, apoi a dispărut. Mă las să alunec de-a lungul stîlpului şi mă arunc în apele mîloase. Orbecăind pipăi fundul la trei metri adîncime. Mîna nu întîlneşte decît mîl. Îmi trag răsuflarea şi mă scufund din nou. Cînd urc la suprafaţă sînt întîmpinat de glumele tovarăşilor mei.

— În loc să rîdeţi, mai bine ajutaţi-mă s-o găsesc !

Fără prea mult entuziasm, Mimi-Siku și Siksili încep și ei să caute. Cum nu găsesc nimic urc din nou pînă în vîrful turnului și arunc un cui pentru a-i urmări traiectoria în apă. Tovarășii mei se tăvălesc de rîs. După o vreme, sleit de puteri și răsuflînd greu trebuie să mă plec în fața realității, nu o voi mai găsi...

De atunci încep să se vorbească vrute și nevrute pe seama ei și a mea. Pe cînd stau la masă, Malavate încearcă să mă tragă de limbă.

— Ia spune, cum mai merge cu Alasawani ?

— Nici vorbă, între noi nu este nimic. Alții se ocupă de ea, nu însă și eu.

Se mulțumește să rîdă, întorcîndu-se către cei care împart masa cu noi, adăugînd :

— Băiatul meu nu se plictisește, o are pe Alasawani și mai are și alte femei din sat.

Și enumeră cîteva nume.

— Dar nu-i adevărat, de unde ai mai scos-o și pe asta ?

Lui Malavate îi place să-și închipuie că fiul său îi pășește pe urme.

În fața colibei mele se află un mic adăpost în care „omul", fiii săi și nora vin să pregătească vînatul, să radă manioc și să coacă pesmeți. Rămîn mult timp cu coatele sprijinite pe parapet urmărind cu privirea fiecare gest al tinerei femei.

Într-o dimineață, o văd îndreptîndu-se către colibă-bucătăriei. Și-a pus un weyu cu mărgele, iar pe obraz și-a desenat cu linii subțiri figuri geometrice. Niciodată nu mi s-a părut atît de frumoasă. Schimbăm cîteva priviri și semne din mînă. Încerc cu desperare s-o fac să înțeleagă tot ce simt pentru ea. Nici nu îmi dau seama dacă acest schimb de semne trece ori nu neobservat.

Idiu, mama lui Alasawani, a plecat la Pidima unde are rude. Tînăra femeie se duce după ea împreună cu soțul ei. Chiar a doua zi vedem piroga lor întorcîndu-se. Ea coboară iar piroga pleacă imediat mai departe. Chipul șiroind de lacrimi exprimă o mare resemnare. Observ urme de lovituri pe tot trupul ei. Mai tîrziu se va afla că a bătut-o cu pagaia. Toți cei de aici iau partea femeii.

— E un om rău, este prea gelos !

Nu aveam să aflăm exact ce se întîmplase în satul lui Pidima, dar îi port pică soțului că s-a răzbunat în felul acesta.

Noaptea șovăi mult timp să mă duc la ea, dar nu izbutesc să mă hotărăsc. La cîțiva zeci de metri de mine, Alasawani este singură în hamacul ei, pentru prima dată de săptămîni încoace. Simt cum îmi zvîcnesc tîmplele în ritmul inimii... Cu toate acestea nu găsesc nici puterea și nici îndrăzneala să mă duc pînă la ea. Deodată mi-e teamă, teamă de a fi trezit destul de brutal la realitate, dacă mă respinge, teamă mai ales de necunoscut. Mi s-a mai întîmplat și înainte să mă simt atras într-un fel profund și stabil de către anumite femei wayana, dar ceea ce mă împinge astăzi spre Alasawani este ceva nou pentru mine... Prin țesătura roșie a pologului meu se strecoară lumina zorilor. Îmi amintesc felul acela, pe jumătate serios și pe jumătate rîzînd, cu care îmi răspunsese în urmă cu cîteva zile : „Da, dacă vrei tu". Acum că s-a luminat de ziuă, sînt furios că nu mi-am încercat norocul.

Soțul se întoarce în cursul zilei. Viața lor continuă ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

A trecut o bucată bună de timp de cînd cele trei familii de pe Jari trăiesc la Antecume Pata. După ce au locuit

în cîteva sate ale tribului, sfîrşisera prin a se stabili aici unde aveau să rămînă mai multe luni.

Într-o după amiază pe cînd stau de vorbă cu Yamo, cu soţia sa şi cu tatăl lui, Kutaka, un avion trece pe deasupra noastră la mică înălţime. Îi simt tresărind. Este un bimotor surinamez care zboară din cînd în cînd între Anapaike şi o mică bază de pe Oulemali. În ultima vreme a trecut de mai multe ori. Cu o săptămînă în urmă un alt avion se rotise timp de cîteva minute deasupra satului nostru ; era avionul companiei care asigură legătura dintre Cayenne şi Maroni. Desigur că vreun turist dorise să ia cîteva fotografii aeriene şi ceruse să fie adus pînă aici.

Suficient pentru a se răspîndi zvonurile cele mai fanteziste.

— Sînt brazilieni pe urmele celor trei familii de pe Jari. Vor să nimicească satul !...

La Maripassoula, cîţiva wayana au văzut militari. Unul dintre aceştia vorbea braziliana. Pe loc au tras concluzia că sînt din armata braziliană venită pe Itany în campanie de represalii. Asupra întregului trib pluteşte o atmosferă de nelinişte.

Ce se petrecuse pe Jari ? Despre ce represalii e vorba ? Vreau să am cugetul împăcat şi mă hotărăsc să-i întreb pe cei doi bărbaţi.

— De ce nu vreţi să spuneţi ce s-a întîmplat în Brazilia ?...

Yamo rămîne tăcut. După o clipă de şovăială, tatăl său îl îndeamnă să vorbească.

— Spune-i... Poţi să-i povesteşti. Nu este un wayana, dar nu-i străin, e aproape ca noi. Poate că va putea să ne ajute.

Yamo nu se poate hotărî, îi vine greu să vorbească. Kutaka stăruie. Alături de mine Moloko, Malavate, Puptu, Alamaka și Yoiwet ascultă plini de încordare.

— Știți, lucrurile sînt mult mai grave decît gîndiți... Haide, copile, povestește-le...

Cu glas nesigur fiul său ia cuvîntul :

— Mă întorceam de la vînătoare. Cînd am ajuns la debarcader am auzit țipete, glasuri mînioase. Am alergat. Erau Lipo-Lipo, Tukano și femeile. Un brazilian ținea pușca îndreptată asupra lui Tukano și îl amenința...

Emoția îl împiedică să urmeze. Tatăl său îl îmbărbătează. După o lungă tăcere, continuă :

— De cîtva timp aveam neînțelegeri cu brazilienii. În ținut erau mai mulți, veniți să vîneze jaguari și să adune blănuri. Munceam pentru ei, dar în lipsa noastră încercau să ne ia femeile... Am crezut că îl va ucide pe Tukano...

Din nou mult timp nu spune nimic, pare sugrumat de emoție. Apoi, cu glas lipsit de culoare, rostește înspăimîntătoarele cuvinte :

— Am tras... Glontele l-a lovit în cap...

Vestea este întîmpinată de o tăcere uluită. Yamo își recapătă cu greu răsuflarea. Cu toții am fost cuprinși de o ciudată stare de neliniște ca și cum ne-am simți complici la fapta sa. Yamo urmează :

— Tovarășii săi l-au ridicat și l-au dus într-o colibă. Nu murise încă... M-am dus lîngă ai mei. Se apropia noaptea. De o parte ei, de cealaltă, noi. Ne-am pîndit unii pe ceilalți pînă dimineață. A fost o încercare grea... Au venit, pe ascuns, să ne vadă alți brazilieni, cu care eram în relații bune. Ne-au prevenit : „Trebuie să plecați, vă vor omorî... Dacă se pornesc, nu se vor mai opri, vor măcelări și femeile și copiii voștri, e mai bine ca toți bărbații să

plece pentru un timp". Tukano, Lipo-Lipo și cu mine am fugit în pădure, luînd cu noi doar pușile. Văzînd că nu mai sîntem acolo, brazilienii au crezut că lucrăm la terminarea unor luntre mici, pe celălalt mal al rîului. Femeile ne-au povestit ce a urmat. S-au adunat mai mulți și au plecat cu armele să ne ucidă. Cum nu ne-au găsit, s-au întors în sat furioși...

Glasul i se înecă :

— A fost foarte greu pentru femei... La fel și pentru copii, care au văzut ce se întîmplă...

Chiar dacă nu o spune, putem ghici că au fost cel puțin lovite cu sălbăticie.

— Timp de cîteva zile brazilienii au plecat mereu în pădure în căutarea noastră. Și atunci femeile s-au hotărît să fugă. Au îngrămădit tot ce s-a putut pune în cele trei luntre ale satului. Dar, înainte de a apuca să plece, brazilienii s-au întors. Au aruncat pe pămînt tot ce se găsea în bărci, au nimicit totul, au călcat în picioare pesmeții de manioc și i-au aruncat în rîu. După aceea au plecat luînd cu ei toate luntrele bune. Nu a mai rămas decît una foarte grea, pe care o tîrîseră departe de mal pentru ca femeile să nu o poată folosi.

Pentru prima oară intervine și soția lui Yamo :

— Au vrut s-o omoare pe Kiwa. A sărit între fiica ei și un brazilian care o bătea. Omul a doborît-o la pămînt cu o ploaie de lovituri. Era pornit, și-a luat pușca, a încărcat-o și a îndreptat arma asupra Kiwei și a fiicei sale. A apărut atunci un alt brazilian, unul dintre cei care erau în relații bune cu noi și a izbutit să împiedice măcelul. În cele din urmă au plecat lăsîndu-ne singure...

Mă gîndesc cîtă energie, curaj și voință le-au trebuit acestor cîteva femei pentru a ajunge pînă la indienii wa-

yapi... Soţia lui Yamo povesteşte cum au fost nevoite să tragă piroga cea grea, centimetru cu centimentru, pînă la malul rîului. Au pus umărul şi copiii, chiar şi cei mici. Dar barca nu era destul de încăpătoare. Au cîrpit, de bine de rău, o luntre veche ce nu mai era folosită. Călătoria a durat zile întregi. Kiwa şi fiica ei au asigurat supravieţuirea grupului, vînînd cîteva iguane şi pescuind. Noaptea înălţau adăposturi cum se nimerea. Pe Mapaony se aflau şi alţi vînători de blănuri de jaguar. Ştiind lucrul acesta şi fiindu-le frică să-i întîlnească trebuiseră să facă un ocol uriaş. La rîndul lor Lipo-Lipo, Tukano şi Yamo au străbătut pe uscat distanţa dintre Jari şi rîul Kouc. Seara se căţărau în arborii kumu pentru a dormi feriţi de atacurile animalelor... S-au întîlnit cu soţiile lor atunci cînd nu mai erau departe de primele sate indiene de pe Oyapock.

În timpul scurt petrecut în imediata apropiere a micului post administrativ Camopi, două întîmplări aveau să marcheze viaţa cetei lor. Aflînd că Lipo-Lipo avea un revolver, jandarmul i-a scotocit prin lucruri şi i l-a luat, spunîndu-i că pe teritoriul francez nu-i este îngăduit să-l poarte. Firește că indianul nu a putut pricepe una ca asta. Şi-l procurase în mod legal, în schimbul muncii sale. Pentru el asta însemna pur şi simplu un furt. (Mai tîrziu am intervenit pe lîngă administraţia din Cayenne care a acceptat să-l despăgubească, trimiţîndu-i suma de o sută de franci). A doua întîmplare i-a zdruncinat şi mai mult. Pe Oyapockul de Sus schimbaseră coroane de pene pe un cîine de vînătoare. Animalul nu se obişnuise încă cu ei şi foarte uşor devenea agresiv. Din această cauză l-au legat de stîlpul unei colibe. Unul dintre copiii lor s-a apropiat din imprudenţă şi a fost muşcat. Întîmplarea a ajuns şi la urechea jandarmului. Debarcă în sat şi cu un glonţ de

revolver împuşcă animalul chiar sub ochii lor. Pentru ei, care fugiseră de brutalităţile brazilienilor căutînd pe Itany o atmosferă mai puţin duşmănoasă, începutul nu era prea promiţător...

După două săptămîni au ajuns la drumul indienilor emerillon.

— Urmarea o cunoşti, îmi spune Kutaka, întorcîndu-se spre mine.

PRINCIPATUL WAYANA

În 1972 am adunat, în sfîrșit, destule materiale pentru a putea trece la construirea infirmeriei. Am început plantarea stîlpilor împreună cu cîțiva bărbați din sat. Lucrăm de cîteva ceasuri cînd sîntem întrerupți de zgomotul unui motor. Recunosc luntrea subprefecturii. Își face apariția un om mărunt și slab, de vreo cincizeci de ani, însoțit de un detașament de soldați.

— Bună ziua, sînt noul subprefect... Drumul pînă aici sus este foarte frumos, sînt o mulțime de praguri...

Îi răspund pe același ton :

— Bună ziua, sînt André Cognat. Frumoasă zi astăzi, ați avut noroc...

Pentru moment nu rostim nimic compromițător.

— Știu că sînteți de puțin timp la Saint-Laurent, faptul că ați venit în ținutul wayana atît de curînd nu poate decît să-mi dea speranțe...

— Da, și nădăjduiesc să fac mai mult decît predecesorul meu.

Îmi exprim mulțumirea. Adaugă :

— La Tumuc-Humac s-a făcut o misiune oficială, voi căuta și eu să mă duc pînă acolo și am de gînd să mai întemeiez una, pe drumul indienilor emerillon.

Îl privesc uluit. Doar nu a făcut această deplasare numai pentru a-mi spune asemenea nerozii. De cînd sînt aici ar trebui să fiu imun în privința administrației, totuși se mai întîmplă să mă mir.

— Nu credeți că ar fi lucruri mai urgente ce trebuie făcute aici, la fața locului ? Pe înălțimile de la Tumuc-Humac și pe drumul indienilor emerillon nu mai trăiește nici suflet de om ! De nu mai știu cînd am cerut unele credite sau ceva materiale pentru a construi un dispensar ca în felul acesta medicul din Maripassoula să dispună de un instrument de lucru satisfăcător atunci cînd vine pe Itany și pentru ca noi înșine să putem fi îngrijiți în condiții bune.

— Da, dar subprefectura nu dispune de credite.

— Și pentru a vă duce la Tumuc-Humac și pe drumul indienilor emerillon de ce credite dispuneți ? Cu ce plătiți luntrașii ? Cu ce plătiți benzina ? Doar pentru a urca dela Saint-Laurent pînă aici trebuiesc patru pînă la șase sute de litri !

Cu asta i-am închis gura și schimbă vorba.

— Avem de gînd să înnoptăm în sat. Mi-ați putea arăta unde să ne întindem hamacurile ?

După o jumătate de oră subprefectul, în costum de baie, vine să mă vadă.

— Ce faceți aici ?

— Plantăm stîlpii infirmeriei de care tocmai v-am vorbit.

— Ah, bine...

Cum încerc să reiau discuția despre credite se folosește de un pretext oarecare pentru a se duce la comandantul brigăzii. În timpul dimineții, soldații au plecat și-au tăiat un trunchi mare și strîmb, de vreo șapte-opt metri. Îl ridică cu de la sine putere în mijlocul satului. După ce fixează o sfoară leagă de ea drapelul. Subprefectul își face din nou apariția în ținută oficială. În momentul înălțării drapelului se uită de cîteva ori în direcția mea. Oamenii din sat se țin deoparte în grupuri mici și privesc destul

de înveseliți acest petec de „camisa“ * care este înălțat la capătul unui băț.

La sfîrșitul acestui mic ritual, subprefectul schimbă cîteva cuvinte cu doi gradați apoi se îndepărtează. Ofițerii se apropie de mine.

— Credeam că veți asista la ceremonia ridicării drapelului.

— Sînt ocupat cu construirea unei infirmerii, ceea ce mi se pare cel puțin tot atît de important ca a sta în poziție de drepți în fața steagului.

— Da, dar de fapt sînteți singurul francez de pe aici, era bine, și important, măcar în ochii indienilor wayana, să fi asistat la ceremonie.

— Sînt mai puțin convins decît dumneavoastră de această importanță. Ceea ce mi s-ar părea mie mai folositor decît prezența aceasta nițeluș folclorică a drapelului, ar fi un sprijin temeinic și eficace din parte administrației.

— Considerați aceasta drept folclor ?

— La fel cum și dumneavoastră considerați drept folclor tot ce este în legătură cu indienii wayana, ceremoniile, calimbeurile și obiceiurile lor...

A doua zi are loc coborîrea drapelului. Este înlocuit cu un altul, mai mic. Operația aceasta odată încheiată, subprefectul și ofițerii se duc la Malavate și stau de vorbă cu el, însoțindu-și cuvintele cu gesturi largi și arătîndu-mă de cîteva ori cu degetul.

În clipa plecării recruții se apropie de mine. Aud cum unul dintre gradați le spune printre dinți :

— Vă interzic să mergeți să-l salutați pe André Cognat !

---

* Camisa : bucată de stofă (n. a.).

Neţinînd seamă de aceasta îşi iau rămas bun de la mine :

— Sîntem încîntaţi că am urcat pînă aici, sîntem încîntaţi că v-am cunoscut.

Unul dintre ei adaugă cu glas scăzut, arătînd cu capul către ofiţeri :

— Nu trebuie să-i luaţi în seamă.

După ce i-a strîns mîna lui Malavate şi celor cîţiva din jurul său, subprefectul se duce drept la luntre...

În aceiaşi zi, după ce mă încredinţez că stîlpii infirmeriei sînt bine fixaţi în pămînt, mă duc să vorbesc cu tatăl meu.

— Papak, drapelul ţi-a fost încredinţat chiar ţie ?

— Da, este aşa cum spui.

— Ascultă, îl voi coborî şi ţi-l voi da. Îl vei pune la fundul unui geamantan, cel mai potrivit loc pentru a fi păstrat. Iar coarda, o pui deoparte, sau o foloseşti pentru a-ţi întinde hamacul.

— Dar subprefectul, jandarmul şi militarii mi-au spus...

— De acord, dar nu ei au construit satul şi nu văd de ce ne-ar obliga să avem drapelul aici, cînd nu au făcut nimic pentru indienii wayana.

Zis şi făcut, cobor drapelul, înfăşor sfoara şi le duc pe toate tatălui meu..

După cîteva luni, schelăria este gata. La poalele construcţiei sînt îngrămădite cinci mii de foi de şindrilă pe care le-am cumpărat de la Maripassoula, saci cu ciment şi diferite alte materiale.

Satul este aproape pustiu. Mîine are loc la Pidima un dans kalau, iar cei mai mulţi dintre locuitori au şi plecat. Nerăbdător să isprăvesc, m-am hotărît să nu urc pînă acolo decît abia în ziua sărbătorii.

Pe cînd bat în cuie scîndurile acoperișului văd sosind barca jandarmeriei. Recunosc pe șeful de post și pe subprefect. Coboară pe plajă discutînd îndelung. Între timp luntrașii au venit să ne salute. Cei doi părăsesc în cele din urmă debarcaderul și se duc să se scalde printre stîncile din amonte. Va mai trece cel puțin încă o oră înainte de a se hotărî să vină la noi.

— Domnule Cognat, aș vrea să vă vorbesc. Se poate ?

— Da, desigur...

Bat ultimele cuie în șindrila pe care o țin în mînă și cobor.

— Credeam că mă veți întîmpina la debarcader !

— Îmi pare rău, dar eu gîndeam exact invers.

— Nu știu dacă vă dați bine seama că vorbiți subprefectului, adică reprezentantului guvernului.

— Desigur că sînteți subprefectul, dar ați uitat poate că la prima dumneavoastră vizită am venit să vă întîmpin, iar dumneavoastră ați plecat ca un răufăcător.

Tresare. Jandarmul este lîngă el, țeapăn, aproape în poziție de drepți. Adaug :

— E adevărat că ne-am cam înțepat, dar pentru atîta lucru nu trebuia să plecați fără un cuvînt de rămas bun.

Șovăie cîteva momente, apoi îmi spune :

— Nu am venit aici să reîncepem discuțiile noastre ci, dimpotrivă, voiam să vă vorbesc, să vedem ce poate fi făcut pentru indienii wayana.

— Dacă doriți să vorbim doar în interesul lor, sînt de acord.

— Iată, sînt de părere că în primul rînd este neapărat necesar să fie școlarizați.

— ...

— Trebuie neapărat școlarizați. Aveți aici o școală care se află într-o stare foarte proastă. (Pe vremea cînd ne

preocupa proiectul satului din amonte de pragurile de pe Itany, începusem s-o demontăm și, apoi, decît s-o reparăm, ne-am gîndit să construim una nouă, mai mare). În cazul acesta ar fi bine ca, în același fel în care construiți infirmeria, să faceți o școală și o mică locuință. Cînd totul va fi gata, vă vom trimite și un învățător.

— Vă dați seama ce-mi cereți ? Doriți să realizez aceste două construcții pe cheltuiala mea — deoarece nu aveți credite — pentru ca apoi să puteți parașuta pe cineva, un oarecare din administrație ori din Educația Națională, care vine să facă treaba pe care poate „dumneavoastră" o socotiți potrivită, dar care va fi cu totul opusă interesului locuitorilor. În ce mă privește, gîndesc că indienii wayana înșiși trebuie să-și țină în mînă destinul. Ați numit „căpitani", dar îi considerați drept paiațe. Poate ar fi mai bine să începeți prin a le cere, în mod serios, părerea. De ce discutați cu mine, duceți-vă să discutați cu ei, doar e vorba de ei, nu ?

— Și cum vreți să le vorbesc ?

— Faceți cum știți, nu ei au venit să vă caute !... Aici foarte curînd un wayana va fi cel care îi va învăța pe copii să citească și să scrie, iar sarcina infirmeriei va fi preluată, de asemenea, de un wayana !

— Cred totuși că nu aveți de gînd să cereți independență pentru wayana.

— Vreau să le fie recunoscute unele drepturi. Întotdeauna, totul a fost hotărît în spatele lor. Nimic nu-i protejează, nici un statut juridic, nimic. Sînt complet la cheremul administrației, adică al unor oameni ca dumneavoastră !

— Vorbiți subprefectului !

— Puțin îmi pasă ! Singurii care mă interesează sînt indienii wayana, atîta tot !

Face gestul de a pleca, apoi se răzgîndeşte. Îmi aruncă pe un ton ce se vrea jignitor :

— Nu înaintează prea repede construcţia infirmeriei dumneavoastră !

— Sînt primul care s-o regret, dar nu dumneavoastră sînteţi cel care a tăiat cincisprezece piloni în pădure şi nici cel care i-a cărat pînă în sat. Dumneavoastră aţi cumpărat cei cincizeci de căpriori ? Dar cele cinci mii de foi de şindrilă ? Dumneavoastră le-aţi urcat pe schelărie ?...

Scos din fire face stînga-împrejur aproape ca la regulament, merge cîţiva paşi dar se întoarce şi, privindu-mă încruntat, mă ia la rost :

— Atunci cînd am părăsit ultima dată satul am lăsat un drapel pe catarg, nu-l văd.

— Venind aici, jandarmeria a întocmit mai multe rapoarte, aşa că ştiaţi prea bine ce este cu el. (Jandarmul pare foarte surprins că sînt la curent). Au mai fost şi unele telegrame expediate la Saint-Laurent. Ba chiar s-a spus că l-aş fi pus pe foc ! Eu l-am coborît, dar nu l-am ars, l-am înmînat lui Malavate căruia i l-aţi încredinţat. Este la loc sigur, într-un geamantan. Atunci cînd drapelul nu va însemna doar o faţadă, vom mai vedea !

— Dacă e aşa, voi trimite oameni care să-l înalţe din nou deasupra satului !

— Dacă asta vă amuză, nu aveţi decît să-i trimiteţi...

Pleacă furios, urmat de şeful de post. Se întoarce pentru ultima dată, adresîndu-se luntraşilor :

— Haideţi, pornim !

Nu este pentru prima oară cînd administraţia vrea ca drapelul să fluture deasupra satului Antecume Pata.

Cu doi ani în urmă, însuşi prefectul urcase în ţinutul wayana, poposind în sat. Era însoţit de directorul său de

cabinet, subprefectul, secretarul general, comandantul jandarmeriei și comandantul forțelor armate din Guiana.

Îmi amintesc că la sosire întrebasę pe subprefect care era programul prevăzut pentru vizita la Antecume Pata. De aici se putea lesne ghici ce avea să urmeze. Neștiind ce să răspundă, funcționarul mi se adresase, în desperare de cauză :

— Contez pe dumneavoastră să arătați domnului prefect ceea ce l-ar putea interesa.

— De acord.

Prezint pe cele două căpetenii de clan, Moloko și Malavate, și prind prilejul pentru a încerca să explic principalele probleme care se pun aici, mai ales pe plan sanitar.

— Ar fi un lucru bun dacă am putea obține un sprijin din partea administrației, pentru construirea unui mic dispensar.

Mă ascultă cu gîndul aiurea :

— Da, da, într-adevăr, ar fi interesant...

Subprefectul își amintește atunci că are de împărțit daruri din partea superiorului său ierarhic. Scoate dintr-un sac : trei pachete cu cartușe, vreo două sute de grame de bomboane și două pachete cu biscuiți de război.

Cu cea mai mare seriozitate mă întorc către prefect :

— În numele întregului sat vă mulțumesc pentru aceste minunate daruri care fără îndoială vor rămîne în amintirea indienilor wayana...

— Nu ați fost uitat, am și pentru dumneavoastră un dar.

— Sînt din ce în ce mai mișcat de aceste atenții. Este prima dată cînd administrația are atîta grijă de Antecume Pata și în mod sigur prima dată cînd se gîndește la mine.

Scoate două mici fanioane tricolore și mi le întinde.

— Le veți putea pune pe luntre atunci cînd veți coborî pe fluviu către Maripassoula.

După ce a trecut și acest al doilea moment de emoție mă adresez prefectului :

— Știți, vă mulțumesc foarte mult, dar în privința fanioanelor este cam tîrziu...

— Cum așa ?

— Pur și simplu pentru că, încă de azi dimineață, caut o emblemă pentru Antecume Pata și cred că tocmai am găsit-o.

Toți oficialii sînt adunați și ascultă fără să bănuiască ceva.

— Iată, mă gîndesc să cumpăr stofă de diferite culori. O bucată mare verde drept fond. Verde, pentru că este culoarea pădurii și, de asemenea cea a speranței, pentru a arăta că indienii wayana speră și acum că vor veni zile mai bune în relațiile cu administrația.

Prefectul înmărmurește. Pare că se întreabă pentru ce a venit aici.

— Pe fondul verde vor fi trei cercuri. În mijloc un cerc mai roșu, într-o parte un cerc negru, în cealaltă unul alb. Cel roșu simbolizează, firește, pe wayana, deci pe cei de aici ; cel negru pe boni, iar cel alb pe francezi. Toate acestea pentru a arăta că indienii sînt la ei acasă și întrețin relații de prietenie atît cu albii cît și cu negrii.

Oare sînt serios, sau îmi bat joc de ei ? Toată lumea pare stînjenită. În cele din urmă, cineva îmi spune, la fel cum mi-a spus astăzi subprefectul :

— Cred, totuși, că nu vă gîndiți la o independență a indienilor wayana !

— În fond de ce nu ? Știți, aici ne aflăm la confluența dintre Itany și Marouini. O regiune pe care Surinamul ar dori să și-o alipească. Pe harta lor au desemnat-o drept „zonă contestată". Și atunci noi, indienii wayana de pe Itany, acaparăm bucata aceasta de pămînt și alcătuim Principatul Wayana. „Marele Bărbat" Twenke devine prințul indienilor din acest principat.

Subprefectul îmi face semne disperate să mă opresc. Îi trage pe toți din grup după el :

— Veniți, le spune, aș vrea să vă arăt și alte puncte interesante ale satului.

La plecare, prefectul vine să mă salute :

— Am fost foarte mulțumit de această vizită și mi-am notat cu atenție unele din preocupările dumneavoastră, mai ales cele privitoare la infirmerie. În curînd veți primi vești de la mine.

După zece zile trage la debarcader luntrea șefului de post din Maripassoula.

— Am sarcina să vă predau o scrisoare și un mic colet din partea subprefecturii.

— Hotărît lucru, în ultima vreme ocîrmuirea se gîndește mult la mine.

Deschid scrisoarea.

„Dragă domnule, în urma vizitei oficiale a prefectului de Guiana, am onoarea să vă trimit, în pachetul alăturat, un drapel tricolor pe care veți binevoi a-l ridica pe un catarg mare în centrul satului.
Cu cele mai distinse salutări..."

ACEL OM

Sînt în coliba mea ocupat cu trasarea pentru O.R.S.T.O.M. a unor grafice cu variațiile nivelului apelor lui Itany, cînd aud că cineva urcă cele cîteva trepte. Scîndurile trosnesc. În tocul ușii apare silueta destul de greoaie a lui Kiwa.

— Kami (copile), trebuie să-ți vorbesc.

— Ce ai să-mi spui ?

— Mă voi întoarce cîteva zile la Aloike. Mă tem că, în lipsa mea, mi se va scotoci prin lucruri, prăpădindu-mi-le pe toate. Poți să le păstrezi ?

La fel ca toată lumea, cunosc și eu legenda care învăluie cufărul cel mare al văduvei vraciului. Nu am puterea s-o refuz, dar încuviințarea mea nu sună prea încurajator. Se mulțumește și cu atîta. Ceva mai tîrziu se întoarce împreună cu fiica ei, ducînd o povară grea. După ce cară cîteva valijoare, aduc faimosul cufăr pe care îl așază împreună cu celelalte lucruri într-o cămăruță ce poate fi închisă.

Abia a plecat, că Malavate și Pontsitpe vin sus la mine.

— De ce ai acceptat ? Doar știi că înăuntru sînt osemintele vraciului.

Nici lui Moloko nu i-a scăpat mișcarea. Ni se alătură.

— Trebuia să refuzi, trebuia să le fi spus să părăsească satul și să-și ia cufărul cu ele.

— De ce n-ai făcut-o tu ? Ești o căpetenie, un șaman. Ba, mai mult, ești înrudit cu ele, pentru tine ar fi fost mai ușor decît pentru mine !...

Cum nu prea ştie ce să răspundă, Moloko adaugă, ca pentru a se liniști singur :

— Noroc că se găseşte într-un loc închis, duhul va rămîne încuiat în încăpere...

Pentru moment, toate acestea nu mă neliniştesc prea mult. Sînt preocupat de altceva. Observînd traiul pe care îl duce Alasawani, am căpătat siguranţa că nu are nici o afecţiune pentru soţ, în ciuda celor doi copii pe care i-a făcut cu el. În ceea ce îl priveşte, acesta se poartă atît de dur cu ea încît şi-a atras antipatia tuturor. Între timp au avut loc cîteva sărbători, la care Alasawani a apărut în toată strălucirea frumuseţii sale. Sînt din ce în ce mai nebun după ea.

Într-o zi, în care nu se simte bine, mă duc s-o îngrijesc. Folosind prilejul că soţul ei s-a depărtat, îmi mărturiseşte că ameninţă s-o părăsească, să plece împreună cu tatăl său, pentru a trăi pe Palomeu.

— Acolo îşi va lua altă soţie.

Nu aştept să-mi spună mai mult pentru a-i vorbi de dorinţa mea de a mă însura cu ea dacă rămîne singură. Nu-mi răspunde nimic mulţumindu-se să zîmbească. Va rămîne culcată în hamac timp de o săptămînă, fiind bolnavă. Se plînge de dureri de stomac. Soţului puţin îi pasă.

Într-o noapte şi-a încercat norocul pe lîngă Aikanalu. Fiica lui Moloko nu a făcut din aceasta un secret.

— Fă-mi loc în hamacul tău, îi spune.

— Nu, eşti însurat.

— Asta nu ar fi o piedică.

— Da, dar soţia ta nu-i vreo bunică, e femeie tînără !

Stăruise mult dar ea nu a cedat. În ţinutul wayana asemenea lucru se întîmplă destul de rar.

Plănuiam să defrişez o mică plantaţie în marginea satului. Trei bărbaţi mi-au propus să mă ajute, în schimbul

unor materiale. Printre ei și soțul lui Alasawani. La terminarea lucrărilor îi înmînez, așa cum el însuși ceruse, o oală uriașă din fontă pentru fiert cachiri.

— Știi ce zice lumea ? îmi spune Malavate, la cîtva timp după aceea.

— Spune-mi.

— Că i-ai făgăduit o oală lui Alasawani, deoarece ești iubitul ei.

— Cine spune asta ?

— Socrul ei. Zice că de asta i-ai dat o oală fiului său.

Plin de mînie mă duc la el. Omul este așezat lîngă foc.

— Se pare că spui la toată lumea că am dat o oală fiului tău pentru că sînt iubitul soției lui !... Uiți că mi-a cerut-o chiar el ! Pentru a-ți dovedi că toate acestea sînt neadevăruri îi voi lua oala înapoi și îl voi plăti cu bani. Zi-mi chiar tu cam cît face munca lui !

Neagă că ar fi scornit asemenea zvonuri. Îi dau trei sute de franci și mă duc să iau oala înapoi.

După trei sau patru zile, la căderea întunericului, aud glasuri certîndu-se violent. Recunosc vocea lui Alasawani.

— Nu mai vreau să rămîn cu el. Nu mai vreau să am a face cu un bărbat atît de rău !

Idiu ia partea fiicei sale. Se îndreaptă către coliba socrilor, pentru a le spune tot ce o apasă pe suflet de ani de zile.

— Fiul tău nu o iubește pe fiica mea, țipă ea, adresîndu-se soacrei. O bate, m-am săturat. Prea de mult timp se întîmplă asta.

Înșiră ce le reproșează. Mînia o cuprinde tot mai tare, pe măsură ce-și amintește. Nu a uitat nimic, toată pica adunată i se descătușează.

— O faceți să sufere pe fata mea, o înjurați !

Adresîndu-se mai ales socrului, adaugă scoasă din fire :

— Și apoi, ai spus atîtea minciuni încît Antecume a luat înapoi de la fiul tău oala pe care i-o dăduse ! Ești rău de gură ! Nu vă mai las fata, o țin la mine !

Întreg satul trage cu urechea. În penumbră, siluete se strecoară mai aprope pentru a nu scăpa nici o vorbă. Cu toate că bărbatul răspunde cu violență, de mai multe ori, neștiind ce să-i spună lui Idiu se bîlbîie ne mai găsindu-și cuvintele, ceea ce-i sporește furia. Cum sînt direct amestecat, iar evocările mamei lui Alasawani despre felul în care a fost tratată fiica ei nu fac decît să-mi aţiţe mînia, mă arunc în învălmășeală.

— Povestești la toată lumea că sînt iubitul norei tale, dar m-ai văzut cu ochii tăi în hamacul ei ? Poți să numești un singur wayana care m-a văzut cu ea ? Și, atunci, de ce bîrfești întruna ? Încă de pe vremea cînd trăiați în satul lui Epoya vă petreceați timpul cu intrigile !

Înainte ca lucrurile să se învenineze prea tare, Asaukili vine să ne despartă. Fiecare se întoarce la coliba sa, dar continuă să-și golească inima în gura mare, pînă noaptea tîrziu. După ce calmul a revenit cît de cît, multă vreme va mai fi auzită Idiu ocărînd oamenii aceștia care se poartă atît de rău cu fiica ei.

Alasawani rămîne sub acoperișul colibei lui Idiu timp de o săptămînă. Nici nu mai vrea să audă de soțul ei. Cu toate că mama ei o sprijină, bunica Ikakane intervine cu greutatea cuvîntului ei de bătrînă ca Alasawani să-și reia locul obișnuit alături de soțul și fiicele ei. După ce rezistă mai multe zile, Alasawani se resemnează, cu moartea în suflet.

— Bine, dar tu ai vrut-o ! Să nu spui nimic dacă mă va bate de față cu tine ! Nu vei putea spune nimic deoarece tu ești cea care stărui să mă întorc la el.

La rugămintea fratelui ei, Kapaloike, care vrea să-și dea singur seama despre zvonurile ce circulă pe seama sorei sale, Alasawani și soțul ei coboară fluviul, ducîndu-se să locuiască la Anapaike.

Plecarea ei mă lasă descumpănit. În sinea mea nădăjduisem că despărțirea va fi definitivă. Știam că Idiu dorea și ea asta și că nimic nu o mai lega pe Alasawani de bărbatul ei. Dar îmi făcusem socotelile fără să țin seama de bunică

Evitam cu grijă orice legătură cu familia socrilor. Spiritele s-au mai calmat, dar asupra satului plutește o atmosferă apăsătoare. Astfel încît nu mică mi-a fost mirarea văzînd într-o dimineață apropiindu-se „omul acela" de mine, cu o tigvă în mînă, pe care mi-o întinde. Refuz să beau.

— După cele întîmplate ce rost mai are să-mi oferi de băut.

Stăruie.

— Ascultă, mai bine să rupem orice relație, pentru a evita certurile.

— Ba da, bea, uită ce s-a întîmplat.

A refuza este o jignire gravă. Omul din fața mea pare amărît și totodată nemulțumit. Cum nu mă hotărăsc, cineva din familia mea îmi face semn să accept. Împotriva voinței, beau lichidul făcut din banane fără să-l împart cu cei doi sau trei inși care se află alături de mine. Fără o vorbă, bărbatul plecă înapoi către coliba sa.

După cîtva timp Malavate și Pontsitpe îmi oferă o mîncare din pește koumarou. Abia am început să mănînc că mă opresc

— Maka ! Am isprăvit.

Ştiind cît îmi place acest peşte, părinţii mei rămîn surprinşi.

— Ce-i asta, mai mănîncă !

— Nu, ajunge.

Mă ridic şi mă îndrept grăbit către rîu, pentru a vomita. Începînd din ziua aceea mi-a fost din ce în ce mai greu să înghit orice o fi. După cîteva înghiţituri, plecam să-mi spăl mîinile şi aruncam în rîu tot ceea ce mîncasem. Seara, după cină, mă duceam cu regularitate mai sus de sat pentru a face citirile pe scala de nivel pentru O.R.S.T.O.M. Pe drumul acesta scurt eram cuprins, în mai multe rînduri, de vărsături.

Fratele meu Asaukili, pe care începusem să-l cunosc mai bine şi pe care îl îndrăgisem, mă poftea adesea să împart masa cu el.

— Vino să mîncăm...

Ca pentru a-mi preveni răspunsul, adăuga aproape imediat :

— Dar desigur că nu ţi-e foame.

Uneori acceptam totuşi invitaţia şi mă sileam să înghit o bucăţică de pesmet cu puţin peşte. Abia terminam de mîncat că mă şi ridicam.

— Maka ! Mă duc să mă spăl pe mîini.

— Zi mai bine că te duci să verşi...

Chiar la începutul acestei perioade mă opresc într-o bună zi la „Marele Bărbat" Twenke. Vine să-mi ureze bun sosit.

— Copile, (Twenke este unul din fraţii lui Malavate) mi-ar place să isprăveşti tu coliba începută de ginerele meu Aiwe. Cum femeia mea nu face hamacuri, nu îţi voi putea da nimic în schimb. Dar, oricum, eşti fiul meu...

Cu toate că profită puțin de situație, ceea ce e aproape firesc, mă învoiesc.

— Avem lemnul, va trebui să așezi pardoseala și parapetul...

În fiecare dimineață, foarte devreme, părăsesc Antecume Pata împreună cu Yoiwet și ne întoarcem abia seara tîrziu.

Yoiwet, care acum trebuie să aibă vreo cincisprezece ani, s-a îndrăgostit de o fată de treisprezece ori patrusprezece ani. În timp ce lucrez alături de Amai-Poti sau Aiwe, rămîn amîndoi unul lîngă celălalt, îmbrățișați în hamac și își șoptesc vorbe dulci cît e ziua de mare. Din cînd în cînd pleacă înspre rîu sau în pădure. Cînd Yoiwet se întoarce, Twenke îl strigă :

— Ce-ai făcut ?

— Am fost să mă scald.

— Dar nu singur.

Și spune numele fetei.

— Nu, doar știi, sînt urît, femeile nu mă iubesc...

— Ba dimpotrivă, ești foarte frumos, nu ești ca mine, bătrîn. Ești favoritul femeilor pentru că ești dulce, dulce precum băutura aceea pe care o găsești la Entoucas.

— Ce băutură ?

— O băutură roșie.

— Limonadă ?

— Nu, de unde... E în sticle mari, e roșie, se toarnă puțin într-un pahar cu multă apă.

— Grenadină ?

— Da, asta e ! Grenadină. Ești dulce ca grenadina, de aceea ești favoritul femeilor !

Și astfel Yoiwet s-a ales cu o nouă poreclă. În sat nu auzi decît „Grenadină", aici, „Grenadină", dincolo...

Aveam din ce în ce mai puțină poftă de mîncare și în continuare stomacul nu primea decît jumătate din ce înghițeam. Destul de ciudat, suportam aceasta fără a-mi face griji. Ceva în mine mă împiedica să gîndesc la starea mea, să-mi dau seama de gravitatea ei. Fără s-o formulez limpede, puneam pierderea poftei de mîncare pe seama absenței lui Alasawani. În schimb, fratele Asaukili și părinții mei începeau să-și facă gînduri.

— Trebuie să te lași îngrijit de cumnatul meu, îmi repeta întruna Malavate.

— Nu-i nimic, nu mi-e foame, îmi va trece.

Mi se mai întîmpla să cred că mi-e foame atunci cînd vedeam mîncarea dar, abia ronțăiam puțin biscuit ori vînat, că îmi și pierea pofta.

Invocînd un pretext oarecare, tatăl meu l-a chemat pe Pleike.

— Tot e aici, nu scăpa prilejul și lasă-te îngrijit.

— Poate mai tîrziu, dar acum nu am chef.

Stăruie fără să izbutească să mă convingă. Le repet întruna că nu sînt bolnav, că nu mi-e foame, atîta tot.

Tata are necazuri cu ochii, iar mama are destul de des dureri ba ici, ba colo. În seara aceasta Pleike face o ședință de tămăduire pentru amîndoi.

Cîteva zile mai tîrziu trec prin apropierea colibei părinților mei care tocmai stau la masă.

— Haide, vino să guști ceva.

Pentru a le face plăcere înghit o fărîmă de pesmet muiat în sos. Abia am timp să mă ridic și să mă reped să vomit lîngă colibă. Malavate și Pontsitpe dau năvală. Observaseră un fel de sînge închis la culoare...

— De data asta trebuie neapărat să te lași îngrijit, nu o mai poți duce așa !

Caută să mă neliniștească, să-mi stîrnească o hotărîre salvatoare, dar mă încăpățînez să neg evidența. Mă culc în hamac dar, pentru prima oară de cînd au început vărsăturile, mă simt deodată teribil de obosit. A doua zi vine Malavate să mă vadă.

— Știi, ești cu siguranță bolnav. S-ar putea să te fi otrăvit cineva...

Bănuiesc că tatăl meu a fost să-l consulte în privința mea pe Moloko ori pe Pleike.

— Încearcă să-ți amintești... Nu cumva ai băut doar tu singur, dintr-o băutură ce ți-a fost oferită ?... Știi, și pe mine au încercat să mă otrăvească... Sînt unii care poate îți poartă pică pentru că ești fiul meu, ori din alte pricini...

— Nu, nu-mi amintesc. Întotdeauna am mîncat împreună cu alții...

Nu știu de ce, dar nu mă gîndesc deloc la băutura pe care mi-o oferise socrul lui Alasawani. Mai tîrziu, anumite persoane aveau să-mi amintească de faptul acesta.

Ceea ce îmi mai face plăcere, la care încă mai poftesc, este să beau puțină cafea și să ronțăi cîte unul din biscuiții sărați ce se găsesc în prăvălia din Entoucas. Dar imediat după ce am golit ceașca și am mîncat biscuitul mă duc să vomit peste parapet.

Într-o bună zi, unchiul meu Paliminon trecu pe lîngă unul dintre locurile unde obișnuiesc să vomit, alături de colibă. Îl cheamă pe Malavate :

— Privește, iarba e complet arsă !

Alături este un sac cu erbicid cumpărat la Cayenne. Pentru ei nu mai există nici o îndoială.

— Din asta ai mîncat, fără doar și poate că cineva ți-a pus în băutură ori în mîncare !

Probabil că nu par prea convins.

— Ba da, ba da, vino să vezi !

Îmi arată mai multe locuri unde iarba este arsă. Chiar acolo unde vomitasem.

Poate datorită propriei lor spaime îmi dau, în sfîrșit, seama de gravitatea stării mele. Malavate insistă :

— Trebuie neapărat să fii îngrijit !...

ÎN MÎINILE ŞAMANILOR

S-a lăsat noaptea. Dincolo, sub tukusipan, coliba din frunze a şi fost înălţată. Mă simt foarte rău. De cîteva ceasuri stau întins în hamac, lipsit de putere. Am aflat de la Yoiwet că Alasawani a sosit în cursul după-amiezii, soţul ei fiind plecat pe rîu în sus, să-şi vadă părinţii...

— Copile, acum trebuie să vii.

Malavate mă sprijină să umblu. Pînă la tukusipan sînt vreo treizeci sau patruzeci de metri, dar îmi este foarte greu să-i străbat şi pe aceştia. Mă simt niţeluş nervos. Pe cînd mă apropii încep să tremur.

— Daţi-i un kololo !

Pentru şedinţa de astăzi mă are în grijă Paliminon. Cu el va dialoga vraciul pentru a-şi face o primă impresie despre boală. Moloko a sosit încă dinainte.

— Grăbeşte-te, du-l repede înăuntru, va muri cu siguranţă.

Este întins un hamac sub acoperişul colibei şi sînt ajutat să mă aşez în el. Moloko supraveghează pentru a fi aşezat cum trebuie. Pare foarte calm. Curînd rămîn singur cu el.

Tremurăturile mă cuprind din nou din ce în ce mai tare. Mă revăd pe stînca de pe Oyapock, scuturat precum o paiaţă şi neizbutind să mă mai stăpînesc.

— Îngrijeşte-l bine, îi spune Paliminon, e nepotul meu !

— Da, trebuie să se vindece, doar e fiul nostru, adaugă Malavate și Pontsitpe.

— Nu vrem să moară, geme Malikapte, ne-a dăruit mărgele și multe alte lucruri, trebuie să-ți dai osteneală.

Moloko, așezat pe un kololo, suflă înaintea sa fumul țigării și scoate un mic zgomot în chip de consimțire. În sfîrșit, vorbește :

— Mă voi uita la el... Unde te doare ?

Nu sînt în stare să-i răspund. Își pune mîna pe pieptul meu, îmi pipăie tot trupul.

— Mi-ați adus un cadavru !

Chiar dacă nu e plăcut să aud asemenea lucru, faptul nu mă neliniștește. Cunosc prea bine pesimismul prefăcut al șamanilor wayana. Îmi încredințați un muribund, dacă izbutesc să-l salvez înseamnă că sînt cu adevărat un mare vraci. Iar dacă moarte... Era mort dinainte !...

Prin frunzele colibei, Paliminon îi strecoară o țigară indiană lungă, din fibre vegetale, în care a pus, urmînd indicațiile vraciului, bucăți de rădăcini și de plante. Moloko aspiră adînc fumul și mi-l suflă peste tot trupul, de la picioare pînă la cap. Tremurăturile se întețesc, mai numeroase și mai dese, din ce în ce mai puternice. Încep să mă pierd... Din nou simt atingerea mîinii sale. Glasul lui ajunge pînă la mine înăbușit...

— Va muri, a și murit !

— Îngrijește-l, îngrijește-l, grăbește-te să-l îngrijești, i se răspunde de dincolo.

Continuă să sufle fumul și să-mi frece picioarele ca și cum ar încerca să gonească ceva prin degetele lor.

— Cu siguranță că va muri...

— Ce se întîmplă ?

— Are spasme.

Primele bocete întîmpină verdictul, sînt bocetele lui Malavate, Pontsitpe, Malikapte, bocetele lui Alamaka...

— Nu mai are rost să urmez. Dacă vreţi puteţi veni să-l vedeţi.

Zgomot de bănci mutate din loc, oameni care se ridică, frunze date în lături... În jurul meu oameni agitîndu-se, plîngînd, cineva îşi trece braţele în jurul gîtului meu, poate Pontsitpe... Mă simt plutind, zgomotele ajung la mine din ce în ce mai îndepărtate, din ce în mai nedesluşite, totul se tulbură...

Cînd îmi vin în fire sînt într-un nor de fum des, aerul este de nerespirat, ochii îmi ard. Lîngă mine aud glasul lui Pleike care s-a alăturat lui Moloko.

— Lăsaţi-mă să ies...

— Nu, nu, trebuie să rămîi ! Trebuie să continui, îmi răspunde Paliminon.

Mai încerc să mă împotrivesc încă o clipă dar, în starea în care mă aflu, mirosul fumului devine un adevărat chin.

— Scoateţi-mă de aici, trebuie să ies !

Unchiul meu şi Manantin mă ajută să mă ridic. Lîngă colibă recunosc glasul lui Alasawani, dar nu înţeleg ce spune. Dar faptul că o ştiu prezentă la şedinţa de tămăduire îmi alină oarecum suferinţa. Mama ei se alătură celor doi bărbaţi şi îi urmează pînă la coliba mea.

— Eşti singur, îmi spun Manantin şi Idiu, vom sta alături de tine.

Circulă zvonul că s-ar putea ca rudele lor prin alianţă să mă fi otrăvit şi fără îndoială că se simt în mod indirect vinovaţi de ceea ce mi se întîmplă...

Trebuie să mă duc la Maripassoula şi mă simt sleit de puteri. Văzînd că sînt pe punctul de a pleca, părinţii mei încearcă să mă înduplece să rămîn.

— Ieri, sub colibă, ai fost la un pas de moarte, trebuie să te odihnești, să rămîi liniștit.

— Dacă e să mor, foarte bine, să mor, dar lucrurile nu se schimbă cu nimic dacă rămîn lungit.

Pe cînd urc pe scara debarcaderului de la Maripassoula îl zăresc pe jandarm. Pare că privește spre mine, dar văzîndu-i fața cred, o clipă, că tocmai s-a întîmplat ceva pe fluviu. Fără să vreau mă întorc. Maroni e pustiu, pe mine mă fixa...

De cînd a murit Abdallah, mă aprovizionez la prăvălia lui Duplessis. De fiecare dată mă întîmpină cu o formulă care a devenit rituală : „Ei bine, cum o mai duce sănătatea dumitale de fier ?“ Astăzi însă fraza îi rămîne pe buze cînd dă cu ochii de mine...

— Ce ţi s-a întîmplat ?

Mă privesc într-o oglindă atîrnată de perete. Probabil că par la fel de surprins ca jandarmul cu o clipă mai înainte. Ştiam că slăbisem, dar nu realizasem în ce măsură. Merg să mă cîntăresc la micul dispensar din comună. Cîntarul arată 45 de kilograme. Asta înseamnă că am pierdut vreo cincisprezece.

Nu mai ţin minte pentru ce trebuia să vorbesc cu cineva din satul lui Elahe. Intrînd în sat, trec prin faţa primei colibe. Două femei lungite îşi vorbesc cu glas scăzut, dar aud destul pentru a înţelege că e vorba de mine.

— Ah, ai văzut, e adevărat, într-adevăr a slăbit foarte mult !

— Oare ce are ? Fără îndoială că e tare bolnav.

Felul cum reacţionează oamenii care nu m-au văzut de o lună sau două mă doboară în cele din urmă. Mă întorc cît pot de repede la Antecume Pata, unde nu mai părăsesc coliba. Dar încă mai izbutesc să dau peste cap

o ceaşcă de cafea şi să ronţăi cîte un biscuit pe care apoi le dau afară imediat. Curînd însă nici de atîta lucru nu mai sînt în stare. Stomacul meu se chirceşte în gol.

Întins în hamac cît e ziua de lungă, gîndurile o iau razna necontenit. Îmi vin în minte toţi anii aceştia petrecuţi pe Itany... Cu multă greutate încep să văd limpede, să înţeleg unde am ajuns... Alasawani este veşnic în inima mea iar tot ce am auzit de la un timp încoace se învălătuceşte în mine. După unii, Pidima este cel care mi-a trimis duhul rău, căci este gelos pe legăturile mele cu Malavate. După mulţi alţii, am fost otrăvit de socrul lui Alasawani ori de soţul ei, prin intermediul cuiva. Adesea vina este pusă şi pe seama cufărului adus de Kiwa. Mă bîntuie duhul vraciului asasinat. În sfîrşit, nici un wayana nu a uitat ameninţările rostite de Moloko la întoarcerea mea din Guadelupa. Se spune că îmi mai poartă pică pentru moartea soţiei sale, că el este vinovat de boala mea... În starea de uzură nervoasă şi de năuceală în care mă aflu această interpretare mă face să retrăiesc cele mai chinuitoare clipe ale vechii mele crize. În ultimele luni începusem, totuşi, să scap treptat de anumite imagini dureroase ce mă asaltau aproape în fiecare noapte.

Într-una din serile în care nu izbutesc să-mi găsesc somnul, atenţia mi-e atrasă de plînsetele unui copil. Este fiica lui Kuliaman, pe care o ştiu bolnavă. O aud gemînd timp de cîteva ore. Noaptea este tăcută, totul pare adormit, nici cîinii nu latră. Nu se aude decît vaietul acesta sfîşietor al fetiţei.

Este poate ora unu din noapte cînd aud trosnind treptele colibei. Cineva urcă să mă vadă, desigur Kuliaman, pentru a-mi cere medicamente. Uşa se deschide apoi se închide. „Ia te uită, oare de ce a închis-o la loc ?“ Paşii înaintează către mica încăpere din fund unde este întins

hamacul meu și se opresc în pragul ei. Un glas ușor înăbușit mă cheamă : „Kono !“ *

— Ce vrei ?

Întrebarea mea rămîne fără răspuns. Departe, fetița a încetat să plîngă, domnește o tăcere deplină. Inima începe să-mi bată din ce în ce mai repede.

— Ce este ? Ce vrei ?

Din nou nici un răspuns. Bîjbîind, caut lanterna și o aprind. Ridic pologul și privesc către ușă. Nimic. Mă ridic clătinîndu-mă și mă îndrept spre camera mare. Razele lanternei scotocesc zadarnic prin toate colțurile. Mă cuprinde panica. Aud cum gîfîi. Deschid ușa de la intrare, mătur cu fasciculul luminos scara, cobor cîteva trepte... Mă uit sub colibă. Cu toate acestea nu sînt nebun, am auzit limpede cum s-a deschis ușa apoi s-a închis, am auzit limpede zgomotul de pași și un glas care rostise „kono“. Revin în hamac scuturat de fiori, ținîndu-mă cu greu în picioare. Închid cu grijă pînza pologului. Închipuirea mea a luat-o razna.

Puțin mai tîrziu, în cursul nopții, aud un zgomot ciudat, ca și cum cineva, dedesubtul colibei, ar trece un băț dela un capăt la celălalt, în lungul ei. Dar, lucru curios, zgomotul este neîntrerupt, pe cînd pardoseala se sprijină pe o schelărie pe grinzi. Zgomotul de frecare ar trebui să se întrerupă cel puțin timp de o secundă, la intervale regulate. De mai multe ori capătul bățului străbate în felul acesta pardoseala, pe dedesupt, dus și întors, după care se face liniște...

A doua zi povestesc întîmplarea părinților mei și altor cîțiva oameni. Vestea ajunge la urechea lui Moloko. Pen-

* Kono : cumnat, dar și un termen exprimînd prietenia (n. a.)

tru el nu încape nici o îndoială, este vorba de „duhul din cufăr".

— Şi tot de aceea eşti bolnav. Cît timp îl vei avea la tine acasă, nu te vei putea însănătoşi...

— Ştii, mai bine să aşteptăm să se întoarcă Kiwa pentru a-l scoate.

Pe Malavate, care este şi el de faţă, îl cuprinde furia.

— Nici vorbă să mai rămînă cufărul aici ! Nu vreau să te las în starea asta !

Pleacă să-l caute pe Manantin şi mută împreună cufărul într-o colibă retrasă.

Se împlinesc zece zile de cînd nu mai mănînc deloc. Satul este aproape pustiu, cei mai mulţi dintre locuitori au plecat la Pidima să dea o mînă de ajutor la pregătirea cachiriului pentru o sărbătoare apropiată.

Stau aşezat în hamac cînd aud zgomotul unei pirogi. După modul turbat în care este condus motorul ghicesc că e fiul lui Palanaewa. Siksili şi părinţii săi au venit să mă ia.

— Prefer să rămîn aici. Nu vreau să merg la sărbătoare.

— Nu pentru sărbătoare, ci pentru a fi îngrijit de Pidima.

— Nu, nu vreau, lăsaţi-mă, rămîn aici.

— În seara asta va avea loc o şedinţă de tămăduire. Totul a fost prevăzut, Pidima s-a învoit, frunzele pentru colibă au şi fost tăiate...

Îmi este foarte greu să vorbesc. Mi-ar cere un efort prea mare să răspund la cele ce îmi spun şi să-i lămuresc de ce nu vreau. Mai zic odată „nu", dar Poika, soţia lui Palanaewa, începe să-mi împăturească pologul.

— Haide, vino, plecăm !

Siksili și tatăl său mă apucă fiecare de cîte un braț.

— Lăsați-mă ! Sînt în stare să merg singur pînă la debarcader.

— Dar nu îți dai seama ! Ești cu un picior în groapă...

Dintr-odată gîndul de a fi socotit infirm îmi devine insuportabil. Forțîndu-mi glasul pe cît pot, le răspund :

— Vin cu voi, dar lăsați-mă să merg singur !

Străbat, clătinîndu-mă, cei cîțiva metri ce mă despart de ușă. Una cîte una cobor treptele, ținîndu-mă de balustradă. La mijlocul scării sînt nevoit să mă opresc pentru a-mi recăpăta puterile. După ce am coborît, mai fac încă vreo douăzeci de metri împleticindu-mă de două sau de trei ori. A patra oară, Siksili mă prinde tocmai la timp. Abandonez, lăsîndu-mă sprijinit. Se așază de fiecare parte și îmi petrec cîte un braț pe după umerii lor. Revăd imaginea schilodului Galimon străbătînd cu nesfîrșită încetineală satul, sprijinit într-o prăjină lungă...

La trecerea pragurilor din amonte de Antecume Pata toți coboară în apă, în afară de mine. Este greu de suportat. Descoperirea neputinței mele fizice mă face să mă gîndesc pentru prima oară că poate voi muri.

La debarcaderul satului lui Pidima încerc să mă ridic în picioare, dar înainte de a avea timp să mă opun, Palanaewa mă ridică de la pămînt.

— Ești ușor ca un fulg...

Încearcă să glumească. Poika a plecat înainte, pentru a întinde hamacul meu sub tukusipan.

Lumea vine să mă vadă. Slăbiciunea mea și faptul că desigur voi muri sînt cele două lucruri pe care le aud revenind cel mai des în spusele ce izbutesc să le deslușesc.

Palanaewa îmi aduce takaka, un sos gros foarte apreciat pe aici.

— Ţine, bea asta.

— Nu pot.

— Doar un pic. Yulukana a rostit deasupra băuturii descîntece pentru vindecarea ta.

Nu am puterea s-o refuză. Mă pune să înghit puţin din sos.

— Opreşte, mi-e rău...

Se întoarce la Yulukana care îşi reîncepe descîntecele deasupra takakaului. După ce isprăveşte, îmi dă să beau din nou cîteva înghiţituri, pe care aproape imediat le dau înapoi.

Deasupra satului coboară înserarea. Din fundul hamacului meu aud un freamăt tulbure, vătuit, îndepărtat. Zgomotul unor frunze tîrîte pe pămînt mă face să-mi revin în fire. Încă nu s-a înnoptat bine şi a şi fost începută construirea colibei. De obicei, aceasta se face abia mai tîrziu. De ce atîta grabă ?... Îmi amintesc de tînăra femeie însărcinată care murise cu cîţiva ani în urmă în toiul pregătirilor pentru dansul Kalou. În jurul meu este acum mult freamăt, multă lume.

Malavâte vine să mă vadă.

Încep primele melopee. Probabil că Pidima a pătruns în colibă, intră în legătură cu duhurile. De cîteva ori am impresia că sînt pe cale de a-mi pierde cunoştinţa.

Bănuiesc că mă aflu de cîteva minute în colibă. Trupul îmi este scuturat de spasme, de convulsii din ce în ce mai puternice. Explicaţia este dată de Pidima : duhul care sălăşluieşte în mine presimte că va avea de înfruntat un potrivnic puternic şi îşi sporeşte forţa încercînd să mă ucidă înainte ca vraciul să aibă timp să intervină.

Pidima suflă la început îndelung fumul deasupra întregului trup, după care, foarte repede și sacadat, asupra unui singur loc lipindu-și apoi buzele acolo și aspirînd precum o ventuză. Procedează la fel pe tîmple, pe frunte, pe ceafă, apoi pe ochi. Suge atît de tare încît am senzația că globul ochiului va ieși din orbită. După ce a suflat fum în dreptul stomacului, aspiră din nou la înălțimea pîntecului. Nu durează decît cîteva secunde, dar, cum nu mai sînt decît piele și oase, mă doare. La fel ca Moloko în prima ședință, repetă de cîteva ori că voi muri...

— Nu izbutesc să dau de duhul care îl bîntuie...

Centrul atenției este preluat brusc de zgomotul unui motor. Tocmai a sosit un wayana de pe Oulemali. O aduce pe soția sa care pierde sînge peste tot. Are hemoragie internă și nazală. Sînt scos din colibă și femeia îmi ia locul.

Foarte curînd cad într-o stare vecină cu coma și încetez să mai știu ce mi se întîmplă. (Am aflat mai tîrziu că piroga plecase la mijitul zorilor. Vraciul nu izbutise în încercarea sa de vindecare. Femeia avea să moară după două zile, la Paramaribo.)

Către amiază vin să mă vadă Palanaewa și Pidima.

— Te vom instala dincolo, peste apă, în vechea plantație a lui Yulukana. Acolo vei avea mai multă liniște.

Palanaewa mă poartă pînă la luntre, apoi din luntre pînă la plantație. Aici se află o colibă mică cu pardoseală, dar fără pereți. Agață hamacul și îmi pune la îndemînă apă și o bucată de pesmet de manioc.

— Ne vom întoarce către seară.

Tinerii, adică Siksili, Mimi-Siku, Yoiwet, Kuku, trec rîul în răstimpuri aproape regulate pentru a mă vizita, apoi se întorc la serbare.

A doua zi sosește Poika. Urmînd sfaturile lui Pidima fierbe într-o oală cu apă un amestec de frunze și rădăcini.

— Vino să te așezi pe kololo.

Mă ajută să mă ridic și să mă așez pe băncuță. Apoi, folosind o tigvă, îmi toarnă lichidul deasupra capului și mă freacă pe întreg trupul. În cele din urmă mă ajută să-mi pun un calimbe și să mă instalez din nou în hamac.

Twenke vine și el să mă vadă. A urcat rîul împreună cu toți cei din satul său pentru a lua parte la sărbătoare și, aflînd că sînt aici, a ținut să-mi vorbească. Soția sa, care îl însoțește, începe să geamă.

— Fiule, te vei prăpădi...

Bocetele sale se curmă repede. „Marele Bărbat" vine mai aproape.

— Indienii wayana știu într-o anumită clipă că vor muri. Tu știi încă de pe acum... Dar ce se va întîmpla după moartea ta ?... Oare vor veni jandarmii sau militarii ?

Lucrul acesta pare că îl preocupă mult.

— S-ar putea într-adevăr să mor, se întîmplă la toată lumea. Dar cei din afară nu au de ce să se amestece. Asta nu mă privește decît pe mine.

— Bun, spune-mi atunci, cum vrei să fii îngropat ?

Certitudinea aceasta pe care o au ceilalți despre moartea mea nu mă tulbură. Accept gîndul morții cu resemnare. Mi s-a strecurat în suflet pe nesimțite, fără să-mi dau seama. Acum că moartea e aici, o întîmpin ca pe ceva firesc, fatal. Chiar dacă, din cînd în cînd, mai am cîte o palidă tresărire, spunîndu-mi că poate nu e atît de apropiată pe cît o afirmă ei, aceasta nu durează niciodată prea mult.

— Cum vrei să fii îngropat ?

— Vreau să fiu ars.

Nu știu de ce, dar gîndul de a sfîrși pe un rug, pe meleagurile indienilor wayana, îmi stîrnește în clipa aceasta o bucurie sălbatică, uriașă. Bucuria, într-adevăr acesta este cuvîntul potrivit. Flăcările vor veni să cuprindă ceea ce a mai rămas din trupul meu, așezat deasupra rugului în hamac și acoperit cu pologul. În 1962 am asistat în Brazilia la incinerarea unei indiene. Imaginile de atunci mi-au rămas întipărite în minte și mă asaltează : fumul negru și gros, focul arzînd din ce în ce mai puternic, capul femeii într-un nimb de flăcări... Fiica ei zbiară, se tăvălește pe pămînt, își smulge părul, își sfîșie carnea cu unghiile. Trupul arde, trosnește, se înnegrește. Cu o prăjină lungă, tînăra femeie îl saltă întorcîndu-l. După un timp nu mai rămîne decît o movilă mare de cenușă... Cu două bețe, ea caută cu grijă și migală rămășițele mamei sale.

Ni se alătură Sankana, unul dintre unchii mei.

— Lasă-mă singur cu el, îi spune lui Twenke, vreau să-i vorbesc.

Vine aproape de mine.

— Copile, îmi ești drag. Voi plînge, voi purta doliu. Dar sînt mînios deoarece anumiți oameni sînt vinovați de boala ta. Vrei ca după ce vei muri să fac tot ceea ce se cuvine pentru a te răzbuna ?

Înmormîntarea femeii însărcinate, cîrligul, colții de șarpe, petrolul... Toate acestea nu mă mai sperie. Răspund fără șovăială :

— Da, mi-ar pare bine.

— În felul acesta tu mori, te plîng și, după cîteva zile, vinovații vor muri la rîndul lor. Voi fi mulțumit. Ce rost ar avea ca ei să trăiască și tu să fii mort.

— Da, cred că dacă e așa, voi fi și eu mulțumit.

Aflu că sărbătoarea s-a încheiat. De obicei ține trei zile. Într-o după amiază vine la mine Palanaewa.

— La noapte se va ține o nouă ședință de tămăduire pentru tine.

Chiar el a fost în pădure să taie frunze pentru colibă. Nu se poate abține să nu adauge :

— Eu sînt cel care i-a cerut lui Pidima să te îngrijească. Nu Malavate s-a ocupat de îngrijirea ta. Dacă nu aș fi venit la Antecume Pata să te iau, acum ai fi fost mort.

Palanaewa ține mult la mine. Dragostea sa este ursuză, repede sare la harță, dar prietenia și stima noastră reciprocă nu s-au dezmințit niciodată. E multă vreme de cînd dorește să fiu aproape de el și este destul de gelos pe legăturile mele cu Malavate. „Ce mai pereche, tatăl și mama ta", îmi spune adesea, în batjocură, arătînd către părinții mei adoptivi... Nu vrea să accepte marea afecțiune care mă leagă de ei.

Forțîndu-mă îngrozitor pentru a vorbi, îi răspund că tatăl meu a stăruit mereu să fiu îngrijit și eu sînt cel care a refuzat.

— Da, dar dacă mai ești încă viu, este datorită mie.

Satul lui Pidima este aproape pustiu. Toți vizitatorii au plecat. După ce s-a lăsat întunericul sînt dus înăuntrul colibei. S-au împlinit aproape două luni de cînd au început vărsăturile și aproape două săptămîni de cînd nu mai mănînc nimic. Nici nu îmi mai simt trupul.

Palanaewa discută cu vraciul. Folosind un mare număr de țigări și aspirînd cu buzele, Pidima oficiază timp de

cîteva ore. Interiorul colibei este înecat într-un nor de fum des, pe care, de data aceasta, îl suport fără greutate.

— Stăruie mai mult pe pîntec, acolo e bolnav.

În dreptul stomacului gura vraciului mușcă carnea, buzele lui parcă îmi aspiră pînă și mărunțaiele.

— Uite ce am scos :

La lumina jăratecului țigării sale îmi arată palma întinsă. Nu pot deslușì ce are acolo. Din afara colibei se aud glasuri care întreabă :

— Ce-i ?

— Intrați, veniți să vedeți !

Poika este prima care dă frunzele în lături. Pidima îi arată acel „ceva" la lumina jarului. Urmează apoi Palanaewa, Siksili și alții.

— Parcă ar fi carne afumată !

— I-a scos răul, acum se va însănătoși negreșit.

Astăzi nu mai deosebesc nici eu ce am auzit atunci de ce mi s-a povestit mai tîrziu. Știu doar că, din cînd în cînd, cădeam într-un fel de somnolență comatoasă.

Vraciul a mai oficiat încă mult timp. Către orele două sau trei ale dimineții, după ce ședința a luat sfîrșit, sînt reașezat în hamacul meu.

În ziua următoare, Palanaewa și Poika vor să afle cum o mai duc. Atît pentru a le face plăcere, cît și pentru a mă convinge singur, le spun că îmi este ceva mai bine.

— Privește, iată ce a scos Pidima din pîntecul tău :

Îmi arată o bucățică de carne brună, așezată pe o stambă.

La fel ca în ultimele trei zile, Poika continuă să mă îngrijească cu infuzii de frunze și rădăcini. La cererea

vraciului, îmi toarnă, de asemenea, peste burtă seva unei anumite liane pe care a tăiat-o în pădure împreună cu soțul ei.

Astăzi ei izbutesc să mă facă să înghit cîteva linguri cu supă de takaka. Pentru prima dată după două luni nu am senzația de a da afară.

După asemenea ospăț, mă simt cu burta umflată, sătul...

M-am întors la Antecume Pata. Deși semnele vindecării nu sînt spectaculoase, izbutesc să gust, fără a da înapoi, puțină cafea și o jumătate de biscuit. Ba chiar mă căznesc să mă ridic și să merg pînă la rîu.

La cîteva zile de la întoarcerea mea, pe cînd străbat satul îndreptîndu-mă către apă, aud zgomot de motor. Debarcă un turist. După ce se cațără vesel pe potecă dă cu ochii de mine și, pentru o clipă, face un pas înapoi. Nu voi putea uita expresia întipărită pe chipul său.

— Ce vi s-a întîmplat ? sînteți bolnav ?

— Da, dar îmi este mult mai bine...

Nu pare prea convins, iar acum nu mai dorește decît să se îndepărteze cît mai repede de cadavrul viu din fața sa. Îmi înmînează scrisorile de la părinții mei, pe care i le-a dat poștașul din Maripassoula și pleacă înspre satul lui Pidima. În următoarele trei zile reușesc să mănînc cîțiva biscuiți și să beau una sau două cești întregi. Am început din nou să mă rad.

Cînd, în sfîrșit, mă simt în stare, hotărăsc să plec la Maripassoula. Părinții mei sînt neliniștiți de faptul că de luni de zile nu au primit nici o veste de la mine, vreau să le expediez cîteva rînduri doar pentru a le spune că totul este bine. Mă însoțesc Manantin și soția sa, Idiu.

În drum ne oprim la Anapaike, unde o întîlnesc pe Anapanalu, care îmi este soră. De mult timp îmi făgăduise

să-mi facă un brîu din mărgele. Aflînd că sînt pe moarte se grăbise să-l termine ca să fiu încins cu el la înmormîntarea mea. Mi-l dă. Încerc să mi-l prind dar este prea larg şi îmi cade la picioare. Anapanalu îmi luase măsura înainte de a mă îmbolnăvi... Rîd singur de mine :

— Vezi, l-ai făcut prea tîrziu... Mi-l vor putea pune atunci cînd voi fi culcat pe rug...

Poposim şi la Entoucas, unde există o prăvălioară ţinută de o pereche de negri, pe care îi îndrăgesc foarte mult, domnul şi doamna Cadagan. Văzîndu-mă, femeia pare uluită.

— Am fost bolnav un timp, nu am putut mînca nimic.

Se duce în încăperea din spatele prăvăliei şi se întoarce cu toloma, o fiertură pentru sugaci.

— Luaţi, se înghite uşor...

Înghit trei linguri pline.

În cursul după amiezii ajungem la Aloike. Fiind la curent cu cele întîmplate la Pidima, vine să mă vadă.

— La noapte voi organiza o şedinţă cu Tukano, pentru a te însănătoşi pe deplin...

Tukano este unul dintre cei trei bărbaţi de pe Jari pe care fusesem să-i întîmpin pe drumul indienilor emerillon. Are faima unui şaman destul de bun. Accept oferta lui Aloike.

Seara, pe cînd mă pregătesc să intru sub acoperişul colibei, mi se adresează Mekuanali, căpetenia satului învecinat :

— Antecume, vreau şi eu să te îngrijesc.

Răsuflarea sa trăzneşte a tafia. Întorcîndu-se spre Tukano, adaugă :

— Nu trebuie să desfaceți coliba. Eu știu ce are. Tu nu te pricepi la soiul acesta de duhuri.

Mekuanali este considerat cînd un tămăduitor de rînd, cînd un mare vraci. Într-adevăr, în ceea ce privește trimiterea duhului cel rău asupra cuiva este un șaman de temut dar, în privința vindecărilor, nu este decît un tămăduitor oarecare.

Ședința cu omul de pe Jari se desfășoară cam după același ritual cu cele precedente. După ce se încheie este căutat pretutindeni Mekuanali. Amețit de băutură a adormit în hamacul său. Cîțiva tineri din satul lui Aloike îl scot de acolo cu mare veselie.

— Haide, grăbește-te să vii să-ți faci ședința !

Îl aduc pe sus pînă la coliba pe care între timp o părăsisem. Urmează o clipă de rîs nebun. Mekuanali, pe jumătate adormit și afumat bine, ia contact cu duhurile. De cîteva ori se împiedică și asistența deslușește zgomotul unei căzături.

— Sosește duhul ! chicotește careva sub tukusipan.

Mai mulți tineri se duc la el pe rînd.

— Sînd bolnav, mă doare ceafa, am o durere în umăr, în pulpe, peste tot mă doare !

Se supun tratamentului aspirației.

— Continuă, mai fă puțin.

Schimbă locurile, inversînd rolurile atît de bine, încît în timp ce unul se lasă îngrijit, celălalt pleacă să se ocupe de soția tămăduitorului... Toate acestea îmi vor fi povestite a doua zi de Manantin. Mekuanali uitase cu desăvîrșire că venise în colibă pentru a mă îngriji pe mine. Cînd, după două ceasuri, și-a regăsit hamacul, soția lui nu era prea nerăbdătoare să-l vadă...

A doua zi Tukano stabileşte tratamentul pe care trebuie să-l urmez. Printre altele mă supune unui regim alimentar sever. Nu am voie să mănînc decît prepeliţe şi porumbei. În mod spontan se oferă să meargă să vîneze pentru mine un bărbat pe care l-am dus, cîndva, la Cayenne, fiind bolnav de tuberculoză.

— Mulţumită ţie mai sînt astăzi în viaţă. Tu ai stăruit să mă duc la spital. Ai mers cu mine, ai venit să mă vezi pe cînd eram acolo, acum e rîndul meu să am grijă de tine.

La cîteva ore după aceasta se întoarce cu un porumbel, pe care îl dă soţiei sale să mi-l fiarbă. Reuşesc să mănînc cîteva bucăţi de carne.

— Ieri, îmi spune el, Aloike i-a cerut lui Tukano să te îngrijească, iar acum eu voi organiza o altă şedinţă, în felul acesta vei fi complet vindecat şi te vei putea întoarce în satul tău.

Numeroasele mărturisiri de simpatie şi prietenie ce mi se dau în ultimul timp reprezintă pentru mine o adevărată şi vitală alinare. Odată întors la Antecume Pata mă hrănesc din ce în ce mai bine şi din ce în ce mai uşor. După cîteva săptămîni, fizicul meu nu mai inspiră milă.

Alasawani, la care nu am încetat nici un moment să mă gîndesc dar a cărei imagine îmi apărea uneori foarte tulbure, avea să-mi stăpînească gîndurile din ce în ce mai puternic. Am aflat de la unii locuitori din Anapaike că avusese o scenă teribil de violentă cu soţul ei.

— A rănit-o cu un briceag. A pus mîna şi pe puşcă, voia s-o ucidă ! Au sărit oamenii între ei...

După mult timp, e prima oară cînd reacţionez. Vremea resemnărilor a trecut. Vreau să trăiesc, să trăiesc alături

de Alasawani. Gîndul tratamentului la care a fost supusă îmi este de nesuferit. Vreau să mă duc la soţul ei, să-i spun în faţă ce îmi stă pe inimă.

Idiu este şi ea mînioasă. Mă roagă s-o însoţesc la Anapaike.

— De data asta, s-a terminat, nu va mai avea parte de fata mea. La întoarcere o voi lua cu mine.

În sat nu găsim nici pe soţ şi nici pe fratele lui Alasawani ; toţi par încă sub influenţa emoţiei ; martorii îi explică lui Idiu, gesticulînd şi strigînd, ce s-a întîmplat. Soţului i se aduce o dublă învinuire : aceea de a fi gelos şi violent, dar şi de a se fi folosit, în furia lui, de arme „palassissi". Puşca e potrivită doar pentru a împuşca vinatul, dar pentru nimic altceva. Dacă vrei să te răzbuni împotriva unui wayana, nu ai decît să foloseşti o armă wayana, adică arcul sau otrava. Dar nu cuţitul şi nici puşca.

— Nu mai trebuie lăsaţi împreună, i se spune lui Idiu.

— Ar fi fost bine s-o fi luat pe fiica ta cu mult înainte

— E un bărbat ticălos şi gelos, o face să fie nefericită. Tînăra femeie se ţine deoparte. Are chipul îndurerat. Pansamentul pe care i l-a făcut infirmiera îi trece peste gură... La indienii wayana, o cicatrice este foarte rău privită. Dacă vrei să jigneşti pe cineva este suficient să numeşti locul unde are cicatricea şi să aminteşti obiectul care a pricinuit-o. După împrejurare, aceasta poate fi şi o simplă zeflemea, un soi de joacă, dar de ce mai multe ori este o jignire făcută anume pentru a răni.

Alasawani nu rămîne multă vreme la Antecume Pata, iar în acest scurt răstimp n-am putut să prind nici măcar o

dată prilejul de a fi singur cu ea. După trei zile pleacă împreună cu mama ei pentru a da o mînă de ajutor fratelui său la plantație. Idiu, care pesemne își dă seama că încă nu m-am refăcut, îl roagă pe Manantin, soțul ei, să-mi țină tovărășie.

Ne ducem împreună pe Oulemali să măsurăm variațiile de nivel ale apei.

Trăncănind de toate și despre nimic, pregătind la fiecare două ore o ceașcă de cafea, plecînd din cînd în cînd după puțin vînat, iată cum ne petrecem zilele. În condițiile acestea am tot timpul să visez la Alasawani, s-o doresc, să-mi închipui cum ar putea fi viața noastră împreună, încercînd să prevăd greutățile ce ne așteaptă. O știu liberă, sînt nerăbdător să găsesc prilejul de a-i vorbi.

Zilele se scurg într-o monotonie apăsătoare. Apele rîului nu cresc și nu scad. Dimineața mă scol primul pentru a fierbe apa, în timp ce Manantin sforăie pașnic sub pologul său. Cînd cafeaua e gata, mă duc să-l trezesc, ceea ce nu-i deloc ușor. Îl scutur zdravăn.

— Manantin ! Manantin !

Sforăiturile se întețesc.

— Walia — Manantin ! („Manantin al femeilor", o poreclă pe care i-am dat-o eu).

După mult timp se trezește, ciufulit, năucit, cu ochii cîrpiți.

— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ?

— Vino să-ți bei cafeaua !

Căscînd, vine să se așeze lîngă foc și ne bem prima cafea din ziua care începe...

Într-o seară luăm luntrea și ne ducem la vînătoare de caimani. Manantin s-a așezat în față și mătură malul cu

lumina lanternei, pînă cînd razele prind un ochi roşu. Duce imediat puşca la umăr. Pentru o clipă, împuşcătura ne asurzeşte. Caimanul, ce se afla pe un copac căzut în rîu, alunecă în apă.

— Grăbeşte-te să-l prinzi, se va scufunda !

Manantin ar fi putut să se aplece pe deasupra bordului şi să-l pescuiască, dar preferă să sară pe trunchiul arborelui. Urmează un plescăit răsunător : lemnul, fiind complet putred, a trecut prin el. Pentru a îndrepta lucrurile, cu riscul de a fi muşcat, în cazul în care reptila nu ar fi fost decît rănită, apucă animalul şi îl urcă în luntre. Izbucnesc în rîs. Pentru o clipă, Manantin nu ştie dacă să se supere ori să rîdă, dar alege rîsul.

Reîntorşi în tabără pregătim mîncarea.

— O parte o vom afuma, ca s-o poţi duce femeii tale. (spun „femeii tale", dar mă gîndesc la fata lui.)

Scala de citire a nivelului indică invariabil aceeaşi cotă. Rezerva de zahăr ni s-a isprăvit, moralul nostru începe să scadă în mod serios.

— Mîine ne întoarcem, am aşteptat destul. Trebuie să merg să verific aparatul de la Degrad Roche. Ne vom opri puţin şi la plantaţie.

De vreo două ore Manantin sforăie profund. Nu izbutesc să adorm. Mă gîndesc la Alasawani. Desigur că mîine o voi revedea. Sînt nerăbdător şi neliniştit... Deodată atenţia îmi este atrasă de un tropăit ce pare că se îndreaptă spre noi. Aud din ce în ce mai aproape zgomotul unei răsuflări.

— Manantin, Manantin...

Îl chem în șoaptă. Îmi răspunde doar sforăitul său. Îl strig ceva mai tare :

— Manantin, kono !... Manantin, un jaguar !...

Nimic nu-l poate trezi. Gîfîielile se aud la cîțiva metri de hamacul meu. Ridic pologul și pun mîna pe pușcă. Cînd sînt gata să trag aprind lanterna, în timp ce inima îmi bate cu putere... În locul cumplitei fiare zăresc un animal mărunt, cu blana gălbuie, cu totul inofensiv, un ciclop sau furnicar mătăsos. Îl împușc pentru a mă răzbuna de spaima pe care mi-a tras-o.

— Ce se întîmplă ? exclamă Manantin smuls cu brutalitate din somn.

— Un jaguar !

— Unde anume ? Unde-i ?

— Vino să vezi !

Descoperind ce este, izbucnește într-un lung hohot de rîs.

— De ce l-ai omorît ?

— Pentru a te trezi. Și apoi, mai avea puțin și îmi sfîșia pologul.

La debarcaderul plantației, Idiu vine să ia în primire vînatul afumat. O zăresc pe tînăra femeie sub acoperișul unei colibe, stînd împreună cu nepoata ei, Alaniu și încă o pereche. O privesc, mă privește și îmi zîmbește. Manantin o roagă pe nora lui să-mi servească cachiri. Abia am timp să-i strecor o vorbă lui Alasawani.

— Cum rămîne ?

Se întoarce privind în spate și nu răspunde.

Dau băutura peste cap.

— Am terminat.

Îmi ia tigva.

— Ei, ce spui ?...

Nu vrea sau nu poate să-mi răspundă.

Se apropie seara, ar trebui să plecăm, dar nu mă pot hotărî. Pîndesc privirile lui Alasawani, caut să ghicesc ce ascund.

— E timpul să plecăm, îmi spune Manantin...

— Da, dar unde vom dormi ?

— Ne-am putea duce pînă la Degrad Roche.

— Nu, e prea departe, se întunecă curînd . Ne vom opri în satul lui Wempi.

— Bine, s-a făcut.

— Apa e mică, să fii atent la stînci pentru a nu lovi motorul.

Lungesc vorba. Idiu, care e pe aproape, are o intervenție providențială :

— Dormiți aici, s-a făcut tîrziu. Veți pleca mîine dimineață.

— Bine, cum vrei.

Apoi, întorcîndu-mă spre Manantin :

— Pentru a-ți face plăcere, vom dormi aici...

În cursul serii rămîn o clipă singur, doar cu Alasawani. Mama ei este la cîțiva pași.

— Acum că nu mai ai soț, te iau eu de soție...

— Nu știu ce să spun... Mai e și fratele meu...

— Trebuie să mai vorbim... Te găsesc la noapte în hamacul tău...

Nu-mi răspunde. Încep să regret că am rămas.

Am aprins un foc mai mic. Stau așezat puțin deoparte pe un trunchi și îi fac semn să vină la mine. După ce se uită în toate părțile se apropie pe furiș.

— Ce vrei ? mă întreabă dintr-o răsuflare.

O mîngîi. Nu se împotrivește, dar pleacă aproape imediat.

Coliba este mică. Hamacul ei este îngrămădit între celelalte. Dacă încerc să ajung pînă la ea, îi voi trezi fără îndoială pe toți... Sub pologul meu sînt chinuit noaptea întreagă de gîndul s-o știu atît de aproape.

Cu sufletul cătrănit, plec împreună cu Manantin îndreptîndu-ne către Degrad Roche.

Luna următoare aveam să folosesc toate pretextele posibile pentru a face scurte popasuri la plantație.

Apoi, într-o bună zi, mă pomenesc la Antecume Pata cu mama lui Alasawani.

— Antecume, fiica mea e bolnavă, pierde sînge, negreșit va muri !

Dacă nu aș cunoaște pesimismul indienilor wayana aș fi foarte neliniștit. Cobor pe rîu împreună cu ea, ducînd cu mine trusa farmaceutică.

Starea tinerei femei nu mi se pare atît de gravă.

— O vom duce la dispensarul din Maripassoula. Acolo se va hotărî dacă poate fi tratată pe loc ori trebuie trimisă la Cayenne.

Drept măsură de precauție o pun să ia pilule antihemoragice.

Plecăm cinci, adică Manantin cu Idiu, Alasawani, fiica ei Kinala și cu mine.

Alasavani este examinată de medic.

— Va rămîne aici în tratament cîteva zile și, dacă starea ei nu se îmbunătățește, o vom spitaliza.

Dispensarul a fost renovat de curînd. Vopseaua mai este încă proaspătă. Pe pereți au fost fixate inele pentru agățarea hamacurilor.

— Trebuie să rămîneți împreună cu ea, căci așa cum îi cunosc eu pe indieni, va veni s-o vadă familia și voi găsi mîzgălituri peste tot...

Medicul acesta nou, spre deosebire de toți cei care l-au precedat, nu este prea simpatic.

— Bine, fie ce-o fi ! Dacă trebuie neapărat, voi dormi aici...

Idiu și Manantin pleacă să-și petreacă noaptea în satul vecin. Rămînem singuri împreună cu fiica ei, în vîrstă de vreo șase-șapte ani.

— Știi, poate va trebui să te ducem la Cayenne...

— Aș vrea, dacă mergi cu mine.

Nu va fi nevoie să-mi spună de două ori.

Două zile trec în așteptare dar, cum hemoragia nu încetează, medicul hotărăște spitalizarea.

Chiar în dimineața plecării descopăr dedesubtul ferestrei camerei zgîrieturi făcute cu vîrful unui cuțit în vopseaua verde.

— Cine a făcut asta ?

Kinala pleacă ochii gata să plîngă.

— Și doar îți spusesem să ai grijă ! Știi bine ce ne-a zis medicul !

E devreme. În sala ce servește drept farmacie lucrările încă nu au fost terminate, gălețile cu vopsea zac pe pămînt. Mă strecor în încăpere precum un hoț, înșfac o cutie, dar nu pot găsi nici o pensulă. Cu mijloace improvizate maschez „nelegiuirea", nădăjduind ca medicul să nu des-

copere nimic înainte de plecarea noastră, şi să scăpăm astfel de un scandal răsunător.

Înainte de a urca în jepul jandarmului, Idiu ne dă ultimele sfaturi.

— Aştept aici întoarcerea voastră, dacă este ceva grav, vreau ca fata mea să vină înapoi, nu vreau să moară pe acolo...

Abia isprăveşte de vorbit că se şi porneşte pe plîns...

După cîţiva kilometri de drum desfundat ajungem pe pista aerodromului. Avionul ne aşteaptă. De vreo doi-trei ani, vechiul balaur a fost înlocuit pe ruta aceasta cu un avion Norman-Brittan. Este un aparat robust şi puternic. Luăm loc unul lîngă celălalt. Mă simt în al nouălea cer. În sfîrşit sîntem singuri, fără mama, fratele ori fiica sa între noi. Gust cu intensitate aceste clipe. Alasawani este zîmbitoare, destinsă. E prima oară că merge cu avionul, prima oară cînd părăseşte fluviul, dar nu pare că aceasta ar stînjeni-o în vreun fel.

La aeroport sîntem aşteptaţi de cei de la O.R.S.T.O.M. care ne conduc direct la spitalul Saint-Denis.

La sfîrşitul primei zile, în clipa în care mă pregătesc să plec, Alasawani încearcă să mă reţină.

— Mai rămîi puţin.

— Dar e tîrziu, infirmiera va bombăni.

— Doar un pic...

După cîteva zile, femeile de serviciu ne spun „amorezii". Nu o mai părăsesc decît în scurtul răstimp cînd mă duc la masă. Fericirea îmi deschide pofta şi mănînc cu o plăcere animalică. E foarte mult de cînd nu mi s-a mai întîmplat aşa ceva.

Nici seara nu ne mai putem despărţi. Infirmiera e nevoită să vină, implorîndu-mă să plec.

— Vă dați seama, ce s-ar întîmpla dacă toată lumea ar face la fel !... Nu se poate ! Dacă mă prinde supraveghetoarea ? !

— Bine, bine, uite că plec...

Revine după o oră.

— Mai sînteți încă aici ! Asta-i prea de tot !...

Oare cîte ceasuri am petrecut lîngă ea, în felul acesta, vorbind vrute și nevrute, spunîndu-i că o iubesc, o iubesc, o iubesc ?

— Dar tu ?

— Și eu.

— Dar spui numai „și eu"...

Eram departe de toate, eram la adăpost. Nimic nu ni se putea întîmpla. Era ea, eram eu.

După ce s-a restabilit, am hotărît să mai rămînem o săptămînă la Cayenne, înainte de a ne întoarce în sat. Prietenii mei de la O.R.S.T.O.M. mi-au făcut rost de un apartament. Între pereții anonimi ai acestei locuințe de închiriat aveam să cunoaștem ore amețitoare și pline...

Cînd trupurile noastre ne dau răgaz, ne aruncăm în vîltoarea orașului. Ne încrucișăm cu negri, creoli, indieni, chinezi, beke, metiși, europeni, o întreagă populație pestriță și zgomotoasă în veșnică mișcare. Ne lăsăm duși de val. Alasawani privește în jurul ei, privește așa cum o fac indienii, pe jumătate prezenți, pe jumătate cu gîndul aiurea. Sîntem atrași de vitrinele încărcate cu mărfuri din metropolă. Îmbrăcăminte, încălțăminte, aparate casnice, televizoare, sacoșe de voiaj, parfumuri, cărți, reviste... Îi plac mai ales prăvăliile negustorilor chinezi în care flacoanele cu apă de colonie stau alături de pachete cu DDT,

ştergarele lîngă cutiile de conserve, lenjeria de damă de-a valma cu maşini de presat, umbrele şi stropitori.

Pe asfalt circulă încet autovehiculele. Cocotierii uriaşi din Place des Palmistes se înfioară sub briza venită dinspre Atlantic.

Adesea ne ducem să ne scăldăm în mare. Alasawani descoperă noua bucurie, aproape copilărească, a acestui nesfîrşit spaţiu lichid. Are pasiunea apei şi o încîntă mişcarea de du-te-vino a valurilor, o înveseleşte gustul sărat de pe buze. Îmi place rîsul ei.

Toate luminile oraşului se aprind dintr-odată. Domneşte o atmosferă blîndă. Este cam şase treizeci, noaptea s-a lăsat brusc.

— André !

Cel care mă strigă e preotul care a stat scurt timp la Maripassoula. Activitatea sa din tîrguşor displăcuse foarte curînd forurilor clericale şi autorităţilor din Cayenne. Reproşa în mod deschis administraţiei că înţelege greşit problemele populaţiei din interiorul ţării şi refuză să primească în pensionat copii ai căror părinţi trăiau în localitate. În cursul unei ceremonii religioase la care asistau notabilităţile, printre care Vignon şi prefectul din Cayenne, a mers pînă acolo încît a afirmat că turismul era pe cale de a preschimba ţinutul indienilor wayana într-o grădină zoologică umană. Părintele Barbotin, episcopul de Cayenne şi Vignon au avut grijă să-l mute. Toate acestea nu putuseră decît să mi-l facă simpatic.

— Veniţi cu mine, ne spune, vă invit la masă...

La sfîrşitul mesei, alcătuită din pilaf de crevete, tocană de tatou, specialităţi de peşte, orez alb şi fasole cu bobul mare, ne face o mărturisire :

— Să știți că ziua de astăzi este o mare premieră pentru mine... E întîia oară cînd invit pe cineva la restaurant!

Încerc să alung din minte gîndul înapoierii în sat. Poate că niciodată nu vom mai fi atît de fericiți ca în timpul acestor cîteva zile petrecute în orașul nepăsător, doar noi doi, fără altă grijă decît cea de a ne iubi și de a ne-o spune.

Într-o seară am dus-o la aeroportul din Cayenne. O mulțime densă și agitată se înghesuie în incintă pentru a întîmpina rude, prieteni, colegi.

O încordare tăcută vestește apropierea aparatului, un Boeing 747. Cu toate luminile de bord aprinse, avionul străpunge plafonul jos al norilor. Simt trupul cald și viu al lui Alasawani, lipit de al meu.

— „Sosește!", îmi spune la ureche, cu un zîmbet plin de subînțelesuri. Are noroc...

În înlănțuirea dragostei, la wayana, „sosesc" exprimă și iminența plăcerii. „Sosesc", îi șoptești celuilalt pentru a-l grăbi să sosească la rîndul său.

O mîngîi. Se lipește și mai mult de mine.

ADIO MADRAS !

Se împlinește o săptămînă de cînd Alasawani a părăsit spitalul. Clipa întoarcerii nu mai poate fi amînată.

În euforia acestor cîteva zile mi-a spus că dorește să-mi devină soție, dar acum o simt îngîndurată.

— Va trebui să mă ceri mamei și bunicii... Mai e și fratele meu...

— El ce va spune ?

— Nu știu...

Cunoaște prea bine greutățile ce ne așteaptă, dar nu vrea să mă sperie.

În ultima zi sîntem triști, descumpăniți. Pînă acum trăisem un intermezzo, iar peste cîteva ceasuri vom fi prinși din nou în vîltoarea vieții, cu grijile ei.

În timpul uneia din preumblările noastre prin Cayenne, lui Alasawani îi plăcuse un picup portativ. I-l dăruiesc înainte de plecare, împreună cu cîteva discuri cu muzică din Antille.

Idiu, Manantin și Kinala veniseră de două ori pe săptămînă la Maripassoula, la fiecare sosire a avionului, să vadă dacă nu sîntem printre călători.

Idiu este fericită că fata i s-a însănătoșit. Sînt nerăbdător să-i spun totul.

— Mai așteaptă puțin, mă roagă Alasawani.

Toți cinci ne ducem să petrecem noaptea la Aloike. De cîteva clipe cele două femei stau în hamacurile lor și tăifăsuiesc. Vin lîngă ele și mă așez pe un kololo. Mă adresez lui Idiu :

— Trebuie să-ți vorbesc...

Urmează o tăcere.

— Da, te ascult...

— Fiica ta nu mai are soț... A fost bătută, chinuită, s-au despărțit... Am dus-o la Cayenne, mi-am dat seama că e frumoasă... Aș vrea s-o iau de soție.

— Tu mi-o ceri, nu eu țic. Dinspre mine, mă învoiesc, dar toți wayana vor trăncăni mult și vor scorni multe bîrfe... Trebuie să se învoiască și mama mea și fiul meu.

— Știi, dacă mă însor cu fiica ta, o fac pentru că ne împăcăm bine. Nu o iau de soție ca s-o bat sau pentru a-i reproșa viața dinainte, așa cum fac unii.

— Fie, mă învoiesc, dar fiica mea nu-i nici frumoasă, e mereu bolnavă, nu știe să toarcă bumbac, nu se pricepe la bucătărie, o babă care nu-i bună de nimic... Dacă, cu toate acestea, vrei să te însori cu ea, nu mă împotrivesc.

Obiceiul aici este ca mama să-și defăimeze fata în ochii bărbatului care o vrea de soție. Prin aceasta se subînțelege : „Nu veni să te plîngi dacă nu împletește hamacuri, dacă nu-ți face jartiere, dacă nu-ți gătește cum trebuie vînatul... Nu vei putea spune că nu te-am prevenit".

Înainte de a pleca pe rîu în sus, către plantație, ne ducem la Maripassoula pentru unele cumpărături. Pe drum ne întîlnim cu nepotul lui Alasawani, fiul fratelui ei.

— Știi, îi spune Idiu, Antecume se va însura cu mătușa ta.

— Eu sînt de acord. Cu Antecume te poți înțelege bine, sînt cu totul de acord.

Băiatul răspunde cu un asemenea entuziasm încît încep să capăt încredere.

— Va trebui să-i cer încuviințarea tatălui tău, îi spun.

— Voi vorbi cu el, negreșit va accepta...

Șovăie, apoi adaugă :

— „Unchiule", poți să-mi dai niște parale ?...

Am și devenit unchiul lui și, în calitatea aceasta, nu mai ezită să mă tapeze de o hîrtie de zece franci.

— Nu-ți face griji, îi voi spune tatei și, dacă refuză, mă voi certa cu el și gata !

După care se duce la prietenii săi.

Către seară sosim la plantație. Hotărîsem să petrec noaptea aici. Mă gîndesc să discut cu fratele lui Alasawani.

Ne întindem hamacurile într-o colibă puțin mai retrasă. Alasawani așază picupul pe un trunchi și pune discurile unul după altul.

— Mă duc la el.

— Mai așteaptă puțin...

— Nu, mă duc.

— Vorbește-i frumos, nu te enerva.

— Dacă nu vrea, voi face totul pentru a-l convinge. Nu vreau să-mi ies din fire.

Cu o oarecare neliniște mă îndrept către coliba lui. Desigur simte că vreau să-i vorbesc, dar nu mă poftește să stau jos, ceea ce nu-i semn bun. Aștept puțin, apoi iau loc pe un kololo ce se găsește la îndemînă...

Fiul său a ajuns înaintea noastră și probabil că i-a spus. Un timp destul de lung pare că nu vrea să ia în seamă prezența mea.

— Aș dori să-ți vorbesc...

După o tăcere dușmănoasă, îmi zice :

— Eu nu am nimic să-ți spun, tu ești cel care vrea să-mi vorbească.

— Iată. Am dus-o pe sora ta la Cayenne, pentru că era bolnavă. Mi-a cerut-o mama ta. Ți-am adus-o înapoi, e vindecată.

Pentru a părea de neclintit, bărbatul nu-și ia ochii de la împletitura la care lucrează. În tot timpul discuției nu-mi va adresa nici măcar o privire. O lampă cu gaz îi luminează chipul de jos în sus, înăsprindu-i și mai tare trăsăturile. Foarte stînjenit, continui :

— Sora ta nu mai are soț. Nu sînt un wayana, sînt doar un „pui de palassissi" (adică un alb ticălos, murdar... Buna cuviință cere să te autodefăimezi). Cu toate acestea vreau s-o iau de nevastă...

Alături de el, soția și fiica sa ascultă într-o tăcere apăsătoare.

— Știu cît costă să ceri o fată în căsătorie. Dacă dorești un lucru pe care ți-l pot da, îl vei avea... Aș vrea să știu ce gîndești despre asta ?

— Băiatul meu m-a prevenit. Mama s-a învoit, dar eu nu sînt ca ea, nu-ți dau sora ! Chiar dacă indienii wayana nu o mai vor, pentru că a primit o lovitură de cuțit, o voi ține la mine. Voi vîna și voi pescui pentru ea... Mai sînt încă în stare să vînez și să pescuiesc pentru soția mea și pentru sora mea. Nu doresc deloc să am un motor de barcă sau o pușcă, nu vreau să primesc nimic de la tine, nu vreau nimic, tu nu ești cumnatul meu adevărat !

Pe măsură ce vorbește ridică tonul.

— Ascultă, poate că nu ar trebui să stărui, dar e bine să știi că nu mă voi purta cu sora ta așa cum s-a întîmplat pînă acum. Dacă mă voi duce la Cayenne, o voi lua cu mine, mă va urma peste tot. Dacă va avea nevoie de ceva, îi voi cumpăra... Și la fel va fi și în privința ta sau a altuia din familie... Ne placem, ne simțim bine împreună.

— Ați plecat împreună, fără îndoială că v-ați cunoscut, dar nu sînt de acord, nu vreau, nu vreau să primesc nimic de la tine ! Și acum gata. Am vorbit destul, nu ești cumnatul meu, lasă-mă în pace ! Mîine sora mea va rămîne aici, iar tu vei pleca. Toți wayana bîrfesc despre voi, nu vreau să te mai oprești pe aici.

Izbucnește furios.

— Știu că vrei să mă omori dacă refuz să ți-o dau. N-ai decît s-o faci acum, pe loc !

— Ești nebun ! Cine ți-a zis una ca asta ?

— Nu trebuie să-ți spun cine ! Dealtfel toată lumea vorbește.

— Doar îi cunoști pe wayana, nu trebuie să crezi tot ce se povestește, de multe ori bat cîmpii ! Nu doresc să te omor, dacă aș dori ți-aș spune-o... Întotdeauna ne-am înțeles bine, de ce ți-aș dori moartea.

— De luni de zile îmi ajung mereu la urechi cuvintele tale, zici că îmi porți pică, că mă blestemi, că la o vînătoare vei trage cu pușca în mine.

— E cu neputință. Spui doar așa, dar dă-mi numele celor care susțin asemenea lucruri, pentru a ne putea lămuri. Îi voi aduce în fața ta și atunci vom vedea cine spune adevărul. Dacă au auzit cuvintele astea de la mine, vor îndrăzni să le și repete !

— Nu, nu am de ce să-ţi dau numele lor. Oricum, nu o spune un singur wayana, ci toată lumea ! Nu am de ce să-ţi răspund la întrebări : am vorbit destul, ajunge !

Timp de cîteva minute rămîn pironit pe kololo, nefiind în stare să mă mişc, apoi mă ridic, întorcîndu-mă la coliba noastră. Dintr-odată mă simt trist, abătut.

— Ce ţi-a răspuns ?

Alasawani mă întreabă într-o doară. Văzîndu-mi faţa înţelesese imediat. Intervine Idiu :

— Chiar şi fiul lui este foarte pornit împotriva ta. Adineaori i-a zis tatălui său :

— Să nu o laşi să se mărite cu un „palassissi" !...

Nu mai ştiu ce să spun, să fac, să gîndesc. Mă lungesc în hamac pentru a încerca să meditez, să văd puţin mai limpede. Alasawani vine lîngă mine.

— Ce vor zice toţi cei din jur... ?

— Nu are importanţă.

Strîns lipit de ea, caut, timp de cîteva ore, să uit visul acesta urît.

Dimineaţa, Idiu mai face o încercare pe lîngă fiul ei. Îi vine greu, totuşi se duce.

După puţin timp se întoarce, spunîndu-ne că a ocărît-o. „Nu mai eşti mama mea, i-a zis de la obraz, nu mai îmi eşti mamă deoarece îi ţii parte lui André. Nu mai vreau să te văd, nu mai vreau să vii aici, du-te şi spune-i şi lui să plece."

Manantin şi soţia lui îşi adună lucrurile, îmi împăturesc hamacul şi pologul. Simt o mare tristeţe în inimă. Alasawani a pus un disc cu muzică din Antille, intitulat „Adio fular, adio Madras". Poate că vrea să alunge tristeţea ce

ne apasă, să facă despărțirea mai puțin grea, nu știu, dar melodia nu poate decît să-mi sporească amărăciunea. Mă apucă o poftă turbată să sparg discul. „Adio fular, adio Madras, adio fular cu picățele... Vă părăsesc... Din păcate vai, e pentru totdeauna". Cuvintele se potrivesc prea bine cu situația noastră pentru a le mai putea suporta. Alasawani, care nu le înțelege, nu-și dă seama. Mama ei se apropie de mine.

— Nu plînge, fii bărbat. Fii puternic !

Apoi către fiica ei :

— Vino, mîngîie-l.

Mîngîierile, sărutările ei îmi fac despărțirea și mai grea. Coborîm cărăruia care duce la debarcader. În depărtare, discul continuă să se rotească.

La Antecume Pata lumea mă întîmpină la debarcader.

— Ei bine, cum a fost ?

— Ai dus-o la Cayenne ?

— Nu cred că s-a plictisit...

— Da, dar acum e amărît.

— Va fi din nou singur în hamac.

Pe măsură ce zilele trec absența ei îmi este din ce în ce mai greu de suportat. Vreau să fie soția mea. De ce ni se pune în cale fratele ei ? După o săptămînă mă duc la Idiu.

— Trebuie să mă ajuți... E fiica ta, iar lui nu-i este soră adevărată, deoarece nu au același tată. Ai tot atîtea drepturi ca și el...

Știa prea bine că, mai curînd ori mai tîrziu, va trebui să ia poziție. În cele din urmă se hotărăște să țină cu fata ei, de care se simte mai legată.

Ne însoțește Manantin. Dincolo nu vom găsi pe nimeni. Oare a fost prevenit ? Așteptăm zadarnic ziua întreagă. E tîrziu și ar trebui să ne pregătim de plecare cînd îl vedem sosind.

— Fiule, aș vrea să-ți vorbesc...

— Nu are rost. Ai venit să-ți ei fata, n-ai decît s-o ei. Oricum, nu ești mama mea și nu e sora mea. Nu mai vreau să aud vorbindu-se de voi, mărit-o cu cine vrei, dar să nu porți doliu după ce mă va omorî André. Să nu vă plîngeți dacă veți fi nevoiți să beți sînge de boni !...

Abia mai tîrziu aveam să pricep înțelesul acestei amenințări... Pe vremuri avuseseră loc lupte răzlețe între negrii boni și indienii wayana în care biruința fusese de partea primilor. S-a făcut un pact cu prilejul căruia căpeteniile indiene băură sîngele conducătorilor negri și invers. Boni au primit cîteva femei, iar „Marele Bărbat" al comunității negre și-a extins puterea și asupra indienilor wayana. Chiar dacă astăzi această putere este mai mult simbolică decît reală, ea nu i-a fost tăgăduită, iar Tolinga, actualul „Grand Man", rămîne conducătorul suprem al ambelor comunități.

Se povestește însă că, în urmă cu vreo douăzeci ori treizeci de ani, Malavate se îndrăgostise de una din aceste femei date drept tribut. Dorea neapărat să se însoare cu ea, dar nu a putut s-o facă decît după ce a băut sînge de boni pentru „a spăla jignirea".

Raționamentul pe care îl făcea fratele lui Alasawani (ecou al celor ce auzea spunîndu-se în jurul său) suna cam așa : André nu este un wayana, vrea să se însoare cu o femeie ce se află sub autoritatea „Marelui Bărbat" Tolinga, dar va trebui să spele-jignirea adusă.

— Dacă va trebui să bei sînge de boni să nu mi te plîngi. Dacă mă ucide, nu vreau să boceşti, să porţi doliu, să-ţi scurtezi părul. Ia-ţi fiica „ta", m-am săturat s-o văd pe aici...

Idiu mai încearcă o dată să-l facă să înţeleagă că toate zvonurile acestea sînt false, dar nici nu vrea să audă. Cu ochii scăldaţi în lacrimi, începe să adune lucrurile fiicei sale.

Pentru locuitorii din Antecume Pata este un moment măreţ cînd ne văd întorcîndu-ne împreună cu Alasawani. Toţi ne pîndesc, nerăbdători să afle unde va locui tînăra femeie.

Nu îşi lasă bagajele în coliba mea, ci în cea a mamei sale, spre dezamăgirea celor mai mulţi şi spre mulţumirea cîtorva.

Încă nu fusesem să vorbesc cu Ikakane, bunica ei. Ştiam cîtă greutate va avea cuvîntul ei de bătrînă şi poate tocmai de aceea amînam momentul.

După refuzul violent al fratelui, mă temeam de răspunsul bunicii. A doua zi mă decid totuşi să-i vorbesc.

— Mătuşă, (este soră cu Malavate) nu sînt un wayana, sînt neam de „palassissi", dar trăiesc de multă vreme în mijlocul vostru. Ştii, desigur, că o iubesc pe Alasawani, că doresc s-o iau de soţie. Fiica ta şi-a dat consimţămîntul, dar nepotul tău nici nu vrea să audă. Tu ce spui ?

Îmi răspunde foarte liniştită.

— Eşti fiul fratelui meu Malavate. Ştiu că trăieşti printre noi precum unul dintre ai noştri...

Respectînd datina, adaugă :

— Tu eşti cel care propui aceasta, şi nu eu. Desigur că de cîtva timp vă cunoaşteţi, de aceea ţii atît de mult la ea. Nepotul meu se va supăra pe mine, dar nu-mi pasă. Ia-o pe nepoata mea, dar vreau în primul rînd să nu o renegi mai tîrziu, să nu ne renegi pentru că sîntem wayana. Nu vreau s-o iei cu tine în ţara ta. Poţi s-o duci la Cayenne, sau chiar la tine acasă, dar nu pentru totdeauna. Nu vreau să-mi fac griji cît timp mai trăiesc. Şi apoi mai vreau să te porţi cu cei din neamul wayana la fel ca înainte, dacă s-au obişnuit să primească o mînă de ajutor de la tine, ori cartuşe, cîrlige sau alte lucruri, trebuie să continui s-o faci pentru a nu te învinovăţi că păstrezi totul pentru tine. Iată, în condiţiile astea, mă învoiesc.

Mă grăbesc s-o liniştesc.

— Nu am nicidecum de gînd să mă întorc să trăiesc în Franţa. Acolo am o familie, dar viaţa mea e aici. Dacă se va întîmpla să fac această călătorie ca să-mi văd părinţii, asta va fi doar pentru a-i şti mulţumiţi că-mi cunosc soţia.

— Să nu uiţi cumva ce mi-ai făgăduit acum...

Apoi, după o tăcere, mai spune :

— Sînt bunica lui Alasawani, dar nu am deloc de gînd să-ţi cer : „Fă-mi asta, dă-mi aia". Dacă doreşti să-mi dăruieşti ceva, o vei face dar, ceea ce vreau eu, este ca nepoata mea să fie fericită, să nu o baţi, să nu o certi, să aibă lucrurile pe care şi le doreşte...

Fără a mai pierde timp mă duc la Alasawani. Cît ai bate din palme, hamacul, valizele şi picupul ei trec în coliba mea. Malavate, Pontsitpe, Moloko, Aikanalu, Kumaya, Puptu, Alamaka, Mimi-Siku... întreg satul asistă, de la o depărtare respectuoasă, la această mutare simbolică...

După modul de înrudire al indienilor wayana doar fiicele mătuşilor ori unchilor au dreptul la titlul de soţie.

Atunci cînd un bărbat ia o femeie care nu face parte dintre cele care îi sînt hărăzite prin datină, ea este doar „femeia cu care trăiește".

De astăzi, Alasawani a devenit femeia cu care trăiesc, iar eu sînt bărbatul cu care trăiește, totuși tatăl meu este de altă părere. Pe jumătate serios, pe jumătate rîzînd, îmi spune :

— Ești un cîine !

— Cum adică sînt un cîine ?

— Da, pentru că te-ai însurat cu fiica ta !

— Eu m-am însurat cu fiica mea ?

— Idiu este nepoata mea, ar fi trebuit să-ți fie soție, înseamnă că Alasawani este fiica ta, iar tu ești un cîine. Amai-Poti e și el un cîine, pentru că și el trăiește cu fiica lui...

FUNERALIILE LUI MOLOKO

Prin anii cincizeci, în Brazilia, pe Parouul de Est, s-a întîmplat ca un alb să se însoare cu o femeie wayana. Povestea mi-a fost istorisită de Mimi-Siku.

Acel „palassissi" era un german, fără îndoială un fost nazist. Nu se ducea nicăieri fără a avea cu el un întreg arsenal de arme de război. Îi ura pe străini, dar mai ales pe francezi şi spunea că nu ar şovăi să ucidă dacă ar întîlni vreunul în drumul său. Atunci cînd petrecea o noapte în pădure punea să se defrişeze o suprafaţă uriaşă, instala o pînză de tul împotriva ţînţarilor, de vreo două ori mai mare decît cele din bumbac folosite de indienii wayana şi dormea cu puşca şi pistoalele la îndemînă. De cîteva ori avusese crize de furie criminală şi-i ameninţase pe indieni că îi va ucide.

Inspira o asemenea groază încît Kutaka, neavînd încotro, se învoi să-i dea una dintre fiicele sale. Fata avea vreo treisprezece sau patrusprezece ani.

— Te doresc, îi spunea neamţul.

— Nu, nu, încă nu am cunoscut bărbatul, mi-e frică. Mai aşteaptă puţin.

Născocea de fiecare dată ceva pentru a-i scăpa din ghiare. Timpul trecea iar tînăra femeie se împlinea. Începea să aibă rotunjimi de care soţul ei era destul de mîndru.

— Îmi hrănesc bine soţia! Sînt la fel ca voi, bun vînător, bun pescar, soţia mea se îngraşă, se împlineşte.

Cu voință încăpățînată ea continua să-și apere „fecioria". Timp de trei-patru luni, lucrurile au mers bine, pînă în ziua în care obîrșia rotunjimilor și împlinirii sale nu au mai putut fi puse la îndoială. Soțul păcălit fu cuprins de o furie oarbă și e de mirare că nu au fost victime.

În cele din urmă, Kutaka preferă să părăsească satul și să fugă pe Jari împreună cu familia sa.

„Palassissi", cu pielea lor albicioasă și sistemul pilos abundent, pătrund cu greu în grațiile femeilor indiene. Mai mult chiar decît culoarea pielei, le displace părul. Bărbații wayana sînt aproape imberbi. A avea păr pe trup înseamnă a fi ca maimuțele. Eu însumi am fost poreclit, adeșea, „Babunul".

Cu toate acestea, chiar dacă te numești Mimi-Siku, chiar dacă ești cel mai wayana dintre wayana și ai privirea visătoare și glasul acela indolent, care place atît de mult femeilor, în dragoste lucrurile nu se petrec întotdeauna ușor

— Ține, e pentru tine.

Mimi-Siku îmi dă o scrisoare pe care tocmai a terminat-o de compus. Cu o oră mai devreme venise la mine, îmi ceruse hîrtie, un stilou și se așezase la celălalt capăt al mesei

În aceste ultime luni ne-am văzut rar. Boala m-a exclus aproape complet din viața satului, iar, de cînd mă simt mai bine, a intervenit Alasawani.

Despăturesc hîrtia. Scrisul lui îngrijit o acoperă pe ambele fețe. Vreo douăzeci de tineri știu acum să citească destul de corect în wayana. Și nu rareori se întîmplă să-mi compună scrisori doar din simpla plăcere de a scrie. Îmi povestesc în ele peripețiile vreunei vînători ori îmi laudă calitățile uneia sau alteia dintre fetele tribului, de care

sînt îndrăgostiți. Corespondează și între ei, iar dacă și iubita știe să scrie, de obicei este un bun prilej pentru un schimb neîntrerupt de bileţele dulci.

Astăzi îmi dau bine seama că Mimi-Siku mi-a scris într-un anumit scop. Aștept să plece înainte de a citi misiva sa. „Aceasta este o hîrtie pe care am făcut-o pentru tine, Yakelene (cuvînt cu înțeles de prietenie, prieten, camarad, dar mai exact îl desemnează pe cel cu care ești obișnuit). Te întreb dacă te simți bine astăzi — stop — (folosesc această punctuație cînd transmit mesaje prin radio, pe care Mimi-Siku a avut adesea prilejul să le asculte). Eu mă simt destul de bine și începînd de astăzi voi deveni mulțumit și voi mînca cu poftă. Poate că în curînd, foarte curînd, voi avea mult noroc pe lîngă Kumaya. De aceea îți spun că și tu poți fi mulțumit. Știi doar că o iubesc mult, astăzi mă iubește și ea — stop — Dar cealaltă mamă a mea (vorbește de sora mamei sale adevărate) nu e bună și i-a zis bunicului (adică lui Moloko, care este tatăl adoptiv al lui Kumaya) să nu mi-o dea. De aceea te rog pe tine să-i spui să mi-o dea. După asta vei face la fel și în privința lui Kumaya. Îi vei spune : „Nu minți, trebuie să-l iubești pe Mimi-Siku, trebuie să-l iei de soț cu adevărat de data aceasta. Și pe cine altcineva ai vrea să iei ?... Oare care altul ar fi mai potrivit pentru tine ? Gîndesc că nu ar fi potrivit nici unul. Și apoi ceilalți (adică iubiții ei din vremea aceasta) nu vor să te ia de soție, ci vor doar să petreacă clipe plăcute cu tine. De aceea trebuie să-l iei pe Yakelene al meu..." Semnează cu cele două porecle ale sale : Mimi-Siku (urină de pisică) și Pinuk (Cel care clipește) și încheie cu ironie : „ema tihano" (ceea ce înseamnă : „al tău, idol al femeilor").

Mimi-Siku însă uită să spună că poate Moloko are motive temeinice pentru a dori să nu i-o dea pe fiica sa

adoptivă. Kumaya are cincisprezece ani și este drăgălașă. Dar gurile rele pretind că vraciul a avut relații cu ea și că vrea să și-o păstreze de soție.

Intervenția mea este destul de timidă. Mă simt oarecum stînjenit în rolul acesta de petitor în fața unui personaj ca Moloko, mai ales știind că demersul meu îi va displace. În ceea ce o privește pe Kumaya, chiar dacă nu-i acordă o preferință deosebită lui Mimi-Siku, ideea acestei căsătorii îi surîde.

Se scurg cîteva săptămîni. Moloko nu pare hotărît să-și retragă refuzul. Mimi-Siku este distrus. Și-a pierdut pofta de mîncare și odihnă. Poate fi văzut rătăcind, închis într-o tăcere posomorîtă, cu chipul descompus, cu părul curgîndu-i neglijent. Se plimbă ca o fiară în cușcă. O vrea pe Kumaya, o vrea de soție !...

Și apoi, într-o zi, furia lui se dezlănțuie. Își ia pușca, o încarcă cu două cartușe și se năpustește în mijlocul satului.

— Dacă-i așa, dacă nu vreți să mi-o dați, mă voi împușca în țeastă !...

Întoarce pușca către el.

— Nu trebuie să mă plîngeți, nu trebuie să purtați doliu !...

Într-o panică de nedescris, toată lumea dă năvală sub acoperișul colibei lui Moloko.

— Dă-i fata ! Trebuie să i-o dai ! Se va omorî... se roagă femeile, smiorcăindu-se...

Aflînd că plec la Cayenne împreună cu Alasawani, Mimi-Siku îmi încredințează cîteva scrisori pe care să le transmit unor fete din diferite sate. Nu ascunde nicidecum conținutul acestor scrisori. „Tocmai am luat-o pe Kumaya

de soție, spune el în linii mari în fiecare dintre ele, dar-fii liniștită, asta nu schimbă cu nimic din ceea ce este între noi, totul va fi la fel ca înainte..."

Cînd, după două săptămîni, revenim din capitala Guianei, jandarmul din Maripassoula îmi dă o scrisoare. Recunoscînd scrisul lui Mimi-Siku, desfac imediat plicul. „Antecume, m-a mușcat un șarpe uriaș. Sînt foarte bolnav, vino repede, sînt pe moarte. S-ar putea ca la întoarcerea ta să fiu mort."

Scrisul pare normal. Probabil că nu este chiar în agonie, așa cum vrea să mă convingă, dar preferăm să plecăm pe rîu în sus fără a mai aștepta o clipă măcar.

La debarcader sîntem întîmpinați de Mimi-Siku în carne și oase. Pentru un muribund, nu arată prea rău. Singurul semn aparent al agoniei sale este un mic pansament pe piept. Este însoțit de Alamaka, mama lui.

— Ce vrea să însemne scrisoarea ta ?

Îmi povestește ce s-a întîmplat. Plecase, înainte cu cîteva zile, să planteze manioc împreună cu Alamaka și Kumaya. Pășea în frunte, pe drumeagul ce duce de la rîu la plantație, cînd o anaconda a sărit pe el. Colții șarpelui l-au prins de piept.

— Era foarte mare, uriaș ! (De fapt nu avusese mai mult de trei sau patru metri, pe cînd cei mai mari pot ajunge pînă la zece metri). L-am apucat de după cap, strîngîndu-l tare, l-am zmuls de pe mine și am dat cu el de pămînt. Sîngeram, eram tot plin de sînge. Mama s-a pornit să țipe și să plîngă. Mi-a zis : „Ești bărbat, trebuie să te răzbuni, ucide-l". Am luat pușca, am încărcat-o și am tras în anaconda.

Alamaka, care confirmă povestirea fiului ei, trage concluzia.

— Cineva a trimis duhul rău în şarpe pentru a-l muşca şi ucide pe fiul meu... Cum însă Mimi-Siku a omorît şarpele, vinovatul va muri la rîndul său.

Îi scoate pansamentul. Se vede cum colţii au sfîşiat carnea.

— Nu cred că vei muri. M-ai speriat cu scrisoarea ta.

După ce îi refac pansamentul, Mimi-Siku se plînge că este obosit.

— Mă voi duce să mă culc.

Cu toate că nici pe departe Mimi-Siku nu este pe moarte, se vede limpede că povestea în sine îl roade. Cineva i-a trimis spiritul rău. Iar certitudinea aceasta, mai mult decît muşcătura însăşi, ajunge să-l îmbolnăvească.

E noapte. Cîţiva membri ai familiei mele, printre care şi fratele lui Malavate, vin pînă sus în coliba mea. În mod firesc ajungem să vorbim despre muşcătura anacondei. Cu aer de conspirator, privind pe deasupra parapetului pentru a se asigura că nu se apropie nimeni, Nanuk îmi spune :

— Negreşit Moloko este vinovatul. E foarte nemulţumit că a dat-o pe Kumaya. Dorise să şi-o păstreze pentru el. În mai multe rînduri, mai ales cînd era stîrnit, a fost auzit spunînd că îl va ucide pe Mimi-Siku...

Un prilej bine venit pentru Malavate şi Pontsitpe să critice clanul vraciului.

— Îţi dai seama, chiar pe nepotul său. Oamenii ăştia de pe Jari nu se pot înţelege nici între ei... !

Modul acesta de a interpreta lucrurile ajunge la urechile lui Alamaka şi Puptu, iar de aici, firește, la însuşi Mimi-Siku. Dar el, în loc de a riposta într-un fel sau altul, se preface că nu a auzit nimic...

După cîtva timp, Moloko vine la mine.

— Mi-au apărut coşuri pe coaste, va trebui să mă tratezi.

Îmi arată un fel de plagă în regiunea coastelor. Îi aplic o pomadă. Dar, chiar în ziua următoare, plaga se transformă într-o mulţime de puncte mici care supurează. Mi-a fost dat să văd adesea boli de piele, dar e pentru prima dată cînd întîlnesc ceva asemănător.

La rugămintea lui Moloko, oamenii din clanul său se duc în pădure să caute o anumită liană care secretă o sevă grasă şi roşcată. Moloko unge plaga cu ea.

— Sînt din ce în ce mai bolnav, voi muri. Doar Pleike mă poate vindeca.

Are mare stimă pentru acesta, apreciindu-i puterea ca egală cu a sa. Din păcate, Pleike este plecat şi nimeni nu ştie cînd se va întoarce.

Moloko rămîne lungit toată ziua în hamacul său, într-o stare de amorţeală. Lîngă el se aşază Lapiu, fiica sa favorită. Se vaietă repetînd întruna că tatăl ei va muri. Cu toate acestea în afară de micile puncte purulente, Moloko nu prezintă nici un simptom neliniştitor.

Trec zilele. Vraciul se hrăneşte din ce în ce mai puţin şi nu mai părăseşte hamacul. Cum Pleike nu s-a întors nici pînă acum, se apelează la serviciile lui Pidima. Moloko nu îl apreciază. Nu îl disprețuieşte dar îl consideră drept un tămăduitor de rînd. Nici nu poate fi comparat cu propriile sale însuşiri şi puteri ! Dar treacă, nu are de ales. Pidima ţine deci o şedinţă de vindecare, dar fără folos.

A doua zi se răspîndeşte zvonul că Moloko e pe ducă.

— De data asta va muri cu siguranţă.

În clanul său izbucnesc bocetele disperate ale lui Lapiu şi Aikanalu, precum şi cele ceva mai reţinute ale lui Alamaka, mama lui Mimi-Siku şi cea de a treia fată a sa.

Vraciul pare, dacă nu foarte bolnav, cel puțin foarte obosit, dar și-a păstrat deplina stăpînire de sine. Îi poruncește fiicei sale preferate să-i aducă toate lucrurile. Vrea să-și numere bogățiile pentru ultima oară.

— Adu-mi cufărașul acela, cel de colo, și celălalt, adu-mi valiza...

Lapiu îl pune la treabă și pe soțul ei.

—Mișcă, vezi bine că tata e pe moarte !

Kisai e un bărbat blînd, cumsecade. Își pleacă spinarea fără o vorbă și se duce să caute lucrurile cerute și le așază la picioarele vraciului.

Pe mari talere împletite sînt rînduite toate comorile sale : mărgele de sticlă, șiraguri, brîie, jartiere, hamacuri, ghemuri de bumbac tors. Moloko se dovedește pretențios și chițibușar. Vrea ca fiecare lucru să fie așezat și rînduit într-un anumit fel și devine răutăcios cînd ceva nu-i este pe plac. Întreg clanul se frămîntă în jurul lui. Ceva mai departe, cercul curioșilor se strînge.

— Îți dai seama cît bumbac are !

— Și mărgele ! El care spunea mereu că nu are nimic.

— E cu adevărat foarte bogat.

— Într-o zi, cînd a ținut o ședință de vindecare, a cerut un hamac...

— Altuia i-a cerut o curea de pînză...

Căpetenia clanului se ține foarte țeapăn pe kololo, trăsăturile îi sînt aspre și grave. Fără îndoială că ghicește gîndurile tuturor acestor oameni adunați în jurul său. Cu o oarecare satisfacție citește în ei lăcomia și invidia. „Toate vor trebui aruncate", își spun, desigur, mulți dintre ei și li se rupe inima la gîndul acesta. Vai celui care ar încerca să oprească ceva ! Duhul lui Moloko l-ar chinui fără răgaz pînă la sfîrșitul zilelor.

O cheamă pe Lapiu.

— Trebuie căutat Aloike. Mi-a rămas dator cu un polog. Mai trebuie găsit, de asemenea și Mayau, i-am îngrijit femeia, îmi datorează și astăzi un hamac.

Mai numește încă doi-trei oameni și adaugă :

— Vreau, neapărat, să-mi dea tot ce îmi datorează, sau vă voi părăsi supărat că nu mi-am văzut toate lucrurile. Mă voi răzbuna. Boala de care i-am vindecat se va întoarce...

O luntre pleacă neîntîrziat să-i prevină pe cei în cauză și, chiar a doua zi, îi vedem sosind pe Aloike, Mayau și ceilalți. Își plătesc pe rînd datoria. Aloike ia loc o clipă lîngă Moloko și își cere iertare de a fi întîrziat atît, explicîndu-i și de ce, apoi se interesează de sănătatea lui.

— Vei muri negreșit... Sînt unele duhuri care îți vor răul.

De mai multe zile, răsuflarea întregului sat este legată de cea a vraciului. De dimineață și pînă seara nu se mai vorbește de altceva. Apropiata sa moarte nu mai este pusă de nimeni la îndoială. E o chestiune de zile, sau ore. Dealtfel, însuși Moloko și-a rînduit funeraliile. A cerut să-i fie reconstruită coliba pe insula învecinată și nu dorește să fie îngropat, ci doar întins în hamacul său astfel încît să poată privi pe cei care trec cu luntrea. În sfîrșit, a făcut inventarul lucrurilor ce vor trebui aruncate în rîu și al celor ce vor trebui sparte și sfărîmate.

În clanul lui Malavate, oamenii au și început să-și facă o părere în privința originii bolii.

— Ai observat cum e rana ? mă întreabă Nanuk.

— Da, sînt puncte mici. Dar nu cred că va muri de pe urma lor.

— Ba da, ba da, negreșit va muri. El este cel care a trimis duhul rău în anaconda ! Cum Mimi-Siku a tras cu alice, în duhul lui Moloko au pătruns alicele și de aceea

la scurt timp a apărut rana. Pare o rană mică, doar pe piele, dar toată încărcătura e înăuntrul lui. De aceea va muri !

Însemna însă să nu ţii cont de puterile lui Pleike. Întors în sat, acesta aflase de starea în care se găsea vraciul. Urcă în grabă la Antecume Pata şi organizează o mare şedinţă de tămăduire.

În următoarele zile, rana s-a retras, iar petele au început să dispară. Încet, încet, Moloko şi-a recăpătat puterile, iar locuitorii satului au răsuflat uşuraţi.

CEREREA ÎN CĂSĂTORIE

Moloko mă vizitează adesea în coliba mea. Dacă sînt ocupat e în stare să rămînă un timp îndelungat observîndu-mă în tăcere ; pleacă apoi fără să fi schimbat între noi nici măcar o vorbă. I se întîmplă însă, uneori, să fie destul de bine dispus pentru a-mi povesti tot felul de istorii ce vin să completeze cronica mea wayana.

Într-o dimineaţă oarecare aud paşi ce urcă cele cîteva trepte ale colibei. Îi recunosc mersul.

— Kami (copile), unde eşti ?

— Sînt aici, intră.

Vine în mica încăpere din fund şi închide uşa după el, ceea ce este destul de neobişnuit. Găsesc că are un aer ciudat. Adună şiragurile ce zac pe masă şi se joacă cu ele, pentru a-şi da importanţă. E limpede că vrea să-mi spună ceva, dar şovăie. Apoi, deodată, apucă taurul de coarne :

— Trebuie să mă ajuţi...

— Ce doreşti ? Ai nevoie de ceva ?

— Nu, nu, e vorba de altceva. Trebuie să mă sprijini în altă privinţă...

— Spune-mi.

— Iată... cînd Yakatila şi Kuliwalilu vor veni aici, va trebui să le spui să-mi dea fata lor.

Am rămas fără grai. Opo este o puştoaică de vreo doisprezece ani, pe cînd Moloko trebuie să aibă între

cincizeci și șaizeci de ani... Acum, că ceea ce era mai greu fusese rostit, îi vine mai ușor să vorbească.

— Da, vezi tu, nu mai am femeie. Ultima mea soție a murit în Guadelupa...

După ce subliniază aceasta printr-o tăcere, urmează :

— Celelalte soții ale mele s-au prăpădit și ele. (Cred că este văduv de patru sau de cinci ori). Acum trăiesc singur. Eu, care sînt căpetenia unui clan, nu pot să poftesc pe cineva la masă, nu am pe nimeni care să aibă grijă de mine. Fetele mele, doar le știi, bombăne întruna. Mi-ar trebui o femeie care să toarcă bumbacul, să pregătească cachiri, să fie prima cînd e vorba de mesele în comun. Trebuie să vorbești pentru mine cu Kuliwalilu, să-i spui că nu are nici o importanță că sînt în vîrstă. Bunicul lui Opo este însurat și el cu o fată foarte tînără (are vreo șaisprezece sau șaptesprezece ani). Și, apoi, le vei mai spune că eu nu sînt precum tinerii care risipesc banii cumpărînd orice fleac. Eu am o luntre, o mulțime de mărgele, am pînză roșie, stambă, am, de asemenea, și bani de pe urma împletiturilor pe care le-am vîndut. I-aș putea cumpăra oale, farfurii, nu va avea de ce să se plîngă, va avea o mulțime de lucruri...

Cauza îmi pare pierdută dinainte. Chiar dacă voi încerca s-o apăr, o voi face cu atît de puțină convingere, încît rezultatul va fi cu totul opus. Simțind poate că șovăi, aduce ultimul argument.

— Și le mai poți spune că sînt un mare vrăjitor, cel mai mare șaman wayana. Dacă refuză, le voi trimite duhul cel rău să-i îmbolnăvească ori să-i ucidă. Le va părea rău că nu mi-au dat fata.

La aceasta nu se mai poate replica nimic.

— Bine, bine, s-a făcut. Să n-ai grijă, le voi transmite cuvintele tale şi voi căuta să-i conving.

De îndată ce părăseşte coliba, mă duc la Alasawani şi îi redau discuţia noastră.

— Îţi dai seama, îmi spune ea, un moşneag ca el vrea de soţie o fetişcană ! E nebun ! În nici un caz să nu te amesteci, lasă-l să se descurce singur ; nu spune nimic.

Peste cîteva zile, micuţa Opo şi părinţii ei poposesc în sat. După ce sînt întîmpinaţi aşa cum cere datina, vorbim de una şi de alta, apoi le spun despre demersul lui Moloko.

— Nu fac decît să repet ce mi-a zis, de hotărît însă hotărîţi voi...

Pe Yakatila îl cuprinde furia.

— Am auzit şoptindu-se ceva prin sat. Acum îndrăzneşte să spună că ne trimite duhul cel rău. Nu o va căpăta pe fiica mea ! Dacă vrea să ne ucidă, vom avea tot timpul să ne dăm seama atunci.

Alasawani şi mama ei, care ni s-au alăturat, încuviinţează şi ele.

— Oare bunicul lui Opo ar fi de acord ? întreabă Idiu, am auzit spunîndu-se...

— Nu, nu, o întrerupe Yakatila, prima soţie a lui Moloko era sora tatălui meu. Cînd a murit a bocit-o foarte puţin şi nici măcar nu s-a ras pe cap. Doar şi-a scurtat puţin părul. După cîteva zile şi-a dat din nou cu roucou şi şi-a pus şiragurile şi jartierele. De aceea tata îi poartă pică. Dacă ar fi fost într-adevăr mîhnit, dacă ar fi ţinut doliul, poate ar fi acceptat să i-o dea pe nepoata sa...

Îi spun în glumă lui Yakatila :

— Îţi dai seama, pierzi mult. Ai putea fi îngrijit pe degeaba, atît tu cît şi familia ta, de către cel mai mare

șaman wayana. Și apoi ai fi putut căpăta mărgele, farfurii și cartușe, cu toți banii aceia pe care i-a cîștigat de pe urma împletiturilor, bani pe care îi păstrează pentru el...

Izbucnesc cu toții în rîs.

Se scurg cîteva săptămîni. Idiu este bolnavă iar Manantin îl roagă pe Moloko să țină o ședință de vindecare. Sub tukusipan, în jurul colibei din frunze, participanții, prieteni, rude, curioși, vin să-și întindă haotic hamacurile între stîlpi. Sînt de față Kuliwalilu, Yakatila și micuța Opo.

Înainte de a pătrunde în colibă, vraciul îi adresează cîteva cuvinte lui Manantin.

— Voi încerca s-o lecuiesc. Dacă sînt cu adevărat șaman voi izbuti ; om vedea atunci dacă există duhuri mai puternice decît ale mele.

Este un prolog ritual. De fiecare dată șamanul wayana își pune puterile la încercare.

Cum pătrunde în colibă se pornește să fredoneze descîntece pentru a intra în contact cu duhurile. Se aude apoi zgomot de frunze puternic scuturate și un fel de răpăit de tălpi ce crește necontenit. Este momentul în care vraciul pleacă pe tărîmul duhurilor. După o clipă de liniște, zgomotul reîncepe. Răpăitul este la început foarte slab, apoi din ce în ce mai tare, frunzele sînt din nou scuturate și se aude ca și cum ar cădea ceva. Moloko s-a întors cu un duh. „Sosesc", spune acesta. Așa cum o cere ritualul, cel în grija căruia este bolnavul, respectiv Manantin, rostește :

— Vino mai repede.

În jurul colibei oamenii se înveselesc.

— „Sosește", îngînă cineva, ce noroc pe tine !

Cred că recunosc glasul lui Palanaewa. E o glumă obișnuită. Formula „Sosesc" stîrnește de fiecare dată pe meleagurile indienilor wayana tot soiuri de subînțelesuri deochiate, iar ședințele de tămăduire sînt prilej de veselie, în afară de cazurile cînd bolnavul este pe moarte.

Cum duhul pe care l-a adus Moloko nu este duhul potrivit pentru tămăduirea bolnavului, pleacă să caute altul. Din nou zgomote succedîndu-se invers. În sfîrșit, bufnitura înfundată a căderii : „Sosesc". Abia s-a așternut din nou liniștea că auzim zgomotul altei căderi, cu totul neobișnuite și țipetele unei fetițe. De spaimă ne trebuie cîteva clipe pentru a înțelege ce s-a petrecut : stîlpul de la mijlocul tukusipanului tocmai s-a rupt brusc. Era înfipt în pămînt cam o jumătate de metru și într-o oarecare măsură putrezise. Lianele care îl susțineau la vîrful acoperișului s-au rupt și ele. Iar stîlpul s-a prăbușit peste pieptul lui Opo, fiica lui Kuliwalilu !...

Yakatila și Palanaewa se reped să elibereze copilul. Pe locul loviturii pieptul lui Opo devine vinețiu, pare că îi vine greu să respire și geme încetișor. Tatăl ei o ia în brațe. Împreună cu soția lui se pornesc să plîngă și să bocească. Examinez fetița. La prima vedere, nu și-a rupt nimic. Este purtată pînă la coliba mea și îi masez pieptul cu pomadă, pentru ai ușura suferința. Dincolo, sub acoperișul colibei de frunze, Moloko, neclintit, își continuă ședința ; dar centrul atenției s-a mutat. În jurul fetiței lume multă și rudele sale. Întîmplarea este comentată cu înfrigurare. Palanaewa și Poika sînt primii care spun în gura mare ce gîndesc cu toții :

— De ce a căzut stîlpul pe Opo și nu pe altcineva ? Moloko era în colibă, deci duhul rău l-a făcut să se pră-

bușească peste ea. A încercat s-o ucidă pentru că părinții ei nu au vrut să i-o dea.

Pentru mulți dintre cei de față nu poate fi altă explicație decît răzbunarea vraciului.

Spiritele s-au agitat o vreme în jurul acestei întîmplări, apoi, așa cum se întîmplă de obicei, s-au liniștit reaprinzîndu-se doar din cînd în cînd cu prilejul neînțelegerilor dintre Moloko, Yakatila sau Kutaka și bunicul lui Opo.

MOARTEA UNUI „CĂPITAN"

Pe meleagurile acestea, ura nu izbucneşte decît rareori la lumina zilei. Indienii wayana se feresc de emoţiile violente. Atunci cînd relaţiile cu cineva devin supărător de încordate, preferă să plece într-un alt sat ori chiar pe cursul unui alt rîu şi, odată cu timpul şi depărtarea, lucrurile reintră în normal.

Duşmăniile pot mocni de ani de zile, înainte de a izbucni făţiş. Astfel, mi-a trebuit multă vreme pentru a-mi putea da seama că părinţii mei erau geloşi pe legăturile prieteneşti pe care le aveam cu cei din clanul lui Moloko. Mimi-Siku şi cu mine ne spuneam, adesea, „frate", iar părinţii lui, Puptu şi Alamaka, s-au deprins să-mi vorbească numindu-mă „fiu". Pentru mine, toate acestea nu schimbau cu nimic afecţiunea ce o purtam lui Malavate şi lui Pontsitpe, dar ei simţeau altfel. A trebuit să se ivească o împrejurare dureroasă pentru a-mi da seama.

De cîtva timp, unul dintre fraţii lui Pontsitpe prezenta simptome alarmante. Uneori îşi pierde pentru scurt timp stăpînirea asupra trupului, braţele îi erau scuturate de ticuri, capul i se rostogolea fără voie, iar ochii îi deveneau sticloşi. Pleike încercase în zadar să-l vindece. Pe de altă parte, Pontsitpe l-a pus pe celălalt frate al său, Anapaike, să intervină la infirmieră şi la pastorul misiunii pentru a fi ţinut sub observaţie la spitalul din Paramaribo, dar se loviseră de un refuz categoric :

— Descurcați-vă singuri, lecuiți-l cu ajutorul medicinii voastre, odată ce ați început în felul acesta ! Nu este caz de spitalizare, starea lui nu e prea gravă.

Într-adevăr, în afara acestor crize dramatice ce țineau doar cîteva secunde, părea perfect normal. Moloko își oferise și el serviciile, spunîndu-i mamei mele :

— Adu-mi-l, sînt în stare să-l îngrijesc. Numai că va trebui să rămînă aici un timp destul de lung...

În disperare de cauză, Pontsitpe încredință pe fratele ei vraciului de pe Jari.

Chiar la prima ședință, Moloko explică de unde se trage răul.

— Ai un unchi pe Tapamaoni. E un șaman puternic. Te hărăzise uneia din fiicele sale, iar acum e foarte supărat că te-ai însurat cu altă femeie. Din pricina asta se răzbună. Voi folosi toată priceperea mea pentru a te vindeca.

Chiar a doua zi o pune pe Pontsitpe să facă o împletitură în formă de pasăre și indică în mod amănunțit cum să aleagă penele, unde să le lipească, ce formă trebuie să aibă ciocul etc. După ce pasărea e gata, o agață deasupra hamacului bolnavului.

— Pentru a îndepărta duhul rău de tine. Trebuie să fie mereu lîngă tine.

Precizează, de asemenea, și un tratament cu fiertură de frunze și rădăcini, altele pentru fiecare boală. După cîteva săptămîni, bolnavului îi este vizibil mai bine. Ticurile îi mai apar, dar în răstimpuri din ce în ce mai rare. Împotriva consimțămîntului vraciului, vrea să coboare pînă în satul său, la Anapaike.

— Dacă pleci, vei muri și nu voi mai fi lîngă tine pentru a interveni la timp.

Dar fratele lui Pontsitpe nu ia deloc în seamă avertismentul acesta.

O lună mai tîrziu se oprește la Antecume Pata, înainte de a pleca mai departe cu cîțiva bărbați din satul său, pentru a tăia frunze de malalia pe cursul riului Marouini. Moloko este îngrijorat :

— Ar trebui să nu te duci. Acum ești aproape vindecat, dar cu siguranță că te vei întoarce și mai bolnav decît prima oară.

— Ba nu, mă simt foarte bine, nu mai am de ce să mă feresc.

Nici nu trece o săptămînă și îi vedem întorcîndu-se, deși voiseră să mai rămînă vreo cinsprezece zile. În mijlocul bărcii, fratele lui Pontsitpe stă culcat, cu chipul suferind. Tovarășii săi ne spun că avusese ameteli și că ticurile îi reveniseră. Moloko e și el de față.

— Și doar i-am zis să nu plece. Dar nici n-a vrut să audă !

Medicul din Maripassoula, căruia îi expun cazul, mă sfătuiește să-l duc pentru a-l examina. Părinții mei propun să-l însoțească și să rămînă împreună cu el. Ceea ce s-a petrecut acolo avea să-mi fie povestit, mai tîrziu, de Pontsitpe. Bolnavul a fost internat într-una din camerele dispensarului unde a rămas timp de mai multe zile dar, în ciuda numeroaselor probe la care a fost supus, medicul nu a fost în stare să dea un diagnostic asupra naturii bolii.

În fiecare noapte, indienii pătrundeau pe furiș în localul dispensarului pentru a-l lua și a-l duce în satul învecinat, unde era îngrijit de către șamanii wayana. Îndată

ce ședința lua sfîrșit, îl readuceau în camera lui. Dimineața, infirmierul îl găsea dormind adînc în hamacul său. În felul acesta, ziua era preluat de medicii „palassissi", iar noaptea cădea în sarcina medicinei șamanilor. Cum doctorul nu mai știa ce să-i facă, după cîtva timp părăsi dispensarul. Din punct de vedere fiziologic, starea lui era perfect mulțumitoare. În lipsa unei explicații raționale, medicul atribuia simptomele unei forme de nebunie...

Pontsitpe și-a instalat fratele la Maripassoula, într-o colibă wayana, cerîndu-i apoi lui Palipin să oficieze o nouă ședință de tămăduire. Cînd se lăsă întunericul, începură să înalțe coliba. Deodată, bolnavul, care dormea în hamacul său, se trezi tresărind brusc și o chemă pe sora lui.

— Vino lîngă mine, simt că voi muri !

Nu prezenta nici un semn exterior de suferință, dar presimțirea morții sale era atît de puternică, încît voia să-i încredințeze lui Pontsitpe ultimele sale dorințe. Dorea să fie îngropat în satul lui Anapaike, în ținuta sa de „căpitan" (chipiu, șort și cămașă kaki, pe care erau cusute galoane). Pe lîngă aceasta, stărui ca cele cîteva table ondulate pe care le avea să fie așezate deasupra colibei care îi va adăposti mormîntul...

A fost grăbită înălțarea colibei din frunze și fu introdus îndată înăuntru. În toiul ședinței a început să se piardă pe nesimțite. Privirea i se încețoșă și deveni fixă. Palipin rosti :

— Va muri, s-a prăpădit...

A fost dus la dispensar într-o goană nebună. Cineva a plecat după medic, dar cînd acesta a venit nu a putut decît să constate decesul.

— Fratele lui Anapaike a murit !

Vestea am aflat-o a doua zi după amiază. Cum e vorba de unchiul meu, va trebui să port doliu și să iau parte la ceremonie. Prefer ca Alasawani să nu mă însoțească. În primul rînd pentru că, probabil, va fi de față și fratele ei, iar bocetele rituale sînt adesea prilej de a spune tot ce ai pe inimă și de a-ți vărsa năduful. Risca să audă reproșuri și învinuiri greu de suportat. Pe lîngă aceasta, în satul lui Anapaike avusese loc cearta aceea cumplită cu soțul ei. Acolo spiritele nu s-au potolit nici pe departe. Știu în ce măsură doliul și suferința pot atița, la indienii wayana, pasiunile și ura, descătușînd tot ce arde mocnit...

În cele din urmă plec în josul rîului, împreună cu Mimi-Siku și Asaukili.

În timp ce ne apropiem de debarcader ne pornim toți trei să gemem și să ne văităm. Străbat distanța pînă la coliba în care se află Pontsitpe și mă ghemuiesc lîngă ea.

— Unchiule, bietul meu unchi, tu care ești fratele mamei mele. Nu sînt cu adevărat nepotul tău, dar te iubesc ca și cum ai fi unchiul meu adevărat.

— Da, unchiul tău a murit, a murit fratele meu, sînt foarte mîhnioasă. Voi ține doliu, îmi voi tăia părul, nu voi purta șiraguri și nici jartiere, nu mă voi mai da cu roucou. Ce rost mai are să-mi păstrez pletele dacă a murit fratele meu. E frățiorul meu, fratele meu cel mai iubit... Mă iubea mult, mi-a dat mărgele și multe alte lucruri...

Apoi, mai mult către mine :

— Fratele meu e mort, a murit unchiul tău, nu mai vreau să te duci la Moloko. Nu a fost în stare să-l vindece, el l-a ucis... Nu mai vreau să te vezi cu fata lui, cu Alamaka. De ce îți spune ea „fiule" ? E oare mama ta ? Desigur că o preferi pe ea... Nu mai trebuie să mergi cu Puptu, cu Mimi-Siku... De ce le dai daruri ? De ce le dai mărgele, cartușe... Nu mai vreau să-i ajuți pe wayana

veniți de pe Jari, odată ce fratele meu a murit, odată ce unchiul tău a murit...

Toată pica pe care o are pe Moloko izbucnește dintr-odată. Mă vrea numai pentru ea, desigur cu un substrat precis. Lucrurile acestea pe care le dăruisem lor i-ar fi plăcut să le aibă ea. Sînt mîhnit de pierdea unchiului, dar cuvintele ei mă mihnesc încă și mai mult. Toți oamenii din Anapaike le aud și, fără îndoială, vor fi repetate lui Moloko și alor săi.

După mult timp, încetăm să bocim și o părăsesc pentru a mă duce la celălalt unchi, fratele celui dispărut, „Marele Bărbat" Anapaike (care este „Grand Man" al indienilor wayana din Surinam, așa cum Twenke este cel al indienilor din Guiana franceză). Are creștetul complet ras, în timp ce Pontsitpe nu își va scurta părul decît cu cîțiva centimetri, ceea ce îl va face mai tîrziu pe Puptu să spună : „Poate că nu gîndea toate cîte le-a spus, poate că era din pricina morții fratelui ei, dar cum nu și-a tăiat tot părul, înseamnă că nu l-a iubit chiar atît de mult."

Văzînd că mă apropii de el Anapaike se pornește să geamă mai tare. Ne luăm pe după umeri și, după ce ne-am văitat cîteva minute, ne așezăm fiecare de o parte pentru a continua să plîngem.

În jurul meu oamenii încep să spună în șoaptă, că Pontsitpe a mers prea departe : „Învinuiește pe mai mulți de moartea fratelui ei, nu-i frumos din partea ei, ba mai zice că se va răzbuna !"

Cînd mă întorc la Antecume Pata, îmi lepăd jartierele și îmi scurtez părul cu cîțiva centimetri.

S-a scurs aproape un an și jumătate pînă la ceremonia de ridicare a doliului. Acesta fusese purtat în urma a trei decese, dintre care unul pentru fratele lui Aputu, mort

pe vremea cînd avea loc marele seminar organizat în interiorul ţinutului de către pastorii americani, şi cel al unchiului meu.

Am luat parte la ceremonie împreună cu Alasawani dar nimeni din clanul lui Moloko nu a fost de faţă. Ameninţările lui Pontsitpe le rămăseseră întipărite în suflete şi cu toţi au judecat că este mai prudent să nu participe la orgiile cu cachiri prilejuite de ceremonie.

HOȚUL NEPRINS, NEGUSTOR CINSTIT

Alasawani, Kumaya, Mimi-Siku și cu mine am devenit nedespărțiți. Cele două femei se împacă bine, iar apropierea dintre mine și „Yakelene" al meu nu e de ieri de azi. Amîndoi vin cu regularitate să ne vadă. Seara, coliba noastră este locul unui pelerinaj neîncetat de vizitatori: Moloko cu Tom Degețelul, Asaukili, Alamaka cu Puptu, Kuliaman și tînăra lui soție Tawaya (o veche cucerire a lui Mimi-Siku și actuala „favorită" a lui Yoiwet), Kisai cu Lapiu și fiul lor schilod Galimon, atunci cînd acesta pornește destul de devreme pentru a ajunge la noi... fără a mai pune la socoteală un roi de copii și doi-trei „mumu" dormind lipiți de mama lor în băierile care îi susțin.

În unele seri, locul este invadat de peste douăzeci de inși, unii așezați pe băncile din jurul mesei, alții rezemați de pereți sau ghemuiți pe jos. Epidermele se ating, se caută, soțiile lipite de soții lor întîmpină fără să clipească mîngîierile furișate ale iubiților, copiii mai mici vin să se ghemuiască la pieptul tatălui lor...

Deasupra noastră o lampă petromax își amestecă șuieratul cu cîntecul nocturn al gîzelor. Fluturii și muscuțele își ard aripile cu zecile în flacăra lămpii. În nopțile cu țînțari, palmele date pe piele răsună la intervale regulate.

Cînd ești wayana, a rîde, a lua în zeflemea, este la fel de firesc precum a mînca, a face dragoste sau a dormi. De aceea, astfel de întîlniri rareori sînt triste. Legăturile

amoroase stîrnesc desigur multe dintre discuții. Într-una din seri încercăm să cîntărim șansele fiecărui tînăr, din Antecume Pata și satele învecinate, în fața femeilor :

— Dacă e unul fără noroc, apoi aceela e Galimon.

— Asta s-o crezi tu, sare Mimi-Siku, te înșeli amarnic.

Galimon are între douăzeci și douăzecișicinci de ani, este nepotul lui Moloko și fiul lui Lapiu. Are picioarele pe jumătate paralizate. Totuși, pe lîngă infirmitatea aceasta, o altă particularitate îl face să fie ținta de predilecție a batjocurilor, mai ales din partea copiilor. Picioarele îi sînt literalmente devorate de căpușe. Acestea sînt mici și pătrund sub piele, unde se reproduc foarte repede. Pe aici ni se întîmplă la toți să ne alegem din cînd în cînd, cu vreo două-trei, în talpă ori în degetele de la picioare și ne grăbim să le scoatem de acolo cu ajutorul unui ac ori cu vîrful cuțitului. Dacă nu faci asta la timp, nu numai că se înmulțesc, dar produc împunsături dureroase în picioare. Galimon însă are veșnic zeci de căpușe.

— De ce nu le scoți ? este întrebat adesea.

— Ba da, le scot, eu ori mama. Dar, după ce scoți una, vin altele trei sau patru în gaura rămasă.

Gurile rele, în cazul acesta Tom Degețelul, Kuku și Yoiwet, susțin că folosește căpușile drept momeală la pescuit.

— Da, da, l-am văzut cu ochii mei ! A scos una și a pus-o în cîrlig !

— Termină, că mi se face rău !

Odată, pe cînd sora lui Kuku m-a poftit să gust dintr-o băutură făcută din kumu, sînt strigat de Galimon, a cărui colibă se află în apropiere.

— Antecume, vino !

Mă apropii de el.

— Vino să mănînci împreună cu mine...
— Ce ai de mîncare ?
— Peşte, l-am pescuit chiar adineaori.
Pălesc.
— Sînt peşti piranha ?
— Da, da, priveşte.
— Dar ştii bine că nu mai pot mînca piranha. Şamanii m-au oprit să mai mănînc de cînd am fost bolnav...
— Ah, e adevărat, e adevărat... Mamă, adu-i lui Antecume puţin kumu.

Apucă cratiţa din care a băut şi o dă lui Lapiu. Chiar dacă nu-i primejdie să găsesc căpuşe în băutură, nu prea mă simt în apele mele. Trebuie să spun că Galimon îşi petrece mai tot timpul scormonindu-şi rănile, iar spectacolul picioarelor sale diforme nu este prea apetisant.
— Tocmai am băut mult împreună cu Anapanalu, dacă mai beau mi se va face rău...
— Cum vrei, rămîne pe altă dată.

Mă îndepărtez în grabă, înainte să-i răsnească altă idee. Pe cînd plec aud în spate rîsetele sorei lui Kuku şi ale soţului ei, cărora nu le-a scăpat nici un cuvînt din discuţia noastră.
— Te înşeli, Galimon are şi el şansele sale !... afirmă Mimi-Siku. Din cînd în cînd izbuteşte să se culce cu cîte o femeie din sat.

Într-o seară, ne povesteşte el, o femeie era singură în hamacul ei. (Soţul plecase să lucreze cîteva zile pentru surinamezi). În colibă, nu departe de ea, era şi fiica ei. Galimon s-a apropiat de primul polog :
— „Sosesc"...
— Cine-i ?
— Eu sînt.

— Care, eu ?

— Chiar eu.

Femeia a crezut că recunoaşte glasul lui Mimi-Siku. Pe vremea aceea avea relaţii cu amîndouă, dar se ştia mai mult despre fiică.

— Mai bine du-te la fata mea, începe cu ea.

Galimon ascultă sfatul şi ridică al doilea polog. Deziluzie. Şi fata credea că e vorba de Mimi-Siku.

— Du-te la mama, cu siguranţă că ea te va vrea...

Aceasta, fără a fi prea încîntată, căci recunoscuse pe fiul lui Lapiu, acceptă să-i facă loc în hamacul său...

Toţi se înveselesc la gîndul că poate, într-o noapte, un soţ gelos se va întoarce pe neaşteptate.

— Cum va face Galimon să fugă ?...

Se mai întîmplă, din cînd în cînd, ca un bărbat, avînd serioase îndoieli în privinţa fidelităţii soţiei sale, să spună seara că are de gînd să plece la vînătoare de caimani. Dacă pleacă singur, e semn rău, trebuie să te dovedeşti prudent. Poate foarte bine să se prefacă şi să rămînă în apropierea satului, pentru a se întoarce cu mult mai devreme decît se presupunea. Ni-l închipuim pe Galimon surprins în această situaţie dramatică.

— Ar fi măcelărit !

Cîţi tineri wayana nu au scăpat de o bătaie zdravănă decît mulţumită iuţelii lor !

Nu de mult, eroul unei asemenea păţanii obişnuite a fost Alamitso. Mekuanali, micul tămăduitor, se oprise la Antecume Pata în drum spre Pelea.

Stăm puţin de vorbă, apoi Mekuanali se îndreaptă către luntre şi se îndepărtează vîslind cu pagaia.

— Unde se duce ? mă întreabă Alamitso.

— Merge să bea cachirî la Pelea.

— E bine de știut.

— De ce ?

— Și-a lăsat soția în satul vecin. Curînd se înnoptează, are de trecut o mulțime de praguri, nu se va întoarce pînă mîine dimineață...

Seara, către ora zece, aud pe cineva urcînd. Se întoarce Mekuanali. A văzut lumină în coliba mea și are chef să mai schimbe o vorbă cu mine, înainte de a se duce acasă. Judecînd după fața sa îmbujorată, nu s-a încurcat, a băut mult cachiri.

— Bun, acum plec...

O oră mai tîrziu un glas mă strigă :

— Antecume !

Este tot Mekuanali, dar de data asta pare foarte mînios.

— Ce s-a întîmplat ?

— Alamitso era cu nevasta mea !

— Cum așa ?

— Cînd am sosit, a sărit de sub polog, dar l-am recunoscut. Pe ea am sculat-o și am bătut-o cu frînghia hamacului ! Eram furios.

— Și Alamitso ?

— Am fugit după el, dar a scăpat. Desigur că s-a întors acasă la tatăl său. Mă voi duce la Puptu, să nu te miri dacă auzi țipete...

Încerc să-l liniștesc.

— Du-te și fă ce trebuie să faci, te înțeleg, dar nu îți ieși din fire, nu te lua la bătaie.

Luna plină luminează satul, în timp ce îl urmăresc cu privirea. Lîngă colibă găsește un kololo și se așază aproape de foc.

— Puptu ! Fiul tău era cu soția mea. Cînd m-a zărit, a luat-o la goană, e un fricos...

Tatăl lui Alamitso iese de sub polog, cu spatele puțin gîrbovit. Se pare că nu știe prea bine ce să facă. În aceiași clipă își face apariția Kuliaman :

— Dacă vrei să te răzbuni pe fiul meu trebuie să începi cu mine ! (Kuliaman era fratele lui Puptu, prin urmare Alamitso este și fiul său. Dealtfel mulți susțin că ar fi chiar adevăratul tată). Ceea ce s-a întîmplat e din vina ta, nu aveai decît să nu-ți lași femeia singură. Și tu la rîndul tău îți încerci norocul cu altele ! Pun mîna în foc că ți l-ai încercat chiar în seara asta pe lîngă soția lui Pelea...

Vorbește cu atîta patimă, încît Mekuanali rămîne pleoștit și nu mai scoate nici o vorbă. După ce este făcut albie de porci, vine înapoi la mine. Cu glas abia auzit mă strigă :

— Antecume...

— Cine-i ?

— Tot eu sînt.

Mă prefac că nu am auzit nimic :

— Cum a fost ?

— Kuliaman e furios, s-a supărat pe mine. Nu mă pot întoarce în sat, ai cumva vreun hamac ?

Îi dau unul pe care se duce să-l întindă între doi stîlpi. La ora șase, cînd mă trezesc, a și șters-o.

Ironia soartei a făcut ca, la puțin timp după această istorie, să fie rîndul lui Kuliaman să aibă un rival tînăr și îndrăzneț. Yoiwet (zis Grenadină) se îndrăgostise de Tawaya și, de cîte ori putea, o vizita în hamacul ei.

— Pînă la urmă te va surprinde Kuliaman și îți va rupe oasele. Ba se va certa și cu întreg clanul lui Malavate, cu niine, cu bunica ta, cu tatăl tău !

Cum Yoiwet este fiul adoptiv al tatălui meu, este și fiul meu. Doarme cînd în coliba lui Ykakane, cînd în cea a lui Asaukili, cînd la noi și adesea împărțim mîncarea cu el. În ultimul timp, plictisit de neîncetatele noastre sfaturi, dar și pentru a fi mai aproape de Tawaya, s-a mutat în coliba rezervată celor în trecere.

Kuliaman și soția lui aveau fiecare hamacul său. Pe atunci ea dormea împreună cu un prunc.

După ce așteaptă să se facă destul de tîrziu, Yoiwet se strecoară fără zgomot pînă la pologul lui Tawaya pe care îl recunoaște după culoare. Îl ridică și atinge brațul tinerei femei, pentru a-și semnala prezența. Chiar în clipa în care își dă seama că s-a înșelat, o mînă încearcă să-l apuce, dar izbutește să scape cu fuga. Kuliaman nu va avea timp decît să vadă o umbră topindu-se în noapte... În seara aceea, poate fără un motiv deosebit, bărbatul și femeia schimbaseră hamacurile între ei.

Furios, bărbatul se scoală, se așază pe o băncuță și, după ce aține focul, își trezește soția.

— A fost cineva la mine și m-a luat drept tine. Cu siguranță că ești obișnuită să dormi cu el, de vreme ce îndrăznește să vină chiar cînd sînt aici... E Yoiwet, voi lămuri eu lucrurile cu el, să vezi ce-i fac.

— Dar n-am făcut nimic, nu am văzut nimic, despre ce vorbești ?

Dimineața, foarte devreme, pe cînd încă dormim, Yoiwet vine în coliba noastră.

— Yapo... (cuvîntul acesta este folosit mai curînd decît „papak" atunci cînd este adresat fraților tatălui)

— Ce este ?

— Am încălzit apa pentru cafea.

Mă dau jos din hamac.

— Ori vrei să-mi ceri ceva, ori ai vreun necaz.

— De ce ?

— Dacă zici că ai pregătit totul...

Şovăie puţin, apoi recunoaşte :

— Da, treburile merg prost.

Alasawani vine şi ea lîngă noi.

— Fără îndoială că te-a surprins Kuliaman, îi spune ea.

— Nu, dar susţine că am legături cu soţia lui pentru că cineva a venit peste noapte şi l-a mîngîiat, crezînd că e Tawaya. Ea mi-a povestit. Kuliaman e foarte furios, a plecat la pescuit. E pus pe ceartă cu toată lumea.

— Vezi, dacă nu vrei să asculţi !

— E adevărat, dar de ce susţine el asta ? Nu m-a văzut şi oricum nu e vorba de mine. E prea de tot !

— Dar tu, nu e prea de tot că încerci să ne faci să te credem ?

Zîmbeşte uşor, cu subînţeles.

— Nu m-a văzut, nu şi-a aprins lanterna. Dacă o ţine aşa, mă voi duce eu la el !

— Să te duci la el ?... Eşti nebun !

Dintr-odată, foarte pătimaş, îşi pune în gînd să aibă o explicaţie cu Kuliaman.

— Da, îi voi spune : „Se pare că azi noapte am venit, ţi-am ridicat pologul, te-am mîngîiat pe braţ, pe trup sau mai ştiu eu unde, dar oare m-ai văzut ? Eşti sigur că am fost eu ?“

Pe moment mă cuprinde mînia.

— Nu se poate. Te bagi singur în gura lupului !

— Rămîi liniştit, îl sfătuieşte Alasawani, să nu dai de bucluc.

Prins în propriul său joc, e din ce în ce mai înfierbîntat.

— Ba nu, îi voi spune : „Nu am de ce să-ți accept învinuirile". Și dacă nu e mulțumit, îl fac bucățele.

Alasawani îl previne :

— Mai degrabă el pe tine !

— Liniștește-te. Așteaptă măcar pînă diseară. Iar dacă atunci cînd se va întoarce de la pescuit nu vine pînă sus la voi, dacă nu spune nimic, lasă lucrurile baltă. Și mai ales nu te întoarce la Tawaya.

Tînărul nici nu vrea să audă. Pleacă furios... Curînd povestea se răspîndește în tot satul. Fiecare e nerăbdător să-i cunoască deznodămîntul și, văzîndu-și de treburi, observă cu coada ochiului coliba lui Tawaya.

În cursul după amiezii, Kuliaman se întoarce, cu chipul posomorît.

Yoiwet pare să-și mai fi potolit, pentru moment, pornirea pătimașă. Nu se mișcă din tukusipan. Pînă seara domnește liniștea și există nădejdea că, în cele din urmă, lucrurile se vor domoli. Dar asta înseamnă să nu-l cunoști pe Yoiwet.

A doua zi de dimineață vine la noi, cu chipul vesel, foarte mulțumit de el.

— *Bonjour*, mi se adresează, în franceză (știe cîteva cuvinte).

— Vrei o cafea ?

Ia loc pe o bancă.

— Am fost să-i vorbesc lui Kuliaman !

— Ai fost la Kuliaman ?

— Da, da...

— Cînd ai fost ?

— În dimineața asta. Era așezat lîngă un foc, m-am dus la el și l-am salutat. Mi-a răspuns printr-un mormăit.

M-am așezat lîngă el : „Ia spune, se pare că baţi cîmpii, am auzit zicîndu-se că noaptea trecută aş fi fost la soţia ta. Dar soţia ta îmi este bunică (deoarece Tawaya este considerată drept o soră pentru Ikakane, dar are vreo douăzeci şi cinci de ani, în timp ce bunica adevărată are şaizeci). Oare tu te-ai duce să te culci cu bunica ta ? Şi mai întîi de toate m-ai recunoscut ? Uită-te la faţa mea, crezi că dacă aş fi fost eu, aş veni să-ţi vorbesc ?“

— Şi Kuliaman ? întreabă Alasawani.

— Mi-a răspuns : „Nu am spus asta, nu ţi-am rostit numele. Am spus doar că cineva m-a luat drept Tawaya...“

— Oricum, nu-i vorba de mine. Soţia ta îmi este bunică, face parte din familia mea. Cînd mi-e foame, nu-mi este ruşine să-i cer de mîncare. Nu mă duc să cer la oricine. Îi cer lui Antecume, lui Ikakane, fiicei sale Idiu. lui Asaukili... şi apoi, dacă în timpul zilei sînt aproape de soţia ta şi am chef să beau apă cu lipie din manioc, la ea mă duc să-i cer.

Dacă ar fi să-l crezi pe Yoiwet, Kuliaman nu ştia ce să răspundă.

Desigur că nu se lăsase înşelat, dar era dezarmat de îndrăzneala tînărului.

— Ai avut noroc de data asta, dar te sfătuiesc să încetezi legătura cu Tawaya, pentru că, data viitoare cînd te va surprinde, lucrurile nu se vor petrece la fel de bine, mai ales după comedia pe care i-ai jucat-o. Pe vremea cînd era tînăr, cînd avea vîrsta ta, făcea la fel cu o femeie măritată, soţia lui Epoya. Într-o seară, Epoya a plecat la vînătoare dar s-a întors foarte devreme şi l-a găsit împreună cu nevastă-sa. Era cu mult mai voinic decît Kuliaman şi l-a snopit în bătaie. De atunci s-a ales cu glasul dogit... Astăzi s-ar putea să se răzbune pe tine

pentru toate astea. Şi nu vom avea ce spune în apărarea ta. Va trebui să ne batem cu el.

— Nici vorbă, nu-ţi face griji, acum totul s-a aranjat. Mă voi duce la el, mă va pofti să beau cachiri.

— Îţi va da de băut ?

— Da, da, Tawaya mi-a spus că va pregăti astăzi cachiri. Deci mîine mă duc la el şi vom bea împreună...

AMNISTIE PENTRU UN CABIAI

Începînd din dimineața aceasta Antecume Pata numără un locuitor mai mult. Obrăznicia și turbulența lui vor da de furcă micii comunități.

Aluamali a găsit în rîu un pui de cabiai și l-a adus în sat. La vîrsta maturității va atinge peste un metru. Seamănă cu un purcel de India (cobai) prin forma durdulie a trupului, dar și cu șobolanul, prin culoarea părului ; are labele palmate pentru a putea înainta prin apă. Este cel mai mare dintre rozătoare. Cu toți copiii coadă după el, Aluamali urcă pînă la coliba lui și leagă animalul de un stîlp. Timp de zile întregi, atît el cît și soția și soacra sa, îi vorbesc, îl mîngîie și îl hrănesc cu toate bunătățile care îi plac mai mult : banane, trestie de zahăr, patate dulci.

După ce s-a obișnuit destul cu ei, îl dezleagă, lăsîndu-l liber. Pentru început, cabiaiul face incursiuni sfioase și furișate prin sat, apoi, pe măsură ce crește, devine din ce în ce mai îndrăzneț și curînd se socoate pe un teritoriu cucerit. Aleargă de la o colibă la alta, răsturnînd oale și cratițe, ronțăind săpunul lui Aikanalu, împrăștiind mărgelele lui Kumaya, făcînd pruncii să plîngă.

— Cît vom mai suporta cabiaiul ăsta ! se înfurie Wayamane. Antecume, nu ți-a mai rămas puțin DDT, să-i punem în patate, fără să vadă Aluamali...

Toată lumea îl blestemă, dar face parte din familie. În timpul zilei se duce să se spele împreună cu copiii, la debarcader. În mijlocul rîsetelor și țipetelor îi urmărește, îi

împinge, dispare sub apă pentru a reapare puțin mai încolo. Ai crede că se distrează la fel ca ei. Cînd se satură de joacă se întinde pe plaja de nisip urmărind cu mare interes venirea și plecarea pirogilor.

Într-o zi se oprește în sat Pidima. Se duce s-o vadă pe Lapiu, căreia Aluamali i-a dăruit animalul.

— Cabiaiul tău îmi place, dă-mi-l mie.

— Nu, nu vreau.

— Îți dau pe el pînză roșie și mărgele.

Stăruie într-atît, încît în cele din urmă ea acceptă.

— Mă întorc în curînd cu șiragurile și „camisa".

După două zile, iată-l întorcîndu-se. Îi dă un colier alcătuit din douăsprezece șiruri de mărgele și patru ori cinci metri de pînză.

— Bine, ia-l dacă ții atît.

Pidima petrece o funie în jurul gîtului cabiaiului și îl trage după el pentru a-l duce pînă la debarcader. Animalul se împotrivește, se smucește în sens opus, refuză să-l urmeze. Trebuie purtat în brațe, ceea ce nu-i deloc ușor, căci e greu și se zbate. După ce l-a legat în luntre, Pidima se îndepărtează. Satul său se află cam la o jumătate de oră de mers în amonte de praguri.

Pe cît de tare ocărîsem cu toți cabiaiul cînd fusese aici, pe atît de mîhniți sîntem acum, după ce a plecat. Cu adevărat, parcă lipsește cineva.

— De ce l-ai dat ?

— A stăruit atît, și apoi mi-a dat mărgele și pînză.

— N-ar fi trebuit să-l dai.

— Da, e păcat, recunoaște cam tîrziu Lapiu, ne obișnuisem cu el.

Infirmeria începe să ia formă. Nu mi-a mai rămas decît să isprăvesc amenajarea interiorului și să fac o terasă cu

streașină. Mă vizitează Tom Degețelul. Acum are vreo doisprezece ani și porecla i se potrivește de minune. Ai impresia că nu crește deloc, sau atît de puțin încît nici nu se observă. El, care părea mai degrabă sfios, se dovedește odată cu trecerea anilor o fire poznașă.

Băiatul stă acum rezemat cu coatele de fereastra infirmeriei și observă în timp ce comentează :

— Iată-l pe Galimon, vine la tine... Ai tot timpul, va fi aici la noapte.

Sprijinindu-se în cîrje închipuite mimează cu talent desăvîrșit înaintarea lentă și șovăitoare a schilodului. Kuku se prăpădește de rîs. După un sfert de oră apare Galimon. Cu un oftat de ușurare se lasă să cadă pe o bancă.

— .Sosesc...

Tom Degețelul s-a așezat în spatele lui și continuă să-l maimuțărească. Trebuie să mă stăpînesc pentru a nu izbucni în rîs.

— Știi, yapo, vreau să cobor pînă la Cayenne.

— De ce vrei să te duci acolo ?

— Vreau să pot merge ca toată lumea.

— Știi, am mai vorbit de asta, dar mama ta nu este de acord.

— Da, dar nu ea se chinuiește cu mersul. Dacă e nevoie voi rămîne acolo un întreg anotimp secetos și un anotimp ploios. N-am să mor din asta. Wayana care au fost acolo spun că mîncarea pe care le-o dau e proastă, dar n-au murit, au fost totuși hrăniți. Aș putea bea cafea sau altceva de soiul ăsta. Și apoi chiar dacă oi muri, puțin îmi pasă, oricum mama mă ocărăște tot timpul...

Fără îndoială că tocmai s-a certat cu ea și de aceea a venit la mine să-și spună oful.

— Chiar dacă o fi să mor, urmează Galimon, mama nu va plînge prea multă vreme și acolo voi fi cu mult mai

bine, căci la Cayenne se îngrijește locul unde ești îngropat, chiar tu mi-ai spus. Aici voi fi așezat în groapă cum s-o nimeri, nu vor avea grijă de mine, pădurea va acoperi totul...

— Medicul trebuie să vină peste cîteva zile, să vedem ce zice și el. După aceea voi vorbi cu mama ta și cu bunicul tău.

— Nu, nu și nu, să nu le vorbești de asta, doar nu sînt un copil, nu-s ca Tom Degețelul.

— Îți făgăduiesc că voi încerca, să văd ce pot face...

Mulțumit oricum de răspunsul acesta, își ia cele două bastoane și se îndepărtează. Fiecare metru pe care îl străbate pare a fi o etapă de neînvins. Îndată ce este destul de departe, Tom Degețelul îmi spune :

— Nu trebuie trimis, va umple întreg spitalul cu căpușe !...

Către seară vine să mă vadă Moloko, așa cum face adesea.

— Mi-e poftă să beau o cafea.

Pun apa la fiert și iau loc lîngă el.

— Azi dimineață mi-a vorbit nepotul tău. Vrea să plece la Cayenne să se îngrijească. Ce spui ?

— Mama lui trebuie să hotărască, cu ea trebuie să stai de vorbă.

— Dar tu, tu ești de acord ?

— Crezi că îl vor putea face bine ?... Și oare se va mai întoarce ?...

— Putem să-l trimitem pentru a fi examinat.

— Da, da, dar fata mea trebuie să hotărască. Ei trebuie să-i vorbești.

După ce și-a băut cafeaua se duce. Puțin mai tîrziu, ca din întîmplare, ne vizitează Lapiu, sub un pretext oarecare și începe să discute cu Alasawani.

O întreb dacă ar consimți.

— Aș vrea, dar trebuie să vorbești cu tata. Poate că înainte de asta vrea să-l îngrijească el... Mie îmi este indiferent, medicii vor vedea ce e de făcut.

— Prin urmare ești de acord ?

— Dar ce-i vor face ?

Încerc să-i explic.

— Bine, bine, vom vedea...

Timp de două zile, Galimon avea să-mi vorbească cu fiecare prilej de intenția sa de a se duce la Cayenne. Gîndul acesta a devenit o idee fixă.

— Cînd vine odată medicul ? îmi repetă fără încetare.

Apoi mă vizitează din nou Lapiu :

— Nu mai are rost să te gîndești la îngrijirea fiului meu, trebuie să uiți totul ! Are boala asta de foarte mult timp, tatăl meu mi-a zis că nu mai poate fi vindecat. La Cayenne îi vor deschide carnea, îl vor tăia peste tot, cu siguranță că va muri. Dacă moare ne vom ocupa de el, prefer să moară aici.

Atunci cînd Lapiu spune nu, este inutil să mai discuți, este fără apel. Însuși Galimon pare că nu se mai interesează de acest proiect și, în ziua în care medicul poposește în sat, nu cere să-l vadă.

Ce s-a întîmplat ? După toate probabilitățile Moloko a spus un cuvînt foarte greu în povestea asta, izbutind să-și convingă fiica și nepotul în privința inutilității unui asemenea pas.

— Cabiaiul ! Cabiaiul !

Copiii, care tocmai se scăldau în rîu, aduc primii vestea și o răspîndesc, imediat, în tot satul. După ce străbate mica plajă, animalul se cațără pe potecă și se duce sfoară la coliba lui Lapiu.

— Cum de-i aici ?

— A scăpat de la Pidima, apoi a coborît din nou toate pragurile...

Această mărturie de credință îi atrage cabiaiului iertarea tuturor fostelor păcate ; pînă și Wayamane îl privește cu oarecare bunăvoință. Bineînțeles că nici nu poate fi vorba de înapoiat, iar Lapiu își trimite soțul la Pidima pentru a-i duce mărgelele și pînza roșie.

PAPAK ŞI MAMAK

În ultima vreme, Pontsitpe este prost dispusă şi îl potopeşte pe Malavate cu o ploaie de reproşuri.

— Nu îmi mai aduce vînat, nici măcar nu mai este în stare să pescuiască peştişori yaya la debarcader !

Tatăl meu are acum şaizeci de ani şi vede din ce în ce mai rău. În numai cîteva luni privirea i-a slăbit înspăimîntător. Medicul a dat verdictul : dublă cataractă.

— Mi-e foame, ce am să mănînc astăzi ! ? se plînge mama.

— Bine, bine, mă duc la pescuit, vino cu mine, bombăne Malavate.

Îşi ia undiţele, cîrligele, puşca, le depune pe toate în luntre şi se lasă purtaţi pe firul curentului pînă la confluenţa dintre Itany şi Marouini. Pontsitpe, care este aşezată la spate, zăreşte un splendid caiman pe o plajă, într-o poziţie foarte bună, fapt destul de rar în timpul zilei şi mai ales în vecinătatea unui sat.

— Un caiman !

— Unde-i ?

— Pe nisip !

— Unde, în ce loc ?

— Acolo, chiar în faţă !

Îl arată cu degetul. Cu toată bunăvoinţa, Malavate nu desluşeşte nimic. În faţa ochilor săi totul se tulbură.

— Vezi, nu eşti în stare să vînezi ! Cum se poate să ai un asemenea bărbat, nu eşti bun de nimic !

Rănit în amorul său propriu, Malavate strigă :

— Ba da, ba da, îl văd, îl văd !

Încarcă două cartușe în armă și trage. Împușcătura este urmată de o jerbă ce țîșnește din apă. Mai trage o dată, altă jerbă de apă. Deranjat din siestă de zgomot, caimanul străbate cei cîțiva metri ce-l despart de rîu și se face nevăzut.

Pontsitpe își iese din fire :

— Haide, ne întoarcem în sat. N-are rost să mergem mai departe, nu ești bun de nimic !

— Dar se întîmplă oricui să greșească ținta !

— Da, dar tu ai tras la întîmplare !

Malavate vine la colibă cu un aer abătut.

— Maică-ta e răutăcioasă cu mine, nu mă mai iubește, îmi zice : „Ești un moșneag, nu ești în stare să faci nimic, nu mai poți merge în pădure să aduci vînat, nu mai ești în stare să defrișezi terenul pentru o plantație. Am să te las, voi lua altul mai tînăr. Eu sînt încă tînără și nu-mi face deloc plăcere să fiu cu un bărbat ca tine." Iată ce mi-a zis maică-ta. Trebuie să te duci la ea, să-i spui că dacă ia pe altul, acela nu va fi „căpitan". Eu cîștig o mulțime de bani (600 de franci trimestrial, în 1973). Doar știi, țin mult la ea, sînt obișnuit cu ea, trebuie să-i vorbești...

Alasawani îi pregătește o cafea pentru a-l mai îmbărbăta, după care mîncăm împreună. La sfîrșitul mesei, se ridică.

— Bun, acum plec. Nu-i povesti tot ce ți-am spus.

Coboară cele cîteva trepte cu pas șovăitor. Jos se împiedică de un kololo pe care nu l-a văzut.

— Și Pontsitpe asta, ce gură rea are, comentează Alasawani, e o femeie rea. Nu se poartă frumos cu tatăl tău. Ce ai de gînd să faci ?

— Voi găsi eu o cale să-i vorbesc.

Către seară, pe cînd sînt la infirmerie, o văd sosind.

— Copile, mă doare capul. Ţi-au mai rămas cumva pilule din acelea care se topesc şi încep să fiarbă ? Celelalte nu sînt bune, nu te lecuiesc de dureri.

Îi dau un păhăruţ cu aspirină efervescentă.

— După ce termini, du-te la coliba mea, vom sta puţin de vorbă şi vom gusta cîte ceva.

— Bine, bine, s-a făcut, îmi răspunde, te aştept acolo.

Isprăvesc de îngrijit cei cîţiva pacienţi cu ajutorul lui Kuku, care se achită de sarcina sa cu aceiaşi seriozitate pe care o depune în orice face, după care plec să mă întîlnesc cu Pontsitpe

— Se pare că lucrurile nu merg prea bine cu tata, zice că ai fi supărată pe el.

— Am cam început să mă satur de tatăl tău !

— Asta spui pentru că îmbătrîneşte şi nu mai vede prea bine, dar altă dată erai foarte mulţumită, căci era mare vînător, îţi aducea o mulţime de vînat.

— Da, mi-e drag, dar uneori...

— Uneori te mai poţi înfuria, dar asta nu trebuie să ţi se întîmple mereu. Îl răneşti, nu trebuie să fii atît de răutăcioasă cu el.

— Nu sînt chiar atît de răutăcioasă cum ţi-a spus, întotdeauna umflă lucrurile. Şi el are o fire..

A doua zi dimineaţă, cînd trec pe lîngă coliba lor, îi zăresc înlănţuiţi precum doi tineri îndrăgostiţi. Se pare că totul s-a aranjat... cel puţin pentru moment.

Lui Malavate trebuie să-i fie tare greu să simtă cum îi slăbesc puterile. Multă vreme a fost unul dintre cei mai buni vînători ai tribului, un fel de Mimi-Siku al generaţiei sale. Cu vreo zece ani în urmă, pe vremea cînd avea

aproape cincizeci de ani iar eu nu mult peste douăzeci, îmi venea adesea foarte greu să mă ţin după el. Ceea ce, dealtfel, nu părea să-l mişte şi nimic nu l-ar fi putut face să-şi încetinească mersul. Voiam să-l însoţesc, eram tînăr, nu aveam decît să-l urmez. Nu o dată îl blestemasem şi păstrez amintirea deosebit de usturătoare a unei anumite zile.

Plecasem să culegem boabe de kumu. Malavate mergea în frunte, adică mai curînd alerga, iar eu îl urmam. O bucată de vreme toate au decurs bine. Puşca şi sabia nu păreau să cîntărească mai greu decît o cutie de chibrituri. Dar foarte curînd cureaua a început să-mi roadă umărul şi nu ştiam cum să-mi mai port macheta. Fără încetare trebuia să trecem peste trunchiuri pe jumătate putrede, culcate de-a curmezişul potecii şi să ne strecurăm printre arbuşti şi liane, care ne împiedicau goana. Picioarele mele desculţe se agăţau în rădăcinile ce se tîrau pe sol precum şerpii, împiedicîndu-mă. Cînd, în cele din urmă, am ajuns în zona în care se găsea kumu, am scos un oftat de uşurare. Cu toate astea nu eram la capătul încercărilor.

Mai mulţi arbori fuseseră tăiaţi şi lăsaţi acolo cu bună ştiinţă. Malavate i-a despicat şi a scos din putregaiul dinăuntrul lor cîteva larve frumoase de coleoptere, lungi de şapte-opt centimetri şi groase de doi sau trei centimetri. Mi-a întins una ce i se zvîrcolea în mînă.

— Mănîncă, e foarte bună.

În ţinutul indienilor wayana, larvele acestea constituie o mîncare dintre cele mai apreciate. Pot fi mîncate de vii, aşa cum se găsesc, sau, după ce le tai capul între dinţi, le storci conţinutul pe o bucată de pesmet de manioc. Nu sînt cu nimic mai greţoase decît fructele marine, dar trebuie să te obişnuieşti, iar dacă astăzi le mănînc cu plăcere, pe vremea primului meu răstimp petrecut aici, în 1961, îmi

venea greu să le înghit. După ce ne-am delectat cu cîteva larve zemoase, am pornit din nou la drum.

Ceva mai departe am dat de palmieri comestibili, cu uriaşi ciorchini de kumu, atîrnînd la cincisprezece ori douăzeci de metri deasupra pămîntului, la capătul unui trunchi umed şi lunecos. Malavate luă securea şi se duse să despice o fîşie lungă de scoarţă mlădioasă, pe care o legă ca pe un inel în jurul gleznelor sale pentru a mări aderenţa picioarelor pe trunchi. Îşi prinse apoi macheta într-o parte cu ajutorul unei liane mici şi se căţără în succesiuni scurte pînă în vîrf, tăind ciorchinele pe care şi-l aruncă în spate.

— Atenţie !

Înainte de a înţelege despre ce e vorba, sabia lui s-a înfipt în pămînt la vreo doi metri de mine. Astfel uşurat, s-a lăsat să lunece pînă jos. În timp ce se căţăra pe un alt arbore, curăţam ciorchinii de boabe adunîndu-le într-un sac.

— Hai, acum e rîndul tău.

Mi-am pus în jurul gleznelor inelul din scoarţă şi m-am aşezat la picioarele arborelui. Dintr-odată m-am simţit ca un nătărău. Încercam să-l imit pe Malavate, petreceam braţele în jurul trunchiului, ridicam picioarele, întindeam coapsele. Cu chiu cu vai izbuteam să urc puţin dar, la următorul pas, pierdeam jumătate din înălţimea dobîndită. La un metru deasupra pămîntului eram lac de sudoare şi gîfîiam. Lîngă mine, tatăl meu se distra de minune.

— Eşti mai tînăr ca mine şi nu izbuteşti ! N-ai putere.

M-am lăsat păgubaş. Mult timp după aceasta aveam să încerc din nou. Într-o zi am izbutit să ajung chiar pînă la jumătatea înălţimii arborelui. Am privit întîi în sus, apoi în jos şi, deodată, m-am speriat trezindu-mă singur, la

mijlocul trunchiului, cu șapte-opt metri sub mine și cam tot atîția de străbătut în sus. Nu am depășit niciodată recordul acesta.

— Fugi de aici, mulțumește-te să pui boabe în sac, mi-a spus Malavate, cățărîndu-se pe arborele pe care îl abandonasem.

După ce sacul s-a umplut mi l-a dat mie.

— Ține ăsta, plecăm.

Cum nu făcusem un caturi, sacul trebuia purtat pe umăr. Cîntărea, cred, vreo treizeci de kilograme. La venire, și fără sac îmi fusese greu să-l urmez pe Malavate ; simțeam că plesnesc...

— Mai încolo îl iau eu. După ce vei obosi.

Ridicînd povara pe umăr am și început să mă clatin. Am apucat sabia și pușca cu cealaltă mînă și am pornit în urma tatălui meu.

Să treci peste trunchiurile căzute avînd amîndouă mîinile ocupate și cu asemenea greutate nu era o plăcere. După o vreme îmi venea să las totul baltă, dar îl vedeam pe Malavate îndepărtîndu-se și îmi era teamă să nu mă rătăcesc. Pe atunci nu eram în stare să urmăresc singur poteca. Din cînd în cînd se întorcea :

— Grăbește pasul !

— Îmi zici „grăbește pasul", dar tu nu duci nimic.

Se făcea că nu înțelege. Eram furios. „Mi-ar putea da totuși o mînă de ajutor, doar' știe că nu sînt obișnuit". În numai cîteva minute, întreaga dragoste ce i-o purtam scăzu vertiginos.

— Merge ?

— Nu, nu merge deloc. Umblă mai încet !

— Bine, bine, de acord. La drum !

— Măcar așteaptă puțin să mă odihnesc.

— Nu, nu, trebuie ca mamak să încălzească boabele pentru a pregăti băutura, dacă ajungem prea tîrziu va fi nemulțumită.

Și porni din nou fără a încetini. Cu umerii arzînd, cu ochii încețoșați din cauza sudorii ce mi se scurgea de pe frunte, cu picioarele zgîriate, înaintarea devenise un adevărat chin. Îl blestemam în gînd iar pe cînd mă apropiam de debarcader aproape că îl uram. Cu zece minute înainte de a ajunge la luntre îmi spuse :

— Să ne oprim o clipă.

„Ia te uită, mi-am zis, îmi va lua sacul." Dintr-odată mi-a revenit dragostea pentru el.

— Dă-mi puşca şi sabia, le voi duce eu.

Mare favoare mi-a făcut, n-am ce zice !

— Haide, vino, la drum acum.

Cînd am ajuns la debarcader eram mai mult mort decît viu. Nu aș fi fost în stare să fac un pas mai mult.

„PITI“ AL MEU

Împreună cu Alasawani și însoțit de fratele meu Asaukili, cu soția sa Kumelipwine, cobor rîul mergînd la Cayenne, pentru a vizita un bolnav. Îndată ce sosim ne ducem la spital. Aici aflu că tocmai a fost internat Malavate. De cîtva timp părăsise Antecume Pata pentru a locui la fratele său Aloike, cu care prilej se dusese la dispensarul din Maripassoula, nădăjduind că se va putea face ceva pentru ochii săi. În felul acesta ajunsese la Cayenne, unde plecase fără Pontsitpe.

— Ești aici ! exclamă Malavate.

— Dar tu, ce cauți aici ?

— Medicul m-a trimis pentru ochi și pentru picioare.

De cîtva timp suferă de o dermatoză, care îl chinuie mult. Arătîndu-mi șase degete, adaugă :

— Atît vreau să rămîn aici, dar nu mai mult. După aceea vreau să plec înapoi.

— Dar abia ai sosit. Trebuie să vedem și ce spun medicii.

Mă duc să-l întreb pe șeful serviciului, doctorul Pranidaut, pe care îl cunosc bine.

— Va fi nevoie de un tratament de o lună, poate chiar mai mult.

Stăm puțin de vorbă, apoi îmi spune :

— Am de gînd să-i telefonez prefectului. Îl voi anunța că am în secția mea o căpetenie wayana, pe „căpitanul“ Malavate și că ar fi foarte nimerit să vină să-l viziteze.

Avem un prefect nou, pare simpatic, cred că va accepta și voi profita de ocazie pentru a-i spune că ești aici.

Într-adevăr, a doua zi prefectul sosește la spital, împreună cu directorul său de cabinet. Amîndoi poartă costum, cravată și cămașă albă. Pranidaut îi însoțește pînă în cameră și face prezentările destul de ceremonios.

— „Căpitanul" Malavate, prefectul de Guiana, Hervé Bourseiller și domnul Masson, directorul său de cabinet.

— Vă simțiți bine, dragă domnule Malavate ? întrebă prefectul.

— Da, eu „căpitanul" Malavate iar ăsta e „piti" al meu, spune el, arătîndu-mă.

Are loc un scurt dialog, destul de amuzant, între Malavate, care se descurcă cu cele cîteva cuvinte franțuzești pe care le cunoaște și înaltul funcționar, puțin rigid, care nu știe prea bine ce atitudine să ia. Folosesc prilejul pentru a-i spune cîteva lucruri care mă apasă pe suflet, în primul rînd despre problema oamenilor din interiorul țării care, pe neașteptate, la fel ca Malavate acum, se trezesc smulși din universul lor familiar.

— Pentru ei este o experiență grea. Ar trebui găsită o cale de a le ușura răstimpul petrecut aici, realizîndu-se un serviciu social care să-i întîmpine, pentru a nu avea impresia că sînt izolați.

Pare cu totul de acord cu mine — ca întotdeauna, firește — și își notează sugestiile primite. Înainte de a pleca se întoarce către tatăl meu.

— Căpitane Malavate, astăzi am venit în grabă, cu mîna goală, dar curînd îți voi trimite un dar.

— Cînd pleci înapoi ? mă întreabă tata de îndată ce rămînem singuri.

— Aştept avionul de Maripassoula. Cum aflu cînd pleacă, voi veni să-ţi spun.

— Ştii, nu vreau să rămîn mai mult decît atîta, sau atîta !

Îmi arată întîi cinci, apoi şase degete.

Zilnic trec de două ori să-l văd, împreună cu Alasawani, Asaukili şi Kumelipwine.

Într-o seară îl anunţ că în curînd va avea loc cursa de Maripassoula.

— Ia-mă cu tine !

— Medicii spun că trebuie să mai rămîi o vreme.

— Nu, nu sînt bolnav, trupul mi-e sănătos, mănînc bine şi, apoi, o vreau pe nevastă-mea. Nu am murit încă, vreau să fac dragoste cu mama ta. Dacă aş fi fost foarte bolnav, aş fi rămas, dar mi-e bine. Încă mai văd puţin, vreau să mă întorc cu tine.

În ziua următoare facem unele cumpărături. Către ora zece trecem prin apropierea spitalului. Încă nu am primit confirmarea zborului, dar mă hotărăsc să mă reped pentru a-l saluta.

— Avem altele de făcut, îmi spune Alasawani. Mergem de două ori pe zi la el. Ne mai ducem şi la spitalul celălalt...

— Doar pentru o clipă.

Ne îndreptăm către serviciul dermatologic. În partea din fund a coridorului, chiar în dreptul camerei lui Malavaţe, s-a adunat o mulţime de oameni.

O infirmieră mă zăreşte :

— Veniţi repede ! Veniţi repede !

— Ce se întîmplă ?

— O nenorocire !

Mă năpustesc. Camera e plină de lume, infirmiere, femei de serviciu, interni, şeful serviciului.

— A încercat să se sinucidă !...

Tatăl meu este așezat pe pat. În jurul său toți caută să-l mîngîie.

— De ce ai făcut asta ?

— Vei pleca fără mine, nu mai ții la mine, nu mă mai iubești !

— Ce tot spui ! Trebuie să te îngrijești, e spre binele tău. Zici că trupul ți-e sănătos, cînd ochii îți vor fi vindecați ne vom putea duce din nou la vînătoare, la pescuit, să facem o mulțime de lucruri împreună.

— Dacă pleci fără mine, am să mă omor. Nu am izbutit să mă spînzur, dar cînd nu va observa nimeni voi ieși din spital și, cum nu văd, sigur voi fi călcat de o mașină. N-ai să mă mai vezi, dar nu trebuie să mă plîngi, nu trebuie să porți doliu, de vreme ce nu mă iubești.

— Dar îți spun că pentru a te însănătoși trebuie să rămîi aici !

— Nu, nu și nu !

— Bine, de acord, vei veni cu noi. Mă duc să aflu ziua plecării și mă întorc imediat și-ți spun.

În clipa în care ies din cameră, infirmierele, care într-adevăr s-au speriat grozav, mă imploră să rămîn.

— Nu-l lăsați singur, o va lua de la capăt.

— Fiți liniștite, acum lucrurile s-au potolit.

Aflu că peste două zile s-ar putea să plece un avion de la Kourou. Mă întorc să-i aduc vestea lui Malavate.

— Dacă aveți unde, mi se spune la spital, am fi mulțumiți să-l luați cu dumneavoastră.

Hotărît lucru, povestea aceasta i-a zguduit mult.

Cei de la O.R.S.T.O.M. mi-au pus la dispoziție o mică locuință unde îl ducem pe Malavate. În primul rînd tre-

buie să-i facem rost de pantaloni și cămașă. Cînd coboară din mașină se împiedică de trotuar.

— Ar fi fost mai bine să te lași îngrijit, nu mai vezi, nu vom mai putea merge împreună la vînătoare.

— Nu-i nimic, mi-e dor de mama ta. Nu îi voi putea face un băiat, deoarece nu poate avea copii, dar vom fi mulțumiți să fim din nou împreună. Asta-i tot ce mă interesează acum. Trupul mi-e sănătos și apoi tot mai văd nițel.

Confecțiile de gata nu sînt prevăzute pentru tipul de corpolență al lui Malavate, ceea ce prilejuiește o porție bună de rîs. Alasawani, Asaukili și Kumelipwine rîd pe întrecute. Ieșind din magazin tatăl meu pare foarte mîndru de hainele sale nou-nouțe.

După ce cumpărăm merinde pentru acasă dintr-un restaurant cu specialități guianeze, ne întoarcem la locuință. Stîngăciile lui Malavate, care caută tacîmurile pe pipăite, căruia lingura i se golește pe jumătate în timp ce o duce la gură, stîrnesc rîsetele înfundate ale celor două femei. După ce isprăvește de mîncat, anunță „maka" și se ridică de la masă.

— Unde se află apa pentru spălat pe mîini ?

— Chiar acolo, privește, îi răspunde Alasawani, arătîndu-i cu degetul.

Malavate se îndreaptă spre ușă și își pune mîinile sub clanță nădăjduind că va curge apă. Alasawani izbucnește în rîs.

— Nu acolo, bunicule, alături.

Se ridică la rîndul ei, îl ia de braț și îl conduce la bucătărie. Ceva mai tîrziu, Malavate îmi arată un pachețel ce conține cele cîteva daruri primite în spital. Auzisem

acolo că repeta cui voia să-l asculte : „Eu sînt Malavate, André este fiul meu, „piti" al meu. Pe mine mă cunoașteți, sînt „căpitan", o mare căpetenie, cum se face că nu primesc daruri ? !" Cei care-l îndrăgiseră i-au dăruit nimicuri precum cafea solubilă, zahăr, săpun etc. La acestea se adăugase darul prefectului, care ținîndu-și făgăduiala, îi trimisese un pachet cu cartușe.

— Cum aveai de gînd să te omori ?

Ne povestește cum găsise o bucată lungă de „camisa", foarte tare, cum a înnodat-o ca pe un laț, apoi și l-a petrecut în jurul gîtului. După aceea căutase un loc pentru a se spînzura, spunîndu-și : „Fiul meu va pleca fără mine, vrea să mă lase singur, mă voi omorî". Hotărît să facă orice pentru a mă sili să-l aduc înapoi în sat, apelase la mijloace extreme...

În ajunul plecării ne plimbăm prin oraș cu mașina. Cum vede totul tulbure, nu îl interesează nimic. Dealtfel, chiar dacă ar vedea bine, nu e de loc sigur că plimbarea aceasta l-ar pasiona. Curiozitatea wayana nu se exercită niciodată acolo unde te aștepți.

Îmi amintesc cum, cu cîțiva ani în urmă, plecasem la Cayenne, împreună cu Palanaewa, Weyuku, Mimi-Siku și Siksili.

După ce am coborît rîul pînă la Saint Laurent, împrumutasem o mașină R4 pentru a străbate cu ea drumul pînă în capitală. Toți ar fi păstrat o minunată amintire din această aventură motorizată dacă mașina nu s-ar fi împotmolit în cîteva rînduri. A fost nevoie să coborîm și să împingem. Roțile, care patinau învîrtindu-se cu repeziciune, i-au acoperit cu noroi din cap pînă în picioare pe Weyuku și Palanaewa, spre marele haz al celorlalți trei.

Prietenii mi-au pus la dispoziție o cameră cu paturi de campanie. Dimineața, cînd să plecăm după cumpărături, doar Mimi-Siku a acceptat să mă însoțească. Ceilalți nu țineau să meargă.

În cursul acelor cîteva zile am făcut, totuși, unele ieșiri prin oraș dar, exceptîndu-l pe Mimi-Siku, nu se simțeau în largul lor. Străzile, mașinile, mulțimea, vitrinele, nu-i interesau. Păseau demni și țepeni, ca niște roboți și nu doreau decît să se înapoieze cît mai repede în camera lor.

Într-o seară am fost invitați la cină de către prietenii mei de la O.R.S.T.O.M. Ni s-a făcut o primire frumoasă și ne aștepta un adevărat banchet. Erau tot felul de mîncăruri, printre care și spaghete. Cei mai tineri, adică Mimi-Siku și Siksili, s-au descurcat destul de bine. Prinseseră mișcarea și învîrteau spaghetele pe lingură folosind furculița. Spre deosebire de ei, pe Palanaewa și Weyuku părea că îi cuprinde desperarea numai la gîndul că vor trebui să mănînce așa ceva. Împungeau cu furculița, încercau să rețină spaghetele care alunecau și scăpau. Uneori li se întîmpla să izbutească a prinde o grămadă mai mare dar, cînd s-o ducă la gură, totul cădea la loc în farfurie.

— V-ați murdărit, le spunea Mimi-Siku, bătîndu-și joc de ei, fiți atenți, face-ți ca noi !

După cină, gazdele noastre au încercat să găsească distracții potrivite pentru tovarășii mei. I-au pus să asculte un disc cu muzică clasică în audiție stereo, dar se părea că asta îi plictisește de moarte. Atunci, gazda le-a arătat în încăperea alăturată un mare acvariu, plin cu pești galbeni, bleu, roșii, argintii, de toate culorile. Toți patru s-au prefăcut că sînt interesați pentru a face plă-

cere doamnei, dar se vedea bine că privesc cu gîndul aiurea. Atunci le oferi limonadă.

— Luaţi loc, îi pofti, arătîndu-le scaunele.

Oh ! Surpriză, stupefacţie ! Au simţit cum acele „kololo" se mişcă sub ei, pleacă la dreapta, la stînga. Chiar dacă cei vîrstnici au rămas la fel de ţepeni şi cu chipul foarte grav, ceilalţi doi mai tineri se distrau rotindu-se ba într-un sens, ba în celălalt, învîrtindu-se în cerc şi, curînd, cuprinşi de patima acestui joc miraculos, pivotau din ce în ce mai repede, ajutîndu-se cu scurte lovituri de picior. Rîsetele lor erau atît de contagioase încît toată lumea izbucni în hohote cu adevărat nebune, în afară de Palanaewa şi Weyuku care nu mai ştiau ce atitudine să adopte. Tot în perioada aceea am fost, de asemenea, să privim cum aterizează şi decolează un avion Caravelle şi vizitasem un vapor comercial, dar toate acestea nu le prea stîrnise interesul.

În sfîrşit, altă dată, ceilalţi refuzînd să mă urmeze, l-am dus pe Mimi-Siku la cinematograf, să vadă „Insula comorilor". Eram sigur că filmul îl va pasiona. Îi traduceam în şoaptă ceea ce se vorbea în film. Timp de vreo zece minute făcusem exerciţiul acesta pînă în clipa în care mi-am dat seama că vorbeam cu pereţii. Lîngă mine, Mimi-Siku dormea adînc.

După ce ne-am întors la Antecume Pata, el şi Siksili nu se săturau să povestească despre partida de spaghete şi acele fantastice kololo...

La vederea monomotorului Clubului aeronautic din Kourou, Malavate este cuprins de neliniște. Mărimea avionului nu-i inspiră încredere. Şi, apoi, nu vom putea pune în el toate bagajele noastre, vom fi nevoiţi să lăsăm o

parte aici. Se teme că vom abandona cele cîteva fleacuri pe care le-a adus de la Cayenne, printre care și darurile primite de la infirmiere în clipa plecării, daruri pe care dorește să i le dea lui Pontsitpe.

— Dacă mă întorc cu mîinile goale nu va fi mulțumită și se va supăra.

În tot timpul zborului pare foarte înspăimîntat. Cum e vorba de un avion monomotor, din motive de securitate aparatul nu taie drumul direct pe deasupra pădurii, ci este silit să urmeze coasta Atlanticului, ca apoi să zboare deasupra fluviului Maroni, pînă la micul post administrativ. Pentru a face călătoria mai interesantă, pilotul se amuză zburînd la rasul apei.

— Vom cădea în apă ! Vom cădea în apă ! strigă Malavate, agățîndu-se de brațele fotoliului.

După un popas rîtual la negustorii negri din Entoucas, trecem pe la Elahe. La debarcader sînt mai mulți copii. Recunosc două fete ale unei femei la care țin foarte mult. Cea mai mare are vreo zece ani, iar cea mică trei. Amîndouă au locuit, un timp, la Antecume Pata, pe vremea cînd tatăl lor era internat la spitalul din Cayenne. Mă legasem de ele, mai ales de cea mică. Iau două pachete din biscuiții, pe care tocmai i-am cumpărat, și le dau.

— De ce le dai doar două pachete ? Dacă tot le dai, atunci dă-i pe toți ! îmi spune Alasawani.

La fel ca toată lumea, crede că știe ce legături avusesem cu mama fetelor și dă frîu liber geloziei.

— Mai dă-le și nucile de cajou „fiicelor tale".

— Nu, astea sînt pentru tine.

Tocmai i le cumpărasem, știind cît îi plac. Pe cînd mă îndrept către motorul bărcii, Alasawani ia cutiile, coboară din luntre și se duce să le dea copiilor.

— Dacă sînt „fiicele tale" de ce nu le dai pe toate ?...

— Nu sînt fiicele mele. Dacă ar fi fost „ale mele", nu m-aş numi Antecume, aş purta numele soţului mamei lor.

În ţinutul indienilor wayana rar se întîmplă ca un copil să aibă un singur tată. Se consideră că toţi bărbaţii care au avut relaţii cu o femeie în timpul cînd aceasta era însărcinată contribuie în mod concret la „crearea" lui. După naştere, unii se vor amuza delimitînd partea ce-i revine fiecăruia dintre taţi, în funcţie de participarea sa mai mult sau mai puţin activă ; vor recunoaşte urechile unuia, picioarele celuilalt sau gura unui al treilea... În felul acesta eram considerat drept unul dintre părinţii secundari ai fetiţei şi asta înţelegea şi Alasawani cînd spunea „fiicele tale", mai exact însă gîndind „fiica ta".

La Antecume Pata ni se urează bun venit. Moloko îl întreabă pe Malavate cum a fost la Cayenne.

— A fost cumplit, am suferit foarte mult. Doctorul mi-a tăiat o bucată din picior (în realitate i se făcuse o biopsie), am ţipat şi am întors spitalul pe dos. „Dacă îmi mai faceţi vreodată una ca asta, pun mîna pe cuţit şi vă fac acelaşi lucru !"

Lui Malavate îi place să umfle puţin faptele, înfăţişîndu-se drept martir.

— Cînd îmi schimbau pansamentele, femeile mă frecau cu o bucată de bumbac. Cu rana pe care o aveam la picior îţi dai seama cît mă durea...

Tare mulţumit văzînd cum este ocărîtă medicina „palassissi", Moloko este de acord cu tot ce spune tatăl meu.

— Yepe, ai dreptate, trebuie să nu te mai duci la Cayenne. Doctorii aceştia sînt răi, nu se pricep să lecuiască...

De cînd s-a întors, Malavate nu mai părăsește hamacul lui Pontsitpe. Cît e ziua de lungă îi repetă cumplitul calvar pe care l-a trăit.

— Exagerezi, lucrurile nu s-au petrecut nicidecum în felul acesta... Știi, mamak Pontsitpe, am fost să-l văd la spital, repeta întruna : „Nu sînt bolnav, mi-a rămas sexul care e în stare bună, mi-e dor de mama ta". Iar astăzi spune cu totul altceva !

Pontsitpe izbucnește în rîs.

— Nu-i umblă mintea decît la asta, chiar și acum, cînd e un moșneag, nu se mai liniștește, și nu numai cu mine, ci și cu altele...

PORCII

— Poineke ! Poineke !

Pe cînd se întorcea de la plantație împreună cu Kumaya, Mimi-Siku a zărit vreo cincizeci de porci care traversau rîul, îndreptîndu-se spre Antecume Pata.

Pe loc toată lumea își lasă baltă treburile, bărbații se reped să-și ia puștile, într-o harababură nemaipomenită.

— Poineke, poineke ! strigă copiii.

— Poineke, poineke ! reiau femeile, alergînd spre apă.

Vînătorii cei mai iuți au și luat loc în luntre. Alții încă mai scotocesc cu înfrigurare prin fundul sacilor, cuferelor și geamantanelor, în căutarea cartușelor pe care le-au pus deoparte pentru asemenea prilejuri deosebite.

— Poineke ! Poineke !

După numai cîteva minute, aproape toate luntrele au părăsit debarcaderul. În afară de femei, nu au mai rămas decît Moloko, Palanaewa și cu mine. Lui Moloko nu-i place vînătoarea, Palanaewa are puțină febră, iar, în ceea ce mă privește, ghinionul face ca tocmai acum să pregătesc betonul pentru pardoseala de pe terasa infirmeriei. Auzind primele focuri de armă sînt furios că nu mă pot mișca de aici. De la debarcader, unde s-au adunat, soțiile își încurajează bărbații în gura mare :

— Grăbiți-vă, grăbiți-vă ! Trebuie să impușcați cît mai mulți !

Dincolo izbucnește un adevărat ropot de focuri. Se trage din toate părțile. Palanaewa se neliniștește :

— Ai să vezi, sînt în stare să nimerească pînă aici !

Femeile se dau puțin înapoi, din prudență.

Judecînd după împușcături, turma se apropie. Moloko vine la noi.

— Porcii au ajuns pe insulița de alături ! Nu vă duceți?

Betonul e pe cale să se întărească.

— Nu, nu pot merge.

— Bine, atunci mă duc eu !

Se îndepărtează în trap mărunt să-și caute pușca. Ca Moloko să plece la vînătoare este și așa un spectacol destul de rar, dar ca Moloko să alerge !... Dintr-odată Palanaewa se pornește să rîdă.

După vreo două minute, îl zărim pe vraci îndreptîndu-se către luntrea sa avînd agățat pe umăr un săculeț negru și foarte murdar ce trebuie să-i fi rămas de pe vremea cînd mai trăia pe Jari. Cuprins de frenezia generală și-a regăsit vechiul instinct de vînător.

Alasawani, Kumaya și Kumelipwine ne previn și ele că pe insula învecinată sînt porci. Hotărît lucru, vin să ne sfideze ! Uit de beton, Palanaewa uită și el de febră.

— Mergem ?

— Mergem !

Mă năpustesc la coliba mea, el la a lui, luăm puștile și cartușierele și sărim într-o barcă.

— Dacă nu ne alegem cu niscaiva alice, înseamnă că avem noroc...

Vislind cu pagaia ajungem îndată pe insulă. Mă pregătesc să sar pe mal cînd rămîn țintuit locului : Moloko,

cu puşca în mînă şi săculeţul legănîndu-se pe spate, aleargă după un porc. Palanaewa şi cu mine ne tăvălim de rîs. Animalul trece la cîţiva paşi de noi, dar nu sîntem în stare să tragem. După ce ne revenim, ne pitim în spatele unei colibe vechi şi dărăpănate. Ceva mai încolo mistreţul aleargă şi acum avîndu-l pe urmele sale pe Moloko care pare să se distreze. Apoi îi pierdem din vedere.

Trece puţin timp cînd, deodată, aud un tropăit grăbit. Porcul apare chiar în faţa noastră. Pare foarte mirat zărindu-ne, dar nu va avea timp să se mire mai mult. Se rostogoleşte pe pămînt cu labele în sus. Împuşcătura l-a făcut pe Moloko să tresară. Concentrat în fuga sa nu se aşteptase să ne găsească aici. Se opreşte înmărmurit, la fel ca porcul mai înainte şi îmi spune :

— Ce spaimă mi-ai tras ! Încă puţin şi m-ai fi lovit pe mine !

Şi, fără să mai aştepte, pleacă din nou în trap mărunt.

— Mă duc să împuşc alţii ! De data asta nu se va putea spune că nu aduc vînat.

— Dar n-au mai rămas !

— Ba da, mai sînt şi alţii, mai sînt şi alţii !

Noi însă abandonăm partida. Oricum, chiar dacă vreun porc ar fi trecut la doi metri, lui Palanaewa i-ar fi fost peste putinţă să tragă, fiind bolnav de atîta rîs.

Abia ne-am întors în sat, că pe insulă se aud două împuşcături.

— Ia te uită, Moloko a izbutit să vîneze porci, va fi foarte mîndru !

În următorul sfert de ceas tirul de pe fluviu se răreşte din ce în ce.

După ce s-a lăsat în sfîrșit tăcerea, îl vedem pe Moloko întorcîndu-se... cu buzele umflate. Cele două focuri fuseseră trase de Kuku și de Yoiwet.

Doar cîțiva porci au scăpat din măcel făcînd cale întoarsă ori lăsîndu-se purtați de curent înspre praguri.

Întreg satul e în fierbere. Nu e puțină muncă să pregătești vreo patruzeci de animale. În primul rînd are loc împărțeala. Femeile care au prea mult dau celor care au mai puțin dar, în asemenea prilejuri, nu e vorba de pură generozitate, ele preferă să scape de prisos. Sînt puse la încălzit mari oale cu apă, complet înnegrite de atîta folosință. Între timp, cuțitele mînuite cu dibăcie taie membrele, despică burțile. Peste tot plutește un miros puternic de măruntaie. Acestea, împreună cu sîngele, iau drumul rîului iar sub suprafața apei se ghicește o altă învălmășeală, cea a peștilor piranha. Kuku, Tom Degețelul și Yoiwet nu scapă prilejul de a pescui. Nu le trebuie mult timp pentru a scoate o duzină de pești mărișori. Fiul lui Tawanaka, un puști de patru-cinci anișori, vrea și el unul și aruncă cîrligul fără a pune nimic în el.

— Fii atent, îl strigă tatăl lui, să nu te tragă în apă și să te mănînce !

Băiatul nu se lasă și aruncă undița, zicînd : „Nu-i adevărat, nu-i adevărat !".

După ce au fost tăiați și spălați în rîu, porcii sînt aduși lîngă oale și, sub fiecare colibă, are loc același ritual : bucățile sînt scufundate în apă clocotită și, abia scoase, toate mîinile se pornesc să smulgă firele de păr. Bărbații, care au fost plecați în pădure să adune lemne pentru afumători, s-au întors și dau și ei o mînă de ajutor. Triumfători, copiii iau cîțiva pumni de păr.

La căderea nopții, porcii sînt gata preparați. Cea mai mare parte a fost afumată, dar femeile au păstrat hălci de carne pe care le frig pentru masa pe care o vom lua împreună în seara aceasta. Satul este străbătut de o animație veselă ce stîrnește foamea.

Prima este gata Alamaka. Se ducé cu oalele în mijlocul satului, umple o farfurie cu bucăți de carne și așază pesmet de manioc pe un mare evantai împletit. Fiecare femeie din cele două clanuri îi urmează exemplul.

După invitațiile rituale rostite de Puptu pentru bărbați și Alamaka pentru femei, întregul sat s-a adunat la ospăț.

Mîncăm zgomotos, devorînd cu poftă hălcile de carne de porc grase și zemoase. Copiii își fac loc pentru a putea pescui din oală bucățile ce le plac. Cei mai mici cer tatălui lor să-i servească.

— Nu, nu, nu asta ! se împotrivește „Yepe Mumu", căruia tatăl său i-a trecut un cotlet.

— Ce vrei ?... Asta ?

Îi arată o bucată de ficat. Cu o mișcare iute, puștiul o înșfacă și mușcă din ea mulțumit.

După ce s-au mai săturat, fiecare comentează, în felul său, peripețiile acestei vînători epocale ; este comparată cu altele care au fost și ele faimoase la vremea lor.

— Da, dar atunci am ucis mult mai puțini porci !

— Niciodată nu am tras atîtea cartușe ca astăzi.

— Oare de ce au venit pînă aici ?

— Fără îndoială că i-a trimis vreun duh.

Se rîde de stîngăcia unuia sau altuia dintre vînători. Pentru a nu nimeri un porc în timp ce acesta înoată la cîțiva metri depărtare, trebuie să depui oarecare bunăvoință ! Cu destulă viclenie, Palanaewa se întoarce către Moloko și îl întreabă :

— Tu cîți ai ucis ?

— Nu am doborît nici unul. Antecume l-a împușcat pe cel pe care îl urmăream.

— Da, dar îl urmăreai într-un fel care ne făcea să credem că alergați împreună pentru a ști cine e mai iute și nu erai tu cel care cîștiga cursa !

Neîndurător față de amorul propriu al vraciului povestește, în mijlocul hohotelor de rîs, urmărirea nebună a patrupedului. Eroul aventurii zîmbește cu nepăsare.

Pentru împrejurarea aceasta, femeile au preparat un sos gros cu zeamă rămasă de la gătitul cărnii pe care l-au amestecat cu amidonul adunat din timpul pregătirii maniocului. Tuturora sosul acesta ne place deosebit de mult. Muiem în el, pe rînd, o bucată de pesmet avînd grijă să luăm cît mai mult, cu un gest precis al mîinii, astfel încît să nu se piardă nici măcar o singură picătură. Tot vorbind, lingînd și plescăind, fiecare își exprimă mulțumirea de a mînca ceva atît de gustos.

— E foarte, foarte bun !

— Oare de ce femeile ne pregătesc atît de puțin ?

— Dar voi, oare de ce vă duceți așa de rar la vînătoare ? vine răspunsul din cercul femeilor.

— Da, de ce nu aduceți mai des pești koumarou, alimi, tatuu...

Tawanaka profită de neatenție și apucă o lingură uriașă pe care o scufundă în sos.

— Nu trebuie mîncat cu o bucată de pesmet. Iată cum trebuie făcut !

Și, cît ai clipi, golește primul vas. Îi urmăm cu toți pilda și curînd nu mai rămîne nici o picătură de sos.

Carne este din belșug, ospățul ține mult timp. Mîncăm pînă ne săturăm și abia după ce burta e plină și o simțim grea ne ridicăm pe rînd, anunțînd „maka". De fiecare dată Puptu răspunde „bine", „de acord". Palanaewa se ridică ultimul, scoțînd un mormăit de mulțumire.

— Am isprăvit, anunță el. Apoi se corectează : Nu, nu am isprăvit... Am terminat acum, dar mîine o voi lua de la capăt...

VIAȚA MERGE ÎNAINTE

— Se naște copilul lui Mayani !

Vestea se răspîndește în sat, iar jumătate dintre locuitori se și află în jurul colibei lui Kisai și Lapiu, părinții tinerei femei.

Cum soarele este sus pe cer iar nașterea va avea loc în plină zi, tatăl a întins în jurul hamacului pături vechi pentru a o feri, cît de cît, pe fiica sa de privirile curioșilor.

Atunci cînd totul se desfășoară bine se întîmplă adesea ca femeia să nască fără ajutor străin. Ea își taie singură cordonul ombilical, îl leagă și, după ce așază pruncul în hamac, se duce să sape o groapă în afara satului, pentru a-și îngropa în ea placenta.

— Am să mor ! țipă Mayani.

Are cinsprezece ani, este primul ei copil, încep durerile și se sperie. Kisai este neliniștit.

— Copilul nu iese, nu știu ce o să se întîmple.

— Ai răbdare, abia au început primele dureri.

Kinala, fata lui Alasawani, aruncă o privire sub-polog.

— Iată ce te așteaptă atunci cînd vei fi mare ! îi strigă bunica ei.

Pentru a nu auzi mai multe, fetița se întoarce din drum. În aceeași clipă în colibă pătrunde Puptu, cu o

țigară lungă indiană, se așază alături de Mayani, aspiră adînc fumul și îl suflă pe burtă, rostind formula rituală.

— Și eu sînt un vraci, îmi zice, ridicîndu-se, știu ce trebuie făcut.

Rîsetele din jur arată de cît credit se bucură la noi talentele sale de șaman.

Țipetele și gemetele se întețesc. Bărbații și femeile se înghesuie în jurul colibei. Pe deasupra păturilor întinse la un metru și jumătate de la pămînt se ivesc o mulțime de capete. Copiii ridică poalele păturilor pentru a nu pierde nimic din spectacol. Bunica noastră Ikakane devine nerăbdătoare :

— Forțează-te și tu ! N-ai să mori din asta ! Pentru toate femeile este la fel.

Se întoarce către Idiu, comentînd despre puștoaicele astea care nu sînt în stare să se stăpînească. Stăpînirea de sine este o virtute deosebit de apreciată la indienii wayana.

Se scurge oarecare timp, apoi fata cere să meargă la rîu pentru a-și satisface o nevoie naturală.

— Nu-i asta, e copilul care va veni, îi spune mama ei.

— Oricum, cred că știu mai bine ce este !

— Tocmai că nu știi. Eu, care am născut mai mulți copii, cunosc lucrurile astea. Crezi una, dar de fapt vine copilul.

— Îți spun că vreau să merg la rîu. Vino, du-mă, îi spune soțului.

Sprijinită de Aluamali, femeia se îndreaptă către debarcader. Pe drum simte o durere mai puternică decît cele

dinainte și înțelege prea tîrziu că mama ei avusese dreptate. În timp ce perechea se trage deoparte într-un colț plantat cu patate dulci, Lapiu sosește cu o băncuță, cu toți copiii din sat viermuindu-i printre picioare.

— Ah, voi bărbații, tare vă mai place să vă culcați cu femeile, dar iată ce le așteaptă, se îmbolnăvesc și mor !

Mayani se așază pe kololo, la marginea lui, cu picioarele desfăcute și cu genunchii pe pămînt. Cum am avut de mai multe ori prilejul să intervin în cazul unei nașteri, mă duc s-o ajut.

În timpul acesta, Yoiwet, Tawanaka și Akaletpe se plasează în fața ei, la doi metri și se apleacă pînă la pămînt pentru a putea vedea cît mai bine.

— Haide, ștergeți-o de aici ! Ce căutați să vedeți ? Nu puteați să alegeți un moment mai potrivit !

Tinerii se îndepărtează rîzînd și spunînd : „Am văzut un spectacol măreț"... Impasibil, soțul sprijină femeia, prefăcîndu-se că nu aude și nu vede nimic.

Auzind țipătul noului născut, chipul lui Mayani se luminează.

Odată spălat iar urmele de murdărie de la naștere îndepărtate, copilul este prins la trupul mamei. Datorită băierelor în care este purtat, va trăi zi și noapte lipit de pielea ei, ghemuit în căldura ei, cuprins în mirosul ei. Timp de doi ani, cîteodată chiar mai mult, cu sînul în dreptul gurii sale, nu o va părăsi. Necontenit sătul, copleșit în fiecare clipă de prezența și dragostea maternă, rar va fi auzit plîngînd.

Femeile nu sînt singurele care îi acordă atenție și îngrijire. Tații și bunicii le consacră o mare parte din

timpul lor și, adesea, poți vedea pe Moloko ori Puptu trecîndu-și băierele pe după umeri, așezîndu-și în ele nepoțelul și legănîndu-l ritmic din mișcarea trupului, în timp ce îi fredonează o melopee.

Copilăria wayana, urmînd pilda vieții celor mari, se scurge lipsită de constrîngeri. Din zori și pînă în amurg, doar fantezia copilului și toana sa îi dictează alegerea jocului sau activităților. Timp de o oră se abandonează cu totul plăcerii scăldatului, sărind de pe o stîncă pe alta, aruncîndu-se în apele torentului și reapărînd apoi mai la vale de cascadă, în mijlocul vîltorii, luptînd împotriva curenților cu ușurința și grația unui animal acvatic. Îmbătat de mișcare, de rîs și strigăte, se va duce să atipească și să viseze întins într-un hamac. Ceva mai tîrziu pune mîna pe o luntre mică și caută colțurile bogate în pește, vîslind cu pagaia și jucîndu-se cu curenții. După ce se satură de pescuit, se distrează făcîndu-și un arc pentru a vîna cu săgeata păsări și mari șopîrle de uscat. Restul timpului îl va petrece hoinărind fără țintă, pîndind activitatea ce se desfășoară în sat, observînd munca unora și altora, trăgînd cu urechea, atent la ce discută bărbații și femeile. Încet-încet, fără efort, învață arta de a împleti, de a ciopli un kololo cu macheta, de a construi o colibă sau o pirogă ; la rîndul ei, fetița va învăța meșteșugul de a toarce bumbacul, de a țese un hamac, de a confecționa brîie, șiraguri, weyu din mărgele, urmînd motivele tradiționale. Ucenicia se face zi cu zi și după curiozitatea copilului, fără ca el să-și dea seama de aceasta.

Atît pentru copii cît și pentru adulți, fiecare zi se improvizează firesc, ceas după ceas. A face planuri, a te simți legat de un proiect, nimic nu este mai străin de

mentalitatea wayana şi, pînă de curînd, noţiunea de muncă, în sens de constrîngere, nici nu exista.

Munca temporară a apărut între anii '50 şi '60. Fenomenul a rămas însă întîmplător şi privea prea puţini oameni pentru a putea avea urmări profunde asupra vieţii tribului

În ultima vreme însă, odată cu mărirea numărului de misiuni de prospectare lansate de Biroul minelor din Cayenne în urma impulsului dat de către guvern, din ce în ce mai mulţi indieni wayana au cunoscut această nouă disciplină a muncii salariate, pentru ei fiind singurul mijloc de a-şi procura banii necesari pentru a putea cumpăra acele minunăţii ale oamenilor albi : puşti, oale de aluminiu, ceasuri (purtate adesea doar dintr-o simplă cochetărie), iar astăzi aparate de radio şi casetofoane.

Chiar dacă modul de viaţă şi valorile albilor nu îi atrag pe indienii pădurilor, produsele lor tehnice îi fascinează. Celor care nu găsesc unde să se angajeze pe loc dar care rîvnesc din ce în ce mai mult văzînd că tovarăşii lor au un motor ori o puşcă cu repetiţie, nu le rămîne altă soluţie decît a pleca să-şi închirieze pentru un timp puterea de muncă într-unul din oraşele de pe litoral. Vieţuind în condiţii mizere pentru a putea economisi cît mai mult, ei îşi împart traiul cu drojdia societăţii din Paramaribo, cunoscînd violenţa, alcoolul şi prostituţia.

Astfel, de pildă, în anul 1973 cîţiva tineri au plecat în capitala surinameză să muncească pentru mai multe săptămîni. Acolo au contractat o boală venerică. Cînd s-au întors au răspîndit cu generozitate gonococii, transmiţîndu-i iubitelor de acasă care, la rîndul lor, au făcut acelaşi bine soţilor.

Exemplul arată cît de mari sînt problemele pe care le atrage după sine situaţia aceasta în sînul tribului.

La ora cînd fiul lui Mayani vede lumina zilei nu este prea uşor de ştiut care va fi viitorul indienilor wayana. Oare tribul se va destrăma ? Raportul de forţe de acum ne-ar putea face să credem că aşa se va întîmpla. Cu toate acestea am convingerea că zarurile nu au fost încă aruncate şi anumite semne mă fac să rămîn optimist.

Situaţia pe plan medical, care în anii '50 era critică, prezentînd o evidentă scădere demografică, s-a schimbat total mulţumită activităţii duse de mai mulţi medici inimoşi care au ştiu, din propria iniţiativă şi uneori chiar împotriva oficialităţilor, să găsească metodele cele mai potrivite. Mi-am pus în slujba lor experienţa şi cunoştinţele mele despre indieni. La rîndul lor ei m-au învăţat să tratez bolile obişnuite şi să dau primul ajutor. Am rămas prieten cu aproape toţi şi le păstrez o adîncă recunoştinţă pentru munca pe care au depus-o.

Mai rămîne problema coeziunii acestei grupe umane. În ciuda forţelor externe care o influenţează, ea pare, pentru moment, asigurată mulţumită vigoarei credinţelor, tradiţiilor sale precum şi modului în care sînt strîns legaţi de aceasta formă de existenţă. Experienţa arată că modelele străine cu greu găsesc ecou la indienii wayana. Odată cu anii, activitatea pastorilor americani se dovedeşte a fi superficială. Indienii din Anapaike sînt, desigur, conştienţi de avantajele materiale pe care le pot avea în urma unei aparente supuneri. Fac gesturile şi rostesc cuvintele ce sînt aşteptate din partea lor. Dar în împrejurările grele se întorc întotdeauna la propriile lor credinţe. Cu toată violenţa cu care pastorii condamnă medicina şamanilor,

indienii continuă, astăzi ca și în trecut, să apeleze la ea. Cu aceiași lipsă de succes au încercat misionarii să-i facă să părăsească anumite practici rituale. Atunci cînd se duc la rudele lor din alte sate, indienii wayana și le amintesc pe dată.

Orașul și modelele pe care le oferă nu au nici ele răsunet. Prea puțin curios prin temperament, lipsit de complexe față de albi și de „civilizație", indianul wayana plecat departe de satul lui nu are decît o singură dorință : să obțină cît mai repede, prin muncă, obiectele la care rîvnește. Întors acasă, îndată după ce așază în fundul unui cufăr uniforma de „palassissi", pantalonul, cămașa și pantofii, își regăsește gesturile și obiceiurile strămoșești. Lîngă el, un obiect nou-nouț rămîne singurul martor al aventurii sale. De pildă, o cutie neagră și cromată din care se scurge un val necontenit de vorbe și muzică venite de departe, de foarte departe... France-Inter, retransmis prin releu de la Cayenne !...

Viața merge înainte...

De la naufragiul meu din cascada Awara-Soula s-au scurs șaisprezece ani. În mod inevitabil prietenii mă întreabă : vei avea un copil cu Alasawani ?

Dragostea și tandrețea, ba chiar și complicitatea ce ne leagă au crescut odată cu anii. Prezența ei lîngă mine, grația ei, humorul cu care mă ajută să depășesc împrejurările grele, sînt astăzi pentru mine o forță inepuizabilă. Cum să nu-mi doresc un copil de la ea ?

Cu toate acestea, oricît de strîns amestecat aș fi în viața tribului, oricît de solidar m-aș simți cu viitorul său, pielea mea va rămîne cea a unui „palassissi". Am ales și am acceptat consecințele și uneori și zbuciumul datorat aces-

tei duble identități, dar încă nu am curajul să i le impun unui copil.

Și apoi Malavate m-a învățat că filiația nu este doar cea a sîngelui. De ani de zile mă ocup de Kuku și Yoiwet și îmi asum grija lor. Odată cu scurgerea anilor am ajuns să-i consider ca pe proprii mei copii și cred că și ei au pentru mine aceeași afecțiune pe care eu o pot simți față de tatăl meu adoptiv.

EPILOG

În 1975, Guiana a cunoscut luminile actualității. La Maripassoula au venit miniștrii, întîi cel din Dom-Tom, Oliver Stirn, apoi Chirac, s-au plimbat puțin prin împrejurimi și au plecat.

De fiecare dată, zeci de indieni adunați cu arcanul de către organizatorii acestor mari chermeze au adus nota folclorică ce nu putea lipsi și care este atît de dorită de oficialități. Pe fundalul wayana, banchetele, discursurile și promisiunile călduroase s-au succedat, mai ales că veniseră o mulțime de ziariști și reporteri pentru a consemna evenimentul. Acolo, la nouă mii de kilometri, în metropolă, telespectatorii nu aveau să rețină despre indienii din Guiana decît aceste imagini exotice și goale...

Le-au fost făcute unele daruri. Astfel, Moloko a primit o medalie din argint aurit „Pentru merite", prinsă de un colier de mărgele. După o săptămînă vine la mine îngîndurat.

— Ce te frămîntă ?

— Am vîndut medalia unui ziarist. Nu voiam, dar a stăruit mult. Acum sînt neliniștit. S-ar putea ca într-o bună zi „ei" să vină să mă întrebe unde am pus-o. Și atunci ce se va întîmpla ?

La rîndul său „Marele Bărbat" Twenke a primit în dar o pușcă „Rapid", un model foarte frumos, avînd gravat pe pat „Din partea lui J. Chirac".

Mi-o arată.

— Ai fost răsfățat !

— Da, dar lipsește cureaua. Dacă tot mergi la Cayenne, îmi poți cumpăra una ?

După ce mă întorc, mă duc să i-o dau.

— Nu poți zice că sînt un fiu neascultător. Dă-mi pușca să-ți fixez cureaua pe ea.

Pare puțin stînjenit.

— Știi, nu o mai am...

— Nu o mai ai ?

— Nu. Acum cîteva zile a văzut-o directorul de cabinet al prefectului. S-a uitat la ce era scris pe ea și mi-a zis : „Ascultă, ți-o iau și în locul ei îți voi trimite două". M-am gîndit în sinea mea : voi avea atunci una pentru mine și una pentru fiul meu ; am acceptat...

Am auzit de multe ori, pe cei din administrație, în trecere pe la noi, plîngîndu-se că Twenke și alte căpetenii cer mereu daruri. Dar a cui e vina ?

— E foarte mult timp, povestește „Grand-Man" Twenke, de cînd Vignon a venit la mine și mi-a spus : „Tu vei fi căpetenia tuturor indienilor wayana". Eram foarte intimidat, nu prea mă vedeam în pielea unei căpetenii și am spus nu. Ceea ce mă interesa, pe vremea aceea, era să am două-trei șiraguri de mărgele în jurul gîtului, să am roucou, jartiere și să fac curte fetelor din trib. Dar mi-au dat un pantalon și o cămașă kaki cu galoane, zicîndu-mi : «Tu ești „Mare Bărbat"» Aici la noi asta nu însemna mare lucru, era un titlu moștenit de la negrii boni... Alții, ca de pildă frații mei Malavate și Aloike, au fost numiți „căpitani". Oamenii, dar mai ales femeile, își băteau joc de mine văzîndu-mă în cămașa aceea pe care o purtam cît mai rar cu putință. Dar, încet-încet, am început să primesc daruri. Atunci mi-am zis, ia te uită, devine intere-

sant. Treaba aceasta a durat un timp, apoi nu mi s-a mai dat nimic. Cu toate astea, astăzi, am NEVOIE de cartușe, am NEVOIE de o mulțime de lucruri. De ce nu mi se mai dau ?... Am să plec undeva, foarte departe, în pădure... Atunci vor veni să mă caute, francezii, brazilienii, americanii. Voi face „Kule, Kule", mă vor crede indian din neamul „urechilor lungi" și îmi vor da o grămadă de daruri. Știi, indienii óyaricoulet pe care i-ai întîlnit, ei bine, pastorii au luat cîțiva la misiune. Dintre aceștia, doi au încă de pe acum cîte un motor... Și mai zic că eu sînt căpetenia tuturor indienilor wayana, cînd eu nu am nici unul, cum vine asta ? !

Ce poți răspunde în fața unor asemenea argumente ?

Noul interes pe care îl stîrnește în prezent Guiana nu este întîmplător. Dificultățile întîmpinate de Franța în privința aprovizionării cu materii prime fac ca triunghiul cuprins între Atlantic, Maroni și Oyapock să devină un obiectiv mult rîvnit.

Și cît de greu vor putea cîntări, și de astă dată, interesele celor cîteva cete de indieni din interiorul țării — wayana, emerillon, wayapi — în fața unor asemenea probleme ? Căci nici pînă în ziua de azi nu-i protejează vreun statut juridic !

Un proiect depus la Adunarea Națională cu cîțiva ani în urmă și care (la cererea mea) urma să fie studiat de către Oliver Stirn cu deosebită atenție, apelînd la oameni competenți (?) așteaptă și acum să fie discutat !...

CUVÎNT DE MULȚUMIRE

Țin să-mi exprim recunoștința în mod deosebit d-lui Schlumberger, pentru gestul și prietenia sa ; d-lui Christian Delorme și prietenilor din Atipaya care au binevoit să mă susțină într-o anume perioadă ; doctorului Menu și soției dumisale ; doctorului Maurel ; doctorului Barrio ; doctorului Roux și soției dumisale ; doctorului Andrieux și soției dumisale ; doctorului Franc Joly, adevărați prieteni ai amerindienilor, mulțumită cărora acțiunile sanitare au devenit într-adevăr eficace și, de asemenea, pentru prietenia lor nedezmințită. Membrilor O.R.S.T.O.M. Cayenne și, în special, doamnei Brugières, lui Jacques Bourges, lui Michel și Laurence Hoepffner, lui Michel Roche pentru ajutorul, înțelegerea, sprijinul moral și mai ales pentru calda lor prietenie. Domnului Delahaye, fost subprefect de Saint-Laurent pe Maroni care, în ciuda unor stîngăcii de debut, s-a legat realmente de problemele noastre și care, din acest motiv, a devenit prietenul nostru. D-lui Perret, jandarm la Maripassoula, pentru înțelegerea și atașamentul față de cauza noastră și pentru delicatele sale atenții. În sfîrșit, d-lui Hurault, inginer cartograf și umanist, drept omagiu adus operei sale despre wayana și mai ales în semn de stimă pentru neobositele efor-

turi depuse în favoarea amerindienilor din Guiana. Fără a-i uita pe toți cei care m-au sprijinit și ajutat și n inuă s-o facă și acum, prea numeroși pentru a-i cita, aar ar trebuie să știe că încurajarea lor este de mare însemnătate pentru mine, dobîndindu-mi prietenia.

SUMAR

Mai trage o dată ! 3
Noaptea abia începe 10
Ochii ei mă cheamă 23
A muri cînd eşti wayana 28
„Pagubele vor fi îngrădite“ 33
Sună goarna adunarea 41
Departe de „palassissi“ 47
Ultimele trei familii de pe Jari 60
Se spune că ar fi murit în Guadelupa 68
Blestemul vraciului 78
Preţul sîngelui vărsat 87
Principatul Wayana 98
Acel om 108
În mîinile şamanilor 118
Alasawani 133
Adio Madras ! 148
Funeraliile lui Moloko 159
Cererea în căsătorie 169
Moartea unui „căpitan“ 175
Hoţul neprins, negustor cinstit 182
Amnistie pentru un cabiai 193
Papak şi mamak 199

„Piti" al meu 206
Porcii 217
Viața merge înainte 224
Epilog 232
Cuvînt de mulțumire 235

Redactor : ROLICĂ ZAHARIA
Tehnoredactor : VALERIA PETROVICI

Bun de tipar : 6.07.1981. Apărut 1981.
Coli de tipar 7,5.

Cda. nr. 10 043
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1 — București,
Republica Socialistă România

Vol. I—II, Lei 16

Prea puțin curios prin temperament, lipsit de complexe față de albi și de „civilizație", indianul wayana plecat departe de satul lui nu are decît o singură dorință : să obțină cît mai repede, prin muncă, obiectele la care rivnește. Întors acasă, îndată după ce așază în fundul unui cufăr unitorma de „palassisi", pantalonul, cămașa și pantofii, își regăsește gesturile și obiceiurile strămoșilor. Lîngă el, un obiect nou-nouț rămîne singurul martor al aventurii sale. De pildă, o cutie neagră și cromată din care se scurge un val necontenit de vorbe și muzică venite de departe, de foarte departe... France-Inter, retransmis prin releu de la Cayenne !...

Viața merge înainte...

EDITURA MERIDIANE